

NSANJUA RA MAÇA HOGA T'ØDE NÚ'A BI 'YOFO NSANJUA

Ra Noya nú'a mi 'buhui Ajuá bi e bi njá'i

¹ Ante da nja mahets'i ne ra ximhai, nú'a to'o go ra Noya ya mi 'bui, y nu'á mi 'buhui Ajuá, ne nu'á go guesé'a Ajuá. ² Rá mædi mi othotho gatho nú'a te ja, pe nú'a to'o go ra Noya ya mi 'buhui Ajuá. ³ Y Ajuá bi 'yent'ua ja rá 'yé'a pa go bi hyoca te gatho ja; y nu'bu nú'á hinte xa hyoqui, nu'bá hinte di jahma. ⁴ Ne go gue'a to'o ri unga ra te pa nzantho, ne go gue'a ra ñot'i nú'a ri yo'tua yá mfeni ya ja'i. ⁵ Ha nura ñot'i'a, ri yot'a ja ra 'bexuui, ne nura 'bexuui hinxa za xa ntate.

⁶ Mi 'bui 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Xuua bá pɛhna Ajuá pa da zofo ya ja'i. ⁷ Ne nu'á bá 'bɛhni pa da damajuani de nú'a ra ñot'i, pa da gamfrihma gatho ya ja'i ngue'a go mri damajuani'a. ⁸ Ra Xuua hingo mi gue'a ra ñot'i, hønse bá 'bɛhni pa da damajuani de ra ñot'i. ⁹ Nú'a to'o go ra ñot'i xi majuani, bá ehe de guecua ja ra ximhai ne go gue'a ri yo'tua yá mfeni gatho ya ja'i.

¹⁰ Nú'a to'o bi hyoca ra ximhai, ja bi 'ñe bi 'mɛcua ja ra ximhai, pe nuya ja'i himbi baði ua go mi gue'a to'o bi hyoca ra ximhai. ¹¹ Bá ehma de guecua ja rá ximhai'a, pe nuya mengu rá hai himbi numansu'a. ¹² Pe nu'u tó'o bi numansu ne bi gamfribi rá thuhu'a, nu'á bi umbabi ra ts'edi pa bi mbatsi de Ajuá. ¹³ Ha nú'u to'o gatho xa gamfri'a,

ya xa yopa 'm̄i ma'ra'yo, hingue dega ji, nixi dega ngø, nixi de rá paha 'nara 'ñøhø, hønse Ajuḁ go gue'a xa 'yøt'e pa xa yopa 'm̄i.

¹⁴ Nú'a to'o ra Noya bá e bi nja'i, ne bi 'm̄i con guecḁ, ne xi mrá hoja'i, ne nzantho mi m̄anga nú'a majuḁni. Ne dá handuahe rá nsunda'a, go gue'a rá nsunda Ajuḁ ra Dada nú'a pe'tsa rá 'ra T'ḁ nehe. ¹⁵ Hangué nura Xuua bi damajuḁni de gue'a ne bi ña nts'edi bi 'ñena:

—Go gue'a nú'a ndí xi'ahḁ, gue 'm̄efa de gueque mi ma da 'ñehe ma'na, nú'a ma'na ja rá nsu, ngue'a nú'a ya go mi 'b̄i rá m̄adi de gueque.

¹⁶ Gathoguihḁ stá hañhḁ de yá hño'a, ne hinhya'm̄u ri 'betcahḁ rá hñoja'i'a. ¹⁷ Ha nu Ajuḁ xqui hñuxa ra Moise pa go bi 'ñutcahḁ tengu rá ley'a, pe nubya bá pehna ra Jesucristo pa bá hancahḁ rá hñoja'i, ne nú'a go gue'a bi 'ñudi gatho maxøgue nú'a majuḁni. ¹⁸ Hinhya'm̄u to xa hyanda Ajuḁ ra Dada, pe nurá hm̄aca 'ra T'ḁ'a bi 'ñutcahḁ tengu rá 'm̄i'a.

*Ra Xuua Xi'tsate bi m̄a de ra Jesucristo
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)*

¹⁹ Ha nuya nda gá xodyo mi 'b̄hni Jerusale bi m̄ehna 'raya macja ne 'rayá mfats'i'ḁ nú'ḁ mi t'embi ya levita, pa da c'a'tsa ra Xuua pa da 'yambabi ua go mi gue'a ra Cristo nú'a mi ma da mehna Ajuḁ pa da nda. ²⁰ Ha nura Xuua bi m̄anga nú'a majuḁni, himbi ncøni ne bi 'ñena:

—Hina, hingo guecagui drá Cristo.

²¹ Nepḁ nu'ú bi 'ñembabi:

—Nu'bú ¿to'o'i? ¿Ha gue go gue'e grá baḁi Elía?
Nu'bú ra Xuua bi 'ñena:

—Hina, hingo guecagui.

Ha nu'ú bi yopa 'ñembabi ma'na'qui:

—¿Ha gue go gue'e rá danga 'mehni'i Ajuá nú'a ma da 'ñehe?

Ha nu'á bi dadi ne bi 'ñena:

—Hina.

²² Ha nu'ú bi 'ñembabi:

—Nu'bú ¿to'o'i ne te ri 'bεfigure? Xi da xicje pa ma ga xiphe nehe nú'ú to'o bá pencahe.

²³ Ha nura Xuua bi 'ñembabi'ú:

—Nuga, hõnse 'nadrá 'mehni pa ga mąnga ja ra mbonthi nú'ú ya noya bi mąnga ra badi Isaía ne bi 'ñena: “Juáñhu rá 'ñu ra Zidada.” Hangué dí xi'ahú, ntsø'mhú, ngue'a ya xa 'ñepu pa da ndá.

²⁴ Ha nuya ja'i xqui 'behni myá fariseo'ú.

²⁵ Hangué nu'ú bi 'yambabi ra Xuua ne bi 'ñembabi:

—'Bú hingo gue'e grá Cristo, nixi grá badi Elía, nixi rá danga 'mehni'i Ajuá nú'a ma da 'ñehe, nu'bú ¿hanja guí xi'tsate?

²⁶ Ha nura Xuua bi dadi ne bi 'ñena:

—Nuga bá 'bεncagui pa ga xi'ts'a'ihú co ra dehe. Pe 'bui 'na con gue'ahú nú'a nixi guí patua rá 'bεfi. ²⁷ Go gue'a bra 'bεfa de gueque, ne ma'na ra dangui rá nsu de gueque, nixi dí 'ñepqui ngugui ga xo'tua rá nthasthi de yá thiza'a.

²⁸ Njabu bi mąnga ra Xuua nuni ri'nandi de ja ra dathe Jordá ja ra hai Betabara habu mi xi'tsate'a.

Ra T'uca Deti nú'a bá pεhna Ajuá

²⁹ Nurá hyax'a ra Xuua bi hyanda ra Jesu mbra e da zudi ne bi 'ñembabi ya ja'i:

—Ndi, hyanthu núni bá pεhna Ajuá, nja ngu 'nara zi t'uca deti nú'ú tho dega hñá'ti, y go guehni pu'tua yá ts'oqui ya ja'i. ³⁰ Ne go guehni ndí

xi'ah_u mi ma da 'ñehe 'mɛfa de gueque ne ma'na ra dangui rá nsu, ngue'a ya go mi 'b_uini rá m_udi de gueque. ³¹ Nuga hindí p_utua_hm_u teng_u rá 'b_efini, pe bá 'b_encagui ga xi'ts'a'ih_u co ra dehe pa njab_u gatho'ih_u gyá me Israelh_u da za gui p_uh_u gue go guehni ra Cristo xpá m_ehna Aju_u pa da nda.

³² Nehe ra Xuua bi m_u de nú'a te xqui nja ne bi 'ñena:

—Nuga dá handa ra M_uca Nd_uhi bá c_ui de mahets'i ngu 'nara zi domitsu, e bi z_udini. ³³ Nuga hindí p_utua_hm_u teng_u rá 'b_efini, pe nú'a to'o bá p_encagui ga xi'ts'a'ih_u co ra dehe go gue'a bi 'ñengagui: “Ma gui hyanda ra M_uca Nd_uhi dua c_ui de mahets'i, e da z_udi 'nara zi 'ñ_hø pa da 'm_uhui, y nu'á go gue'a ma da xi'ts'ah_u dega M_uca Nd_uhi.”

³⁴ Nuga stá handi hangue drí damaju_uni gue go guehni rá T_u Aju_u.

Yá m_udi nxadi ra Jesu

³⁵ Ha nurá hyax'a ra Xuua mi 'bahni ma'na'qui co yoho yá nxadi. ³⁶ Nep_u bi hyanda ra Jesu mi 'yoni ne bi 'ñena:

—Ndi, hyanth_u núni bá p_ehna Aju_u, nja ngu 'nara zi t'_uca d_eti nú'u tho dega hñ'a'ti.

³⁷ Ha nú'u yoho yá nxadi ra Xuua mi 'yøde njab_u, 'bestho bi d_eni'u ra Jesu. ³⁸ Nep_u nura Jesu bi mp_unts'i ne bi hyandí mri d_eni'u ne bi 'ñembabi:

—¿Te 'b_e grí 'ñeh_u?

Ha nu'ú bi 'yambabi ne bi 'ñembi:

—Xahnate, ¿hab_u guí 'b_uigue?

³⁹ Nu'bú nu'á bi 'ñembabi:

—Maha pa gui p_uh_u hab_u dí 'b_ui.

Y bi mɛui'ɥ pa bi baɗi habɥ mbi 'bui'a. Bi zɔni ngu nzɛnga 'ret'a ne bi 'mɛhuini gatho ra pa.

⁴⁰ Ha nú'ɥ yoho ya nxadi xqui 'yɔde nú'a bi mɛnga ra Xuua ne xqui dɛna ra Jesu, 'na de gue'ɥ mrá thuhu ra Andre ne mrá cu ra Simu Pedro.

⁴¹ Nú'a ra Andre'a bi ma bá dɛma c'a'tsa ra Simu Pedro ne bi 'ñembabi:

—Stá hanthe ne stá pahe ra Cristo nú'a xpá mɛhna Ajuá pa da nda.

⁴² Nepɥ bi zits'i'a pa habɥ mbi 'bɥ ra Jesu. Ha nura Jesu mi hyanda ra Simu bi 'ñembabi'a:

—Nu'i grá Simu rá t'ɥ'i ra Joná. Nubyá go dí hup'a'i grá Pedro. —Nú'a ra thuhu'a rí bɔni da 'ñena 'nara do.

Ra Jesu bi zofo ra Lipe ne ra Natanael pa dyá nxadi

⁴³ Ha nurá hyax'a ra Jesu mi beni da ma pa Galilea, pe 'mɛt'o bi ma bá c'a'tsa ra Lipe ne bi 'ñembabi:

—Bá ehe tɛngagui pa ma nxadi'i.

⁴⁴ Ha nura Lipe mrá me Betsaida habɥ mrá mengu ra Andre ne ra Pedro. ⁴⁵ Nepɥ nura Lipe bi ma bá c'a'tsa ra Natanael ne bi 'ñembabi:

—Stá hanthe ne stá pahebya ra Cristo nú'a mi ma da mɛhna Ajuá pa da nda ngu bi 'yofo ra Moise ja ra ley ne ngu bi 'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajuá maya'bɥ, ne go gue'a ra Jesu rá t'ɥ ra Jose ra me Nasare.

⁴⁶ Ha nura Natanael bi 'ñembabi:

—Pɔde hinda za da bɔnga 'na xi di ja rá nsu nuni Nasare.

Nu'bú ra Lipe bi 'ñembabi:

—Maha pa gui hyandi 'bɥ hingui camfri.

47 Ha nura Jesu mi hyanda ra Natanael bra e da zadi bi 'ñena:

—Ndi, hyanth_u go guehni 'nara me Israel, nuni xi majua_{ni} camfri Aju_a, y hingrá hyate.

48 Nu'bu_a nura Natanael bi 'ñembabi ra Jesu:

—¿Hanja guí pa_cagui?

Ha nura Jesu bi 'ñembabi'a:

—Himi xi'atho ra Lipe pa e gui c'ascagui, dá hant'a'i nguí 'bai ja rá ua 'nara 'bai gá igo.

49 Nu'bu_a ra Natanael bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, nu'i go gue'e xi majua_{ni} rá T'u'i Aju_a, ne go gue'e grá Nda de ya me Israel.

50 Nep_u nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—¿Ha gue guí camfrigui hønse_ε ngue'a dá xi'a'i gue dá hant'a'i ja rá ua ra igo? Ma gui hyanda ma'ra ya t'øt'e ma'na dya dangui de nú'a dá xi'a'i.

51 Ne bi 'ñembabi'u:

—Xi majua_{ni} dí xi'ah_u gue ma gui hyanth_u da xogui mahets'i, ne gui hyanduah_u yá εnxε Aju_a di pøts'e ne di cai nuua hab_u di 'bui Nú'a To'o e bi Nja'i.

2

'Nara nthati nuni Ncaná de ra hai Galilea

1 Rá dat'mani bi nja 'nara nthati nuni ja ra hnini Ncaná de ra hai Galilea, ne xqui zøni de guehni rá na_{na} ra Jesu. 2 Nehe ra Jesu bi zøni de guehni co yá nxadi ngue'a bi ts'ohna ja ra nthati. 3 Ne de mi 'buhni'a, bi thegue ra vinu, ha nurá na_{na} ra Jesu bi 'ñembabi'a:

—Ya bi thegue ra vinu.

4 Ha nura Jesu bi 'ñembabi rá na_{na}:

—¿Pa te go guí xicagui? Gue nuga ri 'beta ma ora pa da hneca ma ts'edi.

⁵ Nepu nurá nana'a bi 'ñembabi nú'u to mi faste ja ra ngo:

—'Yøthu gatho nú'a da xi'ahuni.

⁶ Ne mi tihni 'rato ya danga mpothe dega do xqui t'ehni pa mi øt'a ra nt'axqui ya xodyo ngu myá nzai'u. Ne cada 'na de nú'u ya mpothe mri 'ñenga yoho o hñu xøni ra dehe. ⁷ Nepu nura Jesu bi 'ñembabi nú'u to'o mi 'yoni mi faste:

—Ñu'tshu ra dehe nuya ya mpothe.

Ha nu'ú bi xit'a ra dehe asta habu bi ñuts'i. ⁸ Nepu ra Jesu bi 'ñembabi'u:

—Nubyá, 'ya'tshu ts'u ne hñá'tsuahu ra nda de nuna ra ngo.

Nu'bú nu'ú bi 'yøt'a ngu nú'a bi sipabi'u. ⁹ Ha nú'a ra nda de ra ngo bi zamacuhi nú'a ra dehe xqui t'øt'e da mvinu, y nu'á himi paði habu xqui 'ñehe nú'a ra vinu, hønse nú'u ya maste xqui 'ya'tsa ra dehe, go gue'u mi paði. Hangue nura nda de ra ngo bi zohna nú'a ra navio mi øt'ango, ¹⁰ ne bi 'ñembabi:

—Nzantho nú'u to'o øt'ango, 'met'o ri unga nú'a ra vinu xá cahi, nepu de ya sta niña co ra vinu nú'u to'o xa ts'ohni, ja da t'umba nú'a hingui cahi. Pe nu'i, xcá pe'tsta ra hoga vinu ne hinxcá untho asta núbya ja gá uni.

¹¹ Ra Jesu bi 'yøt'a nú'a rá mudi ra danga nt'udi nuni Ncaná de Galilea. Ne njabu bi 'yøt'e pa bi hnequi rá nsunda, ne yá nxadi ma'na bi gamfri gue go gue'a xpá mehna Ajuá pa da nda.

12 Nepu nura Jesu bi ma pa Ncapernau, ne bi meui rá nana ne yá cu ne yá nxadi, ne ja bá 'buhni'ua 'raya pa.

*Ra Jesu bi 'yenga nú'ua mri mpa mbo ra ndanija
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)*

13 Nepu de guehni ra Jesu bi ma pa Jerusale ngue'a mi ma da dat'a ra pa de ra pascua 'nará ngo de ya xodyo. 14 Ne bi hyanda 'raya ma mi 'buhni ja ra patio de ra ndanija, 'ra mi pa ya ndamfri, 'ra mi pa ya deti, ha nu ma'ra mi pa ya domitsu; ne mi huhni 'ra to'o mi pata ya boja. 15 Hangué nura Jesu bi met'a 'nara nthahi pa bi 'yeni co ya mfei nuya mbo'oni de mbo ra ndanija mahyegui co ya ma, nehe bi xamba yá boja nú'ua to'o mi pata ya boja, ne bi punts'ua yá mexa, 16 ne bi 'ñembabi nú'ua to'o mi pa ya domitsu:

—ijucjua pa thi ri domitsuhua, oja guí huxhua ri 'mahua mbo rá ngu ma Dada!

17 Ha nuyá nxadi bi beni gue njabu xqui t'ofu ja ra Maca T'ofu habua ena: “Xi dí te ma vida pa ga sup'a'i ri ngu.” Ne nuyá nxadi bi zo yá mfeni gue nú'ua ya noya mi ma de ra Jesu.

18 Ha nuya nda gá xodyo bi 'ñembabi ra Jesu:

—¿Te ma danga nt'udi da za gui 'ñutcahe pa ga pahe to rá nsequi'a pa guí ot'a njabu?

19 Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'ua:

—'Bu gui yø'thu nuna ra nija, nuga co hñupa ga yopa 'ba'ma ma'na'qui.

20 Nu'bú nu'ú bi 'ñena:

—Ñotema'rato njeya pa bri 'ba'ma nuna nijana, ¿nepu nu'i guí ena gue co hñupa ma gui yopa 'ba'ma ma'na'qui?

21 Pe nú'a ra nija mi m̄anga ra Jesu, mi ma de rá ndo'yo sehe'a. 22 Ha nu de mi nanga ra Jesu de ra du, nu'bú yá nxadi bi beni'ᵘ nú'ᵘ ya noya xqui mañ'a. Hangué bi gamfri'ᵘ gue bi njabᵘ ngu nú'a xqui t'ofó ja ra Maca T'ofó, ne ngu nú'a xqui manse'a gue ma da yopa nte.

Ra Jesu patuatho yá mfeni gatho ya ja'i

23 Ha nu de mi 'buhni ra Jesu nuni Jerusale ja ra ngo de ra pascua, ndunthi ya ja'i bi gamfri gue go mi gue'a bá p̄ehna Ajuá pa da nda, nguetho nu'ú bi hyanda ya d̄anga nt'udi mi øt'a. 24 Pe nura Jesu himi ne da 'ñoui'ᵘ ngue'a mi patuatho yá mfeni'ᵘ. 25 Ne himi honi'a to'o da xipabi tengu yá 'm̄ai ya ja'i, ngue'a nu'á mi patuasε yá mfeni'ᵘ.

3

Ra Jesu ne ra Nicodemo

1 Ha mi 'bu 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Nicodemo mrá nda de ra hmunts'a nda gá xodyo, ne mrá fariseo. 2 Nu'á bi ma dega xuui pa bá c'a'tsa ra Jesu ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, dí pahe gue Ajuá xpá meñ'a'i pa gui xancaguihe, ne guí 'b̄ai con gue'a, ngue'a 'b̄u hingrí 'b̄ahma con gue'a hinda za gui 'yøthma nuya d̄anga nt'udi guí øt'e.

3 Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Xi majuani dí xi'a'i, nu'a tó'o hinda yopa 'm̄ai ma'ra'yo hinda za da 'm̄u ja rá hmanda Ajuá.

4 Nu'bú ra Nicodemo bi 'ñembabi:

—¿Hanja da za 'nara ndaxjua ja'i da yopa 'm̄ai ma'ra'yo? ¿Ha gue da za da yopa yut'a ja rá m̄ai rá naná ne da yopa 'm̄ai?

⁵ Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Xi majuañi dí xi'a'i, nu'a tó'o hinda 'm̄ai de ra dehe ne de ra M̄aca Ndahi, hinda za da yut'a ja rá hmanda Ajuá. ⁶ Nuto gatho bi mbatsi dega ja'i, gue'a 'nara ja'i, ha nu'a tó'o bi yopa 'm̄ai ma'ra'yo dega M̄aca Ndahi, gue'a 'b̄ai dega hoga ndahi. ⁷ Oguí 'yø ngue'a dí xi'a'i gue mahyoni gui yopa 'b̄uh̄u ma'ra'yo. ⁸ Nura ndahi 'yo haburaza, ne guí øde b̄u, pe hinguí paði hab̄u brí 'ñehe nixi hab̄u rí ma. Njab̄u nehe ra M̄aca Ndahi nú'a ri m̄p̄efi ja yá mfeni nuto gatho xa 'm̄ai ma'ra'yo de gue'a.

⁹ Nu'b̄á bi dadi ra Nicodemo ne bi 'ñembabi:

—¿Pe hanja da za da njab̄u?

¹⁰ Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—¡Conque grá xahnate de Israel ne hinguí paði nuya ya t'øt'e! ¹¹ Xi majuañi dí xi'a'i, dí mañhe nú'a dí pahe, ne dí damajuanihe de nú'a stá hanthe, pe nu'ahú hinguí ne gui camfrih̄u nú'a dí damajuanihe. ¹² 'B̄u hinguí camfrih̄u nú'a dí xi'ah̄u de nú'a jaua ja ra ximhai, nu'b̄á ¿hanja da za gui camfrih̄u 'b̄u ga xi'ah̄u ya t'øt'e de mahets'i?

¹³ Ni 'nara meximhai hinxa ma mahets'i pa bá ha ra noya de ya t'øt'e de guehni, h̄õnse nú'a to'o bá cai de mahets'i, go gue'a Nú'a To'o e bi Nja'i, go gue'a ma de ya t'øt'e de mahets'i ngue'a ja ra menguni. ¹⁴ Y Nú'a To'o e bi Nja'i ma da t'øtuabi ngu bi 'yøt'a ra Moise bi p̄øt'sa ra qu'eña dega b̄øja maña ja 'nara za nu de mi 'b̄ai ja ra 'yo'mtha, njab̄u nehe mahyoni dra 'b̄øt'se maña ja 'nara za Nú'a To'o e bi Nja'i. ¹⁵ Pa njab̄u nuto gatho da gamfri'a hinda 'm̄edi, ma da m̄e'tsa ra te pa nzantho.

Ajuá maði gatho ya ja'i de ra ximhai

¹⁶ Ajuá xi bi mađi nts'edi gatho ya ja'i de ra ximhai, hangue bá pēhna rá 'ra T'ɥ, pa nuto gatho da gamfri'a hinda 'mēdi, nú'ú ma da mē'tsa ra te pa nzantho. ¹⁷ Ajuá bá pēhna rá T'ɥ pa guecua ja ra ximhai pa da pøhø ya ja'i, hingue pa da mēhni'ɥ ja ra nidu.

¹⁸ Nu'a tó'o camfri'a hinda 'bēhna ja ra nidu, pe nu'a tó'o hingui camfri'a, gue'a ya xa t'ε'mbi pa dra 'bēhna ja ra nidu, ngue'a hinxá gamfri'bi rá thuhu rá 'ra T'ɥ Ajuá. ¹⁹ Nu'ú ma dra 'bēhna ja ra nidu ngue'a ra ñot'i bi zøhø ja ra ximhai, pe nu'ú ma'na ri ho da 'mata ja ra 'bexuui ngue'a hingui ho nú'a øt'e'ɥ. ²⁰ Nuto gatho øt'a ya t'øt'e hingui ho, ri ɥtsa ra ñot'i ne hingui cuat'a ja ra ñot'i ngue'a tsu da hnequi yá ts'o'bēfi. ²¹ Pe nu'a tó'o øt'a ngu nú'a mąnga majuañi, gue'a cuat'a ja ra ñot'i pa da hnequi gue nú'a øt'e, øt'e co rá ts'edi Ajuá.

Ra Xuua Xi'tsate bi yopa ma de ra Jesu

²² Nepɥ 'mēfa ra Jesu bi ma pa ra hai Judea co yá nxadi, ne ja bá 'bɥini'ɥ 'raya pa, ne bá øt'a ra sistehe de guehni. ²³ Ne nura Xuua mi øt'a ra sistehe nuni Enón gueta Salim, ngue'a xi mi ja ndunthi ra dehe de guehni, ne mi pa ya ja'i pa mri nxistehe'ɥ. ²⁴ Ne ra Xuua hinxqui jot'atho ja ra fadi.

²⁵ Ha nuyá nxadi ra Xuua mi ntsanoyau'i 'rayá mixodyou'i de ra sistehe pa ra nt'axqui. ²⁶ Nepɥ bi ma ya nxadi bá c'a'tsa ra Xuua ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, nu'i gá damajuani de nú'a ra 'ñøhø gá nuui ri'nandi ra daŋthe Jordá, ha nubyá bí øt'a ra sistehe nehe, y gatho ya ja'i pa ja rí mani.

²⁷ Nu'bú ra Xuua bi dađi ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Hinda za te da mεε 'na 'b_u Aju_a hingo da 'bεpa 'na. ²⁸ Nu'ah_u ya xcá 'yøh_u stá mā gue hingo guecagui drá Cristo nú'a xpá mēhna Aju_a pa da nda, hønse bá pεncagui pa go ga 'mεt'o de gue'a. ²⁹ Nja ngu 'nara 'ñøhø to'o ri nthatui 'nara 'bεhñ_a, go gue'a rá 'bεhñ_a'a. Ne nurá amigo nú'a ra 'ñøhø ra medinthati di 'bahui ne øts'e te mā, ne da johya'a nu stí 'yøtua rá noya ne sta hyandi da mēui rá 'bεhñ_a. Njab_u nehe xi drí johya ngue'a dí øde de nú'a bí øt'a ra Jesu, ne ngue'a dí øde gue ndunthi ri dēni'a. ³⁰ Ngue'a nu'á mahyoni ma'na go da nja rá nsu'a, ha nuga da uadi ma nsu.

Rá T'_u Aju_a nú'a bá ehe de mahets'i

³¹ Ngue'a nu'á xqui 'ñehe de mahets'i, hangue ma'na ja rá nsu de gatho, pe nu ngugui drá ja'itho de ra ximhai, hangue dí p_{adi} nsøcta nú'u ya t'øt'e jaua ja ra ximhai. ³² Y nú'á go gue'a mā de nú'a te xpá hyandi ne de nú'a te xpá 'yøde nuni mahets'i, pe masque njab_u, hinto camfribi nú'a mañ'a. ³³ Pe nu'a tó'o da gamfribi nú'a mañ'a, nehe mā gue Aju_a m_{anga} majuani. ³⁴ Ngue'a nurá T'_u Aju_a xpá mēhni m_{anga} nú'u ya noya bá xipabi Aju_a, ngue'a nu'á xa umba maxøgue rá ts'edi ra M_{aca} Nd_{ahi}. ³⁵ Aju_a ra Dada xi di m_{adi} rá T'_u, hangue xa 'yεnt'ua gatho ja rá 'ye'a. ³⁶ Nu'a tó'o camfri ra T'_u, go gue'a pε'tsa ra te pa nz_{antho}, pe nu'a tó'o hingui ne da gamfri ra T'_u, hinhya'm_u da z_u ra te pa nz_{antho}, hønse rá cue Aju_a ma da z_udi'a.

4

Ra Jesu bi zofo 'nara 'bεhñ_a me Nsamaria

¹ Ha nura Jesu bi badi gue nuya fariseo xqui 'yøde'ua gue ma'na mi ndunthi yá nxadi'a ne ma'na mi øt'a ra sistehe'a que ra Xuua. ² Masque ra Jesu hingo mi øt'a ra sistehe'a, pe nuyá nxadi ha. ³ Y nu mi 'yøde ra Jesu gue mi hmanga njabu, bi bøni de guehni Judea pa bi mengui Galilea.

⁴ Ne mi pe'tsi da 'randa Nsamaria. ⁵ Ne bi zonga ja ra t'uca hnini Sicar de Nsamaria guetbu habu mi o rá hai ndu ra Cobo nú'a xqui zocua ndu ra Jose rá t'ua. ⁶ Ne ja mi jani 'nara poso nú'a bi gohui rá thuhu ra Cobo. Nepu nura Jesu ja bi ntsayani ngue'a xqui zabi ja ra 'ñu. Y ya mi ngu nzunga 'rato nde. ⁷ Nepu de guehni bi zøhø 'nara 'behña mrá me Nsamaria, e da 'yat'a ra dehe ja ra poso. Ha nura Jesu bi 'yadi ne bi 'ñembabi:

—'Raca ts'ua ra zi dehe ga tsi.

⁸ Ha nuyá nxadi'a xqui ma tai pa da dai te da zi'ua. ⁹ Y nú'a ra 'behña me Nsamaria bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Hanja guí acagui ra dehe, gue nu'i grá xodyo ha nuga drá me Nsamaria?

(Bi 'ñembi njabu ngue'a ya xodyo himi tsa nixi da ñaui ya me Nsamaria.) ¹⁰ Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Nu'bu gri pahma nú'a unga Ajuá, ne 'bu gri pahma nú'a to'o a'a'i ra dehe, nu'bú go xcá 'yacagui, ne nuga stá 'ra'a'i ra dehe dega te pa nzantho.

¹¹ Ha nura 'behña bi 'ñembabi:

—Ndada, hingrí hña con te gui 'yat'a ra dehe, ha nura poso xá hñe. Nu'bú, ¿habu ja nú'a ra dehe dega te guí engagui? ¹² ¿Ha gue ma'na ja ri nsugue que ndu ma dadahu ra Cobo, nú'a to'o bi zogahe

nuna poso? Y nu'á ja mi tsitheua co yá t'ɥ ne co yá mbo'oni.

¹³ Nu'bú nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Nuto gatho da zi nuni ra dehe da yopa zɥ ra nduthe. ¹⁴ Ha nu'a tó'o da zi nú'a ra dehe dí ungá, hinhya'mɥ da yopa zɥ ra nduthe, ngue'a nú'a ra dehe ga umbabi, da nja ngu 'nara pøthe ja rá coraso, di pøhø pa da umba ra te pa nzantho.

¹⁵ Nu'bú nura 'behña bi 'ñembabi:

—Ndada, 'raca ts'ɥ de nú'a ra zi dehe pa hinhya'mɥ da yopa zɥca ra nduthe, ne pa hinhya'mɥ ga eheua ma'na'qui ga 'ñai.

¹⁶ Ha ra Jesu bi 'ñembabi:

—Gue da rí ma ua tsi ri dame.

¹⁷ Nu'bú nú'a ra 'behña bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Jo'o ma dame.

Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—Majuani nú'a guí m̄ gue jo'o ri dame. ¹⁸ Pe xcá pɛ'tsa cɛt'a ri dame ne nú'a ra 'ñøhø guí 'bɥhuiɥya, hingo ri dame'a. Hangué majuani nú'a guí m̄ gue jo'o ri dame.

¹⁹ Nu'bú nura 'behña bi 'ñembabi:

—Ndada, pøde go gue'e 'nará 'mɛhni'i Ajuá.

²⁰ Nu'bú te xi guí m̄angué de ndu ma dadahɥ bi xøcambeni Ajuá nuni ja ra t'øhøni, ha nu'ahɥ gyá xodyohɥ guí m̄añhɥ gue mahyoni dra søcambeni Ajuá nsøctho de guehni Jerusale.

²¹ Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—Naná, camfri nú'a dí xi'a'i, gue ma da zø ra pa guí xøcambeniɥ Ajuá ra Dada pe ya hinga nuni ja ra t'øhø, nixi de guehni Jerusale. ²² Nu'ahɥ hinguí pahɥ nú'a guí xøcambeniɥ. Pe nuje h̄a, dí pahɥ nú'a dí xøcambenihe, ngue'a ra pøhøte bá ehe de ja

ya xodyo. ²³ Mi ma da zø ra pa y ya bi zøhø gue nu'ʌ tó'o xi majuani da xøcambeni Ajuā ra Dada, ma da xøcambeni dega jamfri ne ngu rí 'ñehe. Ne Ajuā ra Dada ri ho dra søcambeni'a njabʌ. ²⁴ Ajuā go gue'a dega Ndahi ne hingui hnequi, hangue nu'a tó'o da xøcambeni'a, mahyoni da xøcambeni dega jamfri ne ngu rí 'ñehe.

²⁵ Nu'bú nura 'behña bi 'ñembabi:

—Nuga dí pađi gue ma da 'ñehe ra Mesía go ra Cristo nú'a ma da mehna Ajuā pa da nda. Ne nu stí zø'a gatho go ma da xicjʌ'a.

²⁶ Ha ra Jesu bi 'ñembabi:

—Nuga go guecsɛ dí ñauihya.

²⁷ Y nura ora'a bi zøhø yá nxadi, ne nu'ú bi 'yø ngue'a ra Jesu mi ñaui 'nara 'behña. Pe nu'ú hinte bi 'yambabi ra Jesu te mi ambabi nixi hanja mi ñaui'a. ²⁸ Nu'bú nura 'behña bi zopʌ rá xøni ne bi menga ja ra hnini ne bi 'ñembabi nú'ʌ mi 'bʌhni:

²⁹ —Maha ma gui hyanthʌ nú'a to'o xa xictho te gatho stá ø't'e. ¿Ha hingo di gue'a ra Cristo 'bʌ, nú'a mi ma da mehna Ajuā pa da nda?

³⁰ Nepʌ nuya ja'i'ʌ bá ehe pa e da c'a'tsa ra Jesu.

³¹ Ha nu mi ma nú'a ra 'behña, nuyá nxadi ra Jesu bi bantebi ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, bá e gui ñuni.

³² Pe nu'á bi 'ñembabi'ʌ:

—Dí pe'tsa 'nara hñuni ma ga tsi, nú'a nixi guí pahʌ.

³³ Ne nuyá nxadi bi 'ñémbabi'ʌ 'na ngu 'na:

—¿Ua to xpá hñampi te da zi 'bʌ?

³⁴ Ha ra Jesu bi 'ñembabi'ʌ:

—Numa hñuniga gue'a ga ø'tuabi rá paha nú'a to'o bá pencagui ne ga pepa rá 'bɛfi asta hinga juati.

³⁵ Guí mañh_u gue di 'bε goho nza_{na} pa da nja ra sofo, ¿ha ngue ha? Pe nuga dí xi'ah_u: Ndi, hyanth_u ya 'bot'i ya xa ñats'i pa da sofo. ³⁶ Nuya xofo hani yá thah_a ne jats'i 'nara hoga sofo. Hangué nuya xofo ma da johyau_i ya mot'i. Njabutho nehe nú'ú to'o da tanga ma noya, ma da hñanga yá thah_a ne da munts'a ya ja'i pa da mε'tsa ra te pa nzantho. ³⁷ Nja ngu eng_a ya ja'i: “'Na'ño to'o pot'i, 'na'ño to'o xofo.” ³⁸ Hangué nuga stá peñ'a'ih_u pa gui muntsh_u ya ja'i, ngu 'nara sofo nú'a hincá pefih_u. Ma'ra xa mpefi, ha nu'ahá guí xopabih_u yá 'bot'i'ú.

³⁹ Ne ndunthi ya mengu nú'a ra hnini'a de Nsamaria bi gamfri gue ra Jesu go mi gue'a xqui mehna Aju_a pa da nda, ngue'a nura 'behña xqui damajuani ne xqui 'ñena gue nu'á xa xiptho gatho nú'a te xqui 'yot'e. ⁴⁰ Hangué nu mi zohni ya me Nsamaria hab_u mi 'b_u ra Jesu, bi bantebi gue da 'muhui'ú, hangué nu'á bi 'muhui'ú yo pa. ⁴¹ Ne xi ndunthi ma'ra bi gamfri ra Jesu ngue'a go mi zofose'a. ⁴² Ha nu'á bi 'ñembabi nú'a ra 'behña:

—Nubyá dí camfrihe hingue hønse ngue'a go gá xicje, dí camfrihe ngue'a ya stá øsehe te xa ma, ne dí pahe gue xi majuani go guehni ra Pøhøte de ya ja'i gatho rá gñani ra ximhai.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá t'ú 'nará danga maste ra nda

⁴³ Ha nu mi thogui nú'ú yo pa, ra Jesu bi ma pa ja rá hai Galilea. ⁴⁴ Ne nu'á xqui mansε ne xqui 'ñena: “Ni 'nará 'mehni Aju_a hingui hnumansu ja rá hai.” ⁴⁵ Ha nu mi zonga Galilea'a nuya mengu de guehni bi umba ntsaya ngue'a xqui hyandi'ú gatho ya danga nt'udi xqui 'yot'e'a nuni ja ra ngo

Jerusale, ngue'a nehe nuya mengu rá hai xqui ma ja nú'a ra ngo'a.

⁴⁶ Nepu nura Jesu bi yopa zonga ma'na'qui nuni Ncaná de Galilea habu xqui 'yøt'e da mvinu ra dehe. Y nuni Ncapernau mi 'buhni 'nará danga maste ra nda ne mri hñenga rá t'u. ⁴⁷ Y nu'á bi 'yøde gue ra Jesu xqui menga de Judea ne ya xqui zonga Galilea, hangue bi ma há mi 'bu'a pa bá bantebi da meui ja rá ngu pa da 'yøthebi rá t'u ngue'a ya mi nedu hmaha. ⁴⁸ Nu'bu ra Jesu bi 'ñembabi:

—Nu'bu hingui hyanthu ya danga nt'udi ne ya danga t'øt'e, hingui camfrihu.

⁴⁹ Ha nura danga maste bi 'ñembabi:

—Ndada, maha, pa hinda du ma zi t'u.

⁵⁰ Nu'bu ra Jesu bi 'ñembabi:

—Grí ma, ya 'bui xá hño ri t'u.

Ha nu'á bi gamfri nú'a bi xipa ra Jesu, ne bi gu rá 'ñu bi ma. ⁵¹ Y de mri ne ra 'ñu bi 'ñe yá 'bego bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Ya 'bui xá hño ri t'u.

⁵² Hangue nu'á bi 'yambabi'u ne bi 'ñembabi:

—¿Te ma ora bi mudi bi tsayabi ra hñeni?

Ha nu'á bi 'ñembabi:

—Mande ngu nzunga yoto bi tsayabi ra nzø.

⁵³ Nu'bu nura dada bi beni gue mi gue'a ra ora xqui xipabi ra Jesu gue ya mi 'bui xá hño rá t'u. Hangue nu'á ne gatho nú'u mi 'bui ja rá ngu bi gamfri gue ra Jesu go mi gue'a xqui mehna Ajuá pa da nda. ⁵⁴ Go gue'a rá ñoho ra danga nt'udi bi 'yøt'a ra Jesu nuni Galilea ne go bi 'yøt'e'a de bá penga Judea.

5

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara ts'onate nuni Betesda

¹ Nep_u 'mɛfa bi nja 'nará ngo ya xodyo nuni Jerusale, ne ra Jesu bi mani. ² Y de guehni Jerusale mi ja 'nara mothe xqui thu'mbabi rá thuhu Betesda de ra hñ_aqui ebreo, hab_u mi ja cat'a ya porta, ne mi gueta ra gosthi hnini hab_u mi thu'mbabi ra 'Ñu gá Ma'yo. ³ Ha mi 'boni ndunthi ya da'thi, ya goda, ya doua, ne ma'ra ya ts'onate mi tø'mi rá nhuat'i ra dehe. ⁴ Ngue'a ja ra ora mi caini 'nará εnxε Aju_a ja ra mothe pa mi uant'a ra dehe. Ne nu'a tó'o rá madi mi cat'a mbo ra dehe ora dra huant'i, nú'a go gue'a mi ñani de nu'araza ra hñeni mi pe'tsi. ⁵ Ha mi 'b_uhni 'nara 'ñøhø ya mi pe'tsa 'natema'ret'a ma hñato njeya de mri hñeni. ⁶ Ha nura Jesu bi hyandi mi 'beni ne bi badi gue ya'b_u xqui njab_u, ne bi 'ñembabi:

—¿Ha guí ne gui ñani?

⁷ Ha nura da'thi bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Ndada, jo'o to'o da catcagui mbo ra mothe nura ora sta huat'a ra dehe, ha nura ora ga neh_u ga cat'i nu ma'na da d_ama 'met'o de gueque.

⁸ Hangue ra Jesu bi 'ñembabi:

—Nangui, j_uxa ri mfidi ne 'yo.

⁹ Nu'b_u nura 'ñøhø'a 'bestho bi ñani, ha bi g_uxa rá mfidi ne bi 'ño. Ha nura pa'a mrá pa dega tsaya.

¹⁰ Hangue ya nd_a gá xodyo bi 'ñembabi'a:

—Núbya rapaña go ra pa dega tsaya, ne ma ley_u hingui unga nsequi gui hñaxa ri mfidibya.

¹¹ Ha nú'a ra 'ñøhø xqui ñani bi dadi ne bi 'ñembabi'x:

—Nú'a to'o bi 'yøthegui go gue'a bi xicagui gue ga juxa ma mfdi ne ga 'yo.

¹² Nepu nu'ú bi 'yambabi:

—¿To'o bi xi'a'i gui juxa ri mfdi ne gui 'yo?

¹³ Ha nú'a ra 'ñøhø xqui ñani himbi badi to'o xqui 'yøthe'a, ngue'a mi 'buhni ndunthi ya ja'i y nura Jesu ya xqui ma.

¹⁴ Mefa ra Jesu bi hyonga nú'a ra da'thi mbo ra ndanija ne bi nthui ma'na'qui ne bi 'ñembabi:

—Nu'i ya xcá ñani. Ya oxqui ma gui yopa 'yøt'a ya ts'oqui ma'na'qui, pa hingui thogui ma'ra ya ts'othogui ma'na strá nts'o.

¹⁵ Nepu nura 'ñøhø'a bi ma bá xipa ya nda gá xodyo gue go mi gue'a ra Jesu xqui 'yøthe'a.

¹⁶ Hangue por gue'a ya nda gá xodyo xi mi utsa ra Jesu, ne xi mi ne da hyohma, ngue'a nu'á mi øt'a ya danga nt'udi de nuya pa dega tsaya. ¹⁷ Nu'bá ra Jesu bi 'ñena:

—Ajuá ma Dada hingui tsaya di mpefi, njabuthogui nehe hindí tsaya.

¹⁸ Hangue nuya nda gá xodyo ma'na xi mi 'ramanu da hyohma, ngue'a nu'á himi øta ra ley nú'a mi ma de ra pa dega tsaya, ne ngue'a mi ma gue Ajuá mrá Dada'a, y njabu mri nhyecuaui Ajuá.

Ra Jesu ma de rá ts'edi xa umba Ajuá rá Dada ngue'a go gue'a rá T'u'a

¹⁹ Hangue ra Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'u:

—Xi majuañi dí xi'ahu, hinda za te da 'yøt'ase rá T'u Ajuá. Ngue'a nu'á handi te gatho øt'a Ajuá rá Dada, y nú'a handi gue'a øt'e nehe, ngue'a te gatho øt'a rá Dada, gue'a øt'a ra T'u nehe. ²⁰ Ajuá ra Dada xi mañi rá T'u, ne utuabi te gatho øt'e'a.

Ne ma da 'ñutuabi yá 'bɛfi ma'na dya d̩angui que nú'ɥ xá hyanthɥ, pa xi gui 'yøhɥ. ²¹ Ajuá ra Dada jɥxa gatho nú'ɥ xa du ne umbabi'ɥ ra te. Njabɥ nehe rá T'ɥ'á umbabi ra te to'oraza nú'á go da ne'á. ²² Ajuá ra Dada hingui h̩á'mba nguɛnda ni 'nara ja'i, nguetho gatho xa 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ rá T'ɥ pa go da h̩á'mba nguɛnda'á, ²³ pa njabɥ gatho ya ja'i da numansu ra T'ɥ ngu di numansu'ɥ Ajuá rá Dada. 'Bɥ to'o hingui numansu ra T'ɥ, nehe hingui numansubi rá Dada nú'á to'o bá pɛhni.

²⁴ Xi majuani dí xi'ahɥ: Nu'á tó'o huxa nt'øde nú'á dí m̩a ne camfri Ajuá nú'á bá pɛncagui, pɛ'tsa ra te pa nz̩antho, ne hinda 'bɛhna ja ra nidu, ngue'á nu'á ja ra uɛnda ya xa du ne xa yopa nte pa da mɛ'tsa rá te pa nz̩antho. ²⁵ Xi majuani dí xi'ahɥ, ma da zø ra pa ne majuani nubya ya ja, gue nú'ɥ xa du da 'yøde nú'á m̩anga rá T'ɥ Ajuá, ha nu'ɥ tó'o da h̩uxa nt'øde ma da nja yá te pa nz̩antho. ²⁶ Ngue'á Ajuá ra Dada h̩asɛ ra ts'ɛdi pa da unga ra te pa nz̩antho. Njabɥ nehe rá T'ɥ bi umba ra ts'ɛdi pa da unga ra te pa nz̩antho nehe. ²⁷ Ne xa 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ rá T'ɥ pa go da h̩á'mba nguɛnda gatho ya ja'i de ja ra ximhai, ngue'á go gue'á Nú'á To'o e bi Nja'i. ²⁸ Oguí 'yøhɥ ngue'á dí xi'a'ihɥ njabɥ. Ngue'á ma da zø ra pa nuto gatho xa du ma da 'yøde sta ñá rá T'ɥ Ajuá. ²⁹ Y nú'ɥ to'o gatho xa 'yøt'a nú'á xá h̩o ma da nangui pa da nja yá te pa nz̩antho, ha nu'ɥ tó'o xa 'yøt'a nú'á hingui ho ma da nangui pa da 'bɛhna ja ra nidu.

'Bɥi to'o damajuani de ra Jesu

³⁰ Nuga hingui tsa te ga øt'asɛ. Nú'á xicagui ma Dada, gue'á dí øt'e, ne dí øt'a ra ts'utbi ngu di

'bɛpqui, ne nura ts'utbi'a go gue'a xá hño ngue'a dí ø'tua rá paha ma Dada nú'a to'o bá pɛncagui, hingo dí øt'a nú'a go ma pahasɛga. ³¹ 'Bɛ nuga gra mɔnsɛ to'ogui, hinte da muui nú'a ga mā. ³² Pe 'bui 'na to'o damajuani to'ogui, ne dí pɔdi gue nú'a mañ'a xi di muui. ³³ Nu'ahɛ xcá pɛnhɛ ya 'mɛhni pa da 'yambabi ra Xuua de gueque, y nu'á bi damajuani to'ogui ne bi xi'ahɛ nú'a majuani. ³⁴ Pe pa gueque ni 'nara ja'i hindí honi to'o da dɔdi por gueque. Nuga hɔnsɛ dí ben'ahɛ nú'a bi mɔnga ra Xuua, qué pa gui mpøhøhɛ. ³⁵ Ra Xuua gue'a mi nja ngu 'nara ñot'i, mi yo't'a ri mfenihɛ de nú'a mi xi'ahɛ. Ha nu'ahá, gá 'yødehɛ co ra johya nú'a te mi mā, pe hɔnsɛ 'raya zi patho. ³⁶ Nuga dí pɛ ya 'bɛfi ngu xa 'racagui Ajuá ma Dada ga juadi ga pɛfi, y nuya 'bɛfi dí pɛfi go gue'ɛ damajuani gue go Ajuá xpá mɛncagui. Y nuya 'bɛfi'ɛ ma'na ya dɔngui pa da fɔdi to'ogui que nú'a bi mɔnga ra Xuua de gueque. ³⁷ Ma Dada to'o bá pɛncagui go gue'a damajuani to'ogui, masque hinhya'mɛ xcá 'yøhɛ xa ñá'a nixi xcá hyanthɛ tengu'a. ³⁸ Ne nurá noya'a hinxa zoda ri mfenihɛ, nguetho nu'ahɛ hinxcá camfriguihɛ gue nuga go rá 'mɛhnigui'a. 'Bɛ xcá camfriguihɛhmá, nu'bú gri pahmahɛ te rí bɔnga ra Mɔca T'ofɔ. ³⁹ Nu'ahɛ hinhya'mɛ guí hɛhɛ ra Mɔca T'ofɔ, xi guí he'thɛ pa xahmá ja gui tsɛhmahani ra te pa nzantho, pe hingui tso ri mfenihɛ de nú'a guí he'thɛ, ngue'a ja nura T'ofɔ'a ja mɔni de gueque. ⁴⁰ Ha nu'ahá hinguí ne gui camfriguihɛ pa da za gui tsɛhmahɛ nú'a ra te pa nzantho.

⁴¹ Nuga hindí mɔnga njabɛ pa da 'ñesca ma nsu ya ja'i. ⁴² Dí mɔnga njabɛ ngue'a dí pɔdi gue

nu'ah_u hingrí madih_u Ajuá. ⁴³ Masque stá ehma de rá thuhu Ajuá ma Dada, pe nu'ah_u hincá numansuguih_u. Pe nu'b_u 'nara ja'i da 'ñehe de rá thuhuse, nu'bú h_a, go guí numansuh_u'á. ⁴⁴ Hinguí ne guí camfriguih_u ngue'á go 'met'o guí 'ñe'tsua nsuseh_u 'na ngu ma'na, hingo guí hoñh_u da 'ñe'ts'a ri nsuh_u Ajuá nú'á 'natho. ⁴⁵ Oguí beñh_u gue go nuga ma ga ñap'a'ih_u ja rá thandi Ajuá ma Dada. Nurá ley ra Moise go gue'á ma da ñap'a'ih_u, nú'á ts'a guí camfrih_u da ñañ'a'ih_u. ⁴⁶ 'B_u gri camfrihmah_u nú'á bi 'yofo ra Moise, nu'bú gri camfriguih_u hmah_a nehe, ngue'á nu'á bi 'yofo de gueque. ⁴⁷ Ha nu'b_u hinguí camfrih_u nú'á bi 'yofo'á, nu'bú ¿hanja da za guí camfrih_u nú'á dí mangá?

6

Ra Jesu bi 'uinga thogui cat'a 'mo ya ja'i
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Nep_u de gue'á ra Jesu bi 'ranga ri'nandi ra ndehe Galilea, nú'á rá thuhu nehe Tiberia. ² Ha mri d_ena ndunthi ya ja'ingue'á mi handa ya danga nt'udi nú'ú mi ø'tua ya da'thi mi ñani. ³ Nu'bú ra Jesu bi b_øxa ja 'nara t'øhø ne ja bá huhuini yá nxadi. ⁴ Ne ya mi ma da dat'a ra pa de ra pascua 'nará ngo ya xodyo. ⁵ Nu'bú ra Jesu bi hyanda nú'ú ya ja'i mi ndunthi xqui d_eni'á, nep_u nu'á bi 'ñemba ra Lipe:

—¿Hab_u ga tañh_u ra thuhme 'b_u, pa ga 'uiñh_u gatho nuya ja'iy_u?

⁶ Ra Jesu xa bi ne bi m̄anga njabu pa bi nu te xa dadi hm̄aha ra Lipe, ngue'a nu'á ya mi padise te mi ma da 'yøt'e. ⁷ Ha nura Lipe bi dadi ne bi 'ñembabi: —Pøde nixi co yo nthebe denario ra thuhme ga tañhu, hinda uadi, ua 'ra 'na zi xeni da ziyu.

⁸ Nepu 'nará nxadi ra Jesu mrá thuhu ra Andre, go gue'a mrá cu ra Simu Pedro, bi 'ñembabi ra Jesu:

⁹ —'Bucua 'nara ts'ant'u ha cut'a ya thuhme dega cebada ne yoho ya zi hua, ¿pe te ri maña?

¹⁰ Nu'bú nura Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Xiphu gatho ya ja'i da hñudi.

Y mi jani 'nara 'bot'ei, ne ja bi hñuhni'u, ne ngu mi cut'a 'mo sehe ya 'ñøhø. Ya 'behña ne ya batsi himi pa 'mede. ¹¹ Nepu nura Jesu bi gu nú'u ya thuhme, ne bi umba njamadi Ajuu de nú'a ra thuhme ma da zi'u, ne ja ngá umba yá nxadi nepu ya nxadi bi umba nuya ja'i mi huhni. Ne guet'atho bi 'yøt'e co nuya zi hua, ne bi zi'u asta xi bi niña.

¹² Ha nu mi uadi'u, ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Bá muntshu gatho ya zi xeni nú'u bi bongui, pa hinte da 'medi.

¹³ Ha nu'ú bi munts'a gatho ya zi xeca thuhme xqui 'bonguabi'u de nú'u cut'a ya thuhme dega cebada. Ne bi ñuxa 'ret'amayoho ya 'bøts'e co nuya xeca thuhme bi bongui. ¹⁴ Ha nu mi hyanda ya ja'i nú'a ra danga nt'udi xqui 'yøt'a ra Jesu, nu'ú bi 'ñena:

—Xi majuani go guehni rá danga 'mehni Ajuu nú'a mi hm̄a da 'ñecua ja ra ximhai.

¹⁵ Pe ra Jesu mi patho gue mi ne'u da zixhmaha pa da ndahma'a de gue'u, hangue nu'a bi 'yøt'e, bi ma de guehni bi yopa bøxa ma'na'qui ja nú'a ra t'øhø'a ri sehe.

Ra Jesu bi 'ño maña ra ndehe
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Y de mi nde, yá nxadi'a bi ma pa ja ra ndehe.
¹⁷ Nepu de guehni bi yut'a ja 'nara motsa pa bi ma'u Ncapernau de ri'nandi ra ndehe. Ha ya xma 'mexuui, ha ra Jesu hinxqui mengtho de ja ra t'øhø.
¹⁸ Ne bi madi bi 'ño 'nara bunthi xi mri anga ra dehe. ¹⁹ Y ya xqui 'ño ngu cut'a o 'rato kilometro de ja ra dehe, nepu bi hyant'u ra Jesu mbra 'yotho maña de ra dehe pa da e da zadi'u, ne nu'ú xi bi ntsu. ²⁰ Pe nu'á bi 'ñembabi'u:

—¡Nuga go guecagui, oguí tsuha!

²¹ Nepu nu'ú co ra johya bi pø'tsa ja ra motsa ne bi zits'í, ne 'bestho bi zøñ'u co ra motsa ja ra hai habu mri ma'u.

Ya ja'i bi hyonga ra Jesu

²² Ha nurá hyax'a nú'u ya ja'i xqui gohni ri'nandi ra ndehe ne xqui hyandi gue 'nada ra motsa mi 'bahni, ne xqui badi gue nuyá nxadi ra Jesu bi mase'u ja nú'a ra motsa, ne ra Jesu himbi meui'u.
²³ Ne guetbu habu xqui zi ra thuhme'u nu mi umba njamadi Ajuá nura Jesu, ja bi zøhni ma'ra ya motsa xqui 'ñehe Tiberia. ²⁴ Hangue nu mi hyandi'u gue ya mi jo'oni ra Jesu nixi yá nxadi, nu'bú nu'ú 'bestho bi yut'a ja nú'u ya motsa ne bi ma pa Ncapernau pa da hyonga ra Jesu.

Ra Jesu go ra thuhme dega te

²⁵ Y ja bá tsuhni'u ra Jesu ri'nandi ra ndehe ne bi 'ñembabi'u:

—Xahnate, ¿ha'mu gá tsøhø de guecua, desde manxuui o ja nubya?

²⁶ Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Xi majuañi dí xi'ah_u, guí hongaguih_u ngue'a dá 'uiñ'a'ih_u ne gá niñah_u, hingue ngue'a gá hyanth_u ya danga nt'udi. ²⁷ Guí øth_u ra ts'edi pa gui tsuh_u nú'a te gui tsih_u, pe nu'á 'bestho da thegue. Ma'na xá hño 'yøth_u ra ts'edi gui tsuh_u nú'a ra nzaqui unga ra te pa nzantho, y nu'á hinhya'm_u da thegue. Go gue'a ra nzaqui da 'ra'ah_u Nú'a To'o e bi Nja'i. Ne Ajuá ra Dada xa 'ñu't'a'ih_u gue xa umba ra ts'edi'a pa da 'ra'ah_u nú'a ra nzaqui'a.

²⁸ Ha nu'ú bi 'ñembabi:

—Nu'bú ¿te mahyoni ga øthe pa njab_u da za ga øthe ngu nú'a xa 'bepcahe Ajuá, pa njab_u da za ga tsuhe nú'a ra nzaqui guí engaguihe?

²⁹ Nep_u nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'a mahyoni gui 'yøth_u pa da za gui 'yøth_u ngu nú'a xa 'bep'ah_u Ajuá, camfrih_u nú'a to'o xpá mehni'a.

³⁰ Ha nuya ja'i bi 'ñembabi'a:

—Nu'bú ¿te ma danga nt'udi da za gui 'yøt'e pa ga hanthe ne ga camfri'ihe? ¿Nda'a ra danga t'øt'e ma gui 'yøt'egue? ³¹ Maya'b_u ndu ma dadah_u ra Moise mri zi nú'u ma'ra ndu ma dadah_u ja ra 'yo'mtha, y ja bi zini'u ra thuhme rá thuhu ra maná, ngu xa t'ofó ja ra Maça T'ofó hab_u ena: “Nu'á bá pempabi ra thuhme de mahets'i pa bi zi'u.”

³² Ha nura Jesu bi 'ñembabi'u:

—Xi majuañi dí xi'ah_u: Hingo ra Moise bi umbabi'u nú'a ra thuhme bá ehe de mahets'i nú'a bi zi'u. Numa Dada go gue'a bi mempabi'u. Y go guet'a bá pen'ahabya ra thuhme de mahets'i nú'a unga ra te pa nzantho. ³³ Nú'a ra thuhme bá

pɛn'ah_u Aju_a, go gue'a rá T'_u bá cai de mahets'i, ne go gue'a umba ra meximhai ra te pa nzantho.

³⁴ Nu'bu nuya ja'i bi 'ñembabi:

—Ndada, oxqui ma gui 'betcahe nú'a ra thuhme'a.

³⁵ Ha nura Jesu bi 'ñembabi'_u:

—Nuga go guēcagui drá thuhme dega te pa nzantho. Nu'a tó'o da 'ñe da z_ucagui hinhya'm_u da z_u ra thuhu, ha nu'a tó'o da gamfrigui hinhya'm_u da z_u ra nduthe. ³⁶ Pe nuga ya stá xi'ah_u gue masque ya xcá hyandgaguih_u pe hinguí camfriguih_u. ³⁷ Gatho nú'_u to'o xa 'racagui Aju_a ma Dada da 'ñehe da z_ucagui, ha nu'a tó'o da 'ñehe da z_ucagui hinga co'tsi. ³⁸ Ngue'a nuga stá cai de mahets'i pa ga ø'tua rá paha nú'a to'o bá p_uncagui, hingue nú'a go ma pahase. ³⁹ Nurá paha ma Dada nú'a to'o bá p_uncagui gue nú'_u to gatho xa 'racagui ni 'na de gue'_u hinga 'b_uedi, ne nura pa de ra ngaxhmai, ma ga j_uts'i'_u pa rí nja yá te pa nzantho. ⁴⁰ Ne nurá paha nú'a to'o bá p_uncagui gue da nja yá te pa nzantho nuto da bađi to'ogui ne da gamfrigui, ne nura pa de ra ngaxhmai, ma ga j_uts'i'_u pa rí nja yá te pa nzantho.

⁴¹ Nu'bu nuya xodyo bi n_unga ra Jesu ngue'a mi ena: “Nuga go guēcagui drá thuhme stá cai de mahets'i.” ⁴² Ne mi eñ'_u:

—Go guehni ra Jesu rá t'_u ra Jose, ¿ha ngue ha? Nuj_u dí pađih_u to'o rá dada ne rá nanani. Nu'bu ¿hanja ena gue bá cai de mahets'i?

⁴³ Ha ra Jesu bi dađi ne bi 'ñembabi'_u:

—Oguí n_unteh_u de nú'a stá xi'ah_u. ⁴⁴ Ngue'a ni 'na hinto tsa da 'ñe da z_ucagui 'b_u hingo Aju_a ma Dada nú'a to'o bá p_uncagui da zopa rá mfeni pa e

da zꞑcagui, ne go gue'ꞑ ma ga jꞑts'i nura pa de ra ngaxhmai pa rí nja yá te pa nzꞑntho. ⁴⁵ Njaua xa t'ofɔ ja yá t'ofɔ yá 'mehni Ajuꞑ habꞑ ena: “Ajuꞑ ma da 'ñuta gatho ya ja'i,” ena njabꞑ. Hangue gatho nú'ꞑ to'o da hñuxa nt'øde te mꞑnga ma Dada ne da zo ja yá mfeni, nú'ú go gue'ꞑ da 'ñe da zꞑcagui.

⁴⁶ Hingo dí xi'ahꞑ gue to'o xa hyanda Ajuꞑ ra Dada, ngue'a hønseꞑgui stá handi'a, ngue'a stá ehe de gue'a. ⁴⁷ Xi majuꞑni dí xi'ahꞑ, nu'a tó'o camfrigui pe'tsa ra te pa nzꞑntho. ⁴⁸ Nuga go guecagui drá thuhme dega te pa nzꞑntho. ⁴⁹ Maya'bꞑ nú'ꞑ ndu ri dadahꞑ bi zi ra maná nu mi 'bꞑi ja ra 'yo'mtha, pe nu'ú bi du'ꞑ. ⁵⁰ Pe nú'a ra thuhme dí mꞑngá, hingue ngu nú'a ra thuhme bi zi nú'ꞑ bi du. Nú'a ra thuhme dí mꞑngá bá ehe de mahets'i pa nuto'o da zi hinhya'mꞑ da du. ⁵¹ Nuga go guecagui drá thuhme dí te, dá ehe de mahets'i. Nu'a tó'o da zi nú'a ra thuhme dí mꞑngá, da nja rá te pa nzꞑntho. Ha nú'a ra thuhme dí mꞑngá, go guehna ma ndo'yo nú'a ma ga da pa da nja yá te pa nzꞑntho ya meximhai.

⁵² Ha nuya xodyo bi 'ñémbabi'ꞑ 'na ngu ma'na:

—¿Hanja da za da 'racjꞑ rá ndo'yoseni pa ga tsihꞑ?

⁵³ Ra Jesu bi 'ñémbabi'ꞑ:

—Xi majuꞑni dí xi'ahꞑ, 'bꞑ hingui tsipabihꞑ rá ngø ne rá ji Nú'a To'o e bi Nja'i, hinda nja ri tehꞑ pa nzꞑntho. ⁵⁴ Nu'a tó'o da zicagui ma ngø ne ma ji, gue'a da nja rá te pa nzꞑntho, ne nura pa de ra ngaxhmai nuga ga jꞑts'i'a pa rí nja rá te pa nzꞑntho. ⁵⁵ Ngue'a ma ngø nja ngu ra nzaꞑui, ne ma ji nja ngu ra dehe nú'a ts'i pa da nte 'na. Pe numa ngø ne ma ji hingue ngu nuya nzaꞑui'ꞑ,

ngue'a numa ngø ne ma ji unga ra te pa nzantho. ⁵⁶ Nu'a tó'o da zicagui ma ngø ne ma ji, go gue'a da 'm̄ui con gueque, ha nuga ga 'b̄ui con gue'a. ⁵⁷ Ajuā ma Dada nú'a to'o bá pencagui, nu'á te, hangue nuga dí te nehe ngue'a nu'á te'a. Njabu nehe nu'a tó'o da zigágui, nu'á ma da nja rá te ngue'a dí tega. ⁵⁸ Nuga go guecagui drá thuhme stá ehe de mahets'i. Pe hingo dí nja ngu nú'a ra maná nú'a bi zi ndu ri dadahu ne bi du. Ngue'a nu'a tó'o da zigágui núga drá thuhme, da nja rá te pa nzantho.

⁵⁹ Njabu bi m̄anga ra Jesu nu mi xahnate ja ra nija nuni Ncapernau.

Ya noya nú'u unga ra te pa nzantho

⁶⁰ Ha ndunthi de nú'u to'o mi 'ñoui'a ne myá nxadihma, mi 'yøde'u bi m̄anga ra Jesu njabu, bi 'ñena'u:

—Xi hindrí hohu nú'a m̄ani. ¿To ja gue'a da gamfribini?

⁶¹ Ha nura Jesu bi batho gue nu'ú mi nønte de nú'a xqui mañ'a, hangue nu'á bi 'ñembabi'u:

—¿Ha gue hingrí hohu nú'a stá ma? ⁶² ¿Xi te gui beñhu nú'bhu xcrí hyanthu da yø menga pa mahets'i Nú'a To'o e bi Nja'i? ⁶³ Nú'a ra nzaqui dí ma, go gue'a ra nzaqui pa ri ndahihu, hingo pa ri ndo'yohu. Ngue'a nú'a ra nzaqui guí tsihu pa ri ndo'yohu hinte di muui pa gui tshu ra te pa nzantho. Y nuya noya stá xi'ahu go gue'u ra nzaqui pa ri ndahihu, ne go gue'u di 'ra'ahu ra te pa nzantho. ⁶⁴ Pe 'ra de gue'ahu hinguí camfrihu.

Ra Jesu bi m̄anga njab_u ngue'a desde rá m̄adi ya mi p̄atho nú'u to'o himi camfri'a, ne ya mi p̄atho to'o mi ma da da'a. ⁶⁵ Nehe bi 'ñena:

—Xa njab_u ngu nú'a ya stá xi'ah_u gue hinda za to da 'ñese da z̄hqui 'b_u hingo Aju_a ma Dada da zopa rá mfeni pa da e da z̄hcaqui.

⁶⁶ Nep_u ndunthi de nú'u to'o mri 'ñoui ne myá nxadihm̄a bi 'uegue'u, ya himbi d̄eni'a. ⁶⁷ Hangué nura Jesu bi 'ñembabi nú'u 'r̄et'amayoho yá nxadi xqui huahni:

—Xi'ah_u, ¿ha gue ma gui 'uegueh_u nehe?

⁶⁸ Ha nura Simu Pedro bi d̄adi ne bi 'ñembabi'a:

—Ma zi Hmu'ihe, ¿to'o ja ga t̄ñhe? gue h̄onse'i guí m̄anga ya noya de ra te pa nz̄antho. ⁶⁹ Ha nuje stá camfrihe ne stá p̄ahe gue go gue'e grá Cristo, rá T'u'i Aju_a nú'a te, xp̄a m̄en'a'i pa gui nd̄a.

⁷⁰ Nep_u nura Jesu bi d̄adi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ah_u guí 'r̄et'amayohoh_u stá huan'ah_u, ¿ha ngue h̄a? Pe 'yob_u 'na de gue'ah_u ri 'ñoui ra ts'ond̄ahi.

⁷¹ Nu'á bi m̄a de ra Juda Iscariote rá t'u ra Simu, ngue'a go mi gue'a mi ma da da'a, masque go mi gue'a 'na de nú'u 'r̄et'amayoho ya nxadi.

7

Yá h̄ocu ra Jesu himbi gamfri'u gue mi gue'a rá 'm̄ehni Aju_a

¹ 'M̄efa ra Jesu bi 'ñonitho ja ra hai Galilea, himbi ne ma bá 'b̄ahni Judea ngue'a nuya nd̄a gá xodyo de guehni mi honi hanja da za da hyo'a. ² Ha ya mi ma da dat'a 'nará ngo ya xodyo go mrá ngo dega nth̄ja'tsi. ³ Hangué yá h̄ocu ra Jesu bi 'ñembabi:

—Grí ma pa Judea, pa nuya ja'i mri deñ'a'i de guehni da za da hyandi'ɥ nehe nú'ɥ ya d̄anga nt'udi guí øt'e. ⁴ Ngue'a 'bɥ 'nara ja'i ne to'o da hyandua rá 'bɛfi, nu'á hinda 'yøt'a rá 'bɛfi mant'agui. Ya gue guí øt'a nuya d̄anga t'øt'e, 'yøt'e'ɥ ja yá thandi gatho ya ja'i pa da hyanda nú'a guí øt'e.

⁵ Nuyá høcu'a bi xipabi njabɥ ngue'a nixi gue'ɥ himi camfri ua go mi gue'a rá 'mɛhni Ajuá. ⁶ Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi'ɥ:

—Pa gueque hinxa zøta ma ora pa ga mani, pe nu'ahú, otho ri orahɥ. ⁷ Ya ja'i hingui tsa da ɯtsa'ihɥ, pe nuga ha, di ɯtsagui, ngue'a dí xipabi de yá ts'o'bɛfi'ɥ. ⁸ Nu'ahú, go da rí maha ra ngo. Nuga hinga ma, asta hinda zø ma ora pa ga ma.

⁹ Ha nu mi xipabi njabɥ, bi ma'ɥ, ha nura Jesu bi gotritho Galilea.

Ra Jesu bi ma ra ngo dega nthøja'tsi

¹⁰ Nepɥ ra Jesu bi ma nehe ja ra ngo, pe asta 'mɛfa. Bi ma pe mant'aguitho pa hinto da hyandi. ¹¹ Ha nuya nda gá xodyo nú'ɥ mi ne da hyohma'a xi mi honi'ɥ de guehni ja ra ngo ne mi eñ'ɥ:

—¿Habɥ di 'youa'a 'bɥ?

¹² Ha ndunthi de nuya ja'i mi 'yoni ja ra ngo xi mi ña de gue'a. 'Ra mi ena: “Nú'a ra 'ñøhø'a xi ra hoja'i”; ha nu ma'ra mi ena: “Hinga majuani, hønsɛ hat'atho ya ja'i.”

¹³ Pe nu'ú mi ña zi njante pa hinto da 'yøde, ngue'a mi tsu yá mixodyoui nú'ɥ myá nda de gue'ɥ.

14 Ts'a mi 'yo made ra ngo ra Jesu bi yut'a ja ra ndañija pa bi nxahnate. 15 Ha nuya nda gá xodyo xi bi 'yø ne bi 'ñémse'ɥ:

—¿Hanja nuni ra Jesu nts'edi ja rá mfadi ha hinxa nxadi?

16 Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Nú'a dí udi, hingo dí mǎnsɛga. Nu'á bí ehe de Ajuá nú'a to'o bá pɛncagui. 17 Nu'a tó'o da ne da 'yø'tuabi rá paha Ajuá, ma da baði de nú'a ma nt'utuuate ua bí ehe de Ajuá o ua go dí bensega nú'a dí mǎ. 18 Nu'a tó'o bense nú'a mǎ, nú'á go gue'a ne da t'e'tsua rá nsu. Pe nu'a tó'o ne da 'ñe'tsuabi rá nsu nuto bá pɛhni'a, nu'á mǎnga majuani ne hingui hate.

19 Ra Moise xa 'ra'a'ihɥ ra ley, pe ni 'na de gue'ahɥ hinxcá 'yø'tehɥ nura ley'a. Nu'bɥ gri øthmahɥ nú'a mǎ, nu'bú ¿hanja guí beñhɥ gui hyo-gaguihɥ?

20 Ha nura hmuntsja'i bi dadi ne bi 'ñena:

—Nu'i pø guí 'ñoui ra ts'ondahi. ¿To'o xa beni da hyo'ague?

21 Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Hønsɛ ngue'a dá pɛ 'nara 'bɛfi nú'a ra pa dega tsaya dá japi bi ñani 'nara da'thi, hangue por gue'a grí 'yøhɥ. 22 Pe xi nu'ahɥ nehe, nú'a ra pa dega tsaya guí hu'tsuahɥ ra seña ja yá ndo'yo ri bǎtsihɥ ngu bi 'yøt'a ndu ri dadahɥ, desde rá mudi bi hñuxa nura seña ja yá ndo'yo, ne 'mɛfa ra Moise mi manda da t'øt'a njabɥ nehe, masque hingo bi mǎti. Hangue ringue'a nu'ahɥbya, ngu da dat'a rá hñato ma pa de xa 'mɛi ri t'ubǎtsihɥ guí hu'tsuahɥ ra seña, masque ra pa dega tsaya. 23 'Bɥ nu'ahɥ guí hu'tsuahɥ ra seña ri bǎtsihɥ ra pa dega tsaya

hõnse pa hingui ts'ocuah_u rá ley ra Moise, nu'bú xi ¿hanja guí pø ri cuéh_u con gueque ngue'a stá øthebi maxøgue rá ndo'yo 'nara 'ñøhø nura pa dega tsaya? ²⁴ Guí beñ_u gue hinxá hño nú'a dá øt'e, ngue'a dá øt'e ra pa dega tsaya. Oguí dama beñ_u ua hingui ho 'nara t'øt'e asta hingo 'mæt'o gui pah_u ua majuañi hingui ho o hina, pa njab_u da za gui beñ_u ngu rí 'ñepi nú'a ra t'øt'e.

Ra Jesu bi ma de hab_u xqui 'ñehe

²⁵ Ha nu 'raya me Jerusale bi 'ñena:

—¿Ha hingo guehni thoni pa da tho? ²⁶ Xini 'bahni ñ_a ja yá thandi ya ja'i ne hinte sipabi. ¿Ha gue camfri ma nda_u gue xi majuañi go guehni ra Cristo rá 'mehni Aju_a pa e da nda? ²⁷ Pøde hina, ngue'a nuj_u dí pah_u hab_u ra menguni. Ngue'a nu stí zø ra Cristo hinto ma da baði hab_u dra mengu'a.

²⁸ Ra Jesu bi 'yøde te mi m_anga ya ja'i, hangue nu mi nxahnate'a ja ra ndañija bi ñ_a nts'edi bi 'ñena:

—¡Guí paçaguih_u ne guí pah_u hab_u drá mengu! Nuga hinstá esehε. Nú'a to'o bá paçagui go guesε'a Aju_a nú'a xi majuañi, ne nu'ahú hinguí pah_u'a. ²⁹ Nuga dí paça'a ngue'a stá ehe de gue'a, ne go gue'a bá paçagui.

³⁰ Hangue nu mi 'yøde ya nda gá xodyo bi m_anga ra Jesu njab_u, ma'na mi ne'ü da g_u'a pa da zixhma'a nts'ahni, pe hinto bi g_u ngue'a himi tsøta rá ora. ³¹ Pe ndunthi ya ja'i de guehni bi gamfri'a ne mi eñ'ü:

—Xi nu sta zøhø nura Cristo pa da nda, ¿ha gue ma da 'yøt'a ma'ra ya d_anga nt'udi que nú'a øt'ni?

Ya fariseo bi mehna ya g_unts'ahni pa da g_uhma ra Jesu

³² Y nuya fariseo mi 'yøde bi m̄anga njab̄u ya ja'í, nu'bú nu'ú ne ya nd̄a gá mac̄ja bi m̄ehna 'raya ḡants'ahni pa da ḡahm̄a ra Jesu. ³³ Hangué ra Jesu bi 'ñena:

—Ya ts'utho ya pa ma ga 'b̄ui con gue'ah̄u, nep̄u ma ga yo pengui hab̄u bí 'b̄ui nú'a to'o bá p̄encagui. ³⁴ Ma gui hyongaguih̄u pe hingui ma gui ts̄ucaguih̄u, ne hinda za gui mahani hab̄u ma ga 'b̄uca.

³⁵ Nu'bú ya nd̄a gá xodyo mi 'b̄uhni bi 'ñémbabi 'na ngu 'na:

—¿Hab̄u ma dí mani 'b̄u pa ena gue ya hinda za ga ts̄uh̄u? ¿Ha gue ma da ma pa ja yá hai ya me Grecia hab̄u bí 'b̄ui ma mixodyoh̄u nú'ú xa nxani, ne ma dí xahna nehe ya me Grecia? ³⁶ ¿Te rí b̄onga nuya noya xa m̄ani 'b̄u, ena: “Ma gui hyongaguih̄u pe hingui ma gui ts̄ucaguih̄u, ne hinda za gui mahani hab̄u ma ga 'b̄uca”?

Ra dehe dega te pa nz̄antho da nja ngu 'nara dathe

³⁷ Nurá ngats'i ra pa de ra ngo go gue'a ma'na ra dango nú'a ra pa'a, ra Jesu bi 'mai bi ñ̄a nts'edi ne bi 'ñena:

—Nu'a tó'o ts̄u ra nduthe dá 'ñehe da z̄ucagui pa da ntsithe. ³⁸ Ngu m̄anga ja ra Maça T'ofu, nu'a tó'o da gamfrigui ma da b̄øhø ra dehe dega te ja rá coraso ne da nja ngu 'nara dathe.

³⁹ Ra Jesu bi m̄a de ra Maça Nd̄ahi nú'a mi ma da t'umba nuto mi ma da gamfri'a. Pe nura Maça Nd̄ahi hinxqui 'b̄ehntho, ngue'a ra Jesu hinxqui menguitho ja rá nsunda nuni mahets'i.

Ya ja'í 'rama'na'ño mi mañ'ú

40 Ha ya ja'i mi 'yøde nuya ya noya, 'ra mi ena:
—Xi majuaṅi go guehni rá danga 'mehni Ajuṅa nú'a mi hma da 'ñehe.

41 Ha nu ma'ra mi ena:
—Go guehni ra Cristo rá 'mehni Ajuṅa bá e pa da nda.

Ha nu ma'ra mi ena:
—¿Pe hanja? ¿Ha dra menguni Galilea ra Cristo?
42 Hina. Ngue'a ja ra Maça T'ofu ma gue nura Cristo ma da 'ñehe de yá ja'indu ra Davi, ne ma dra me Belé nuni ja ra t'uhnini habu mra mengu ndu ra Davi.

43 Ne njabu ya ja'i 'rama'na'ño mi mañ'u de gue'a. 44 Ha nu 'ra mi ne da zixhma nts'ahni, pe hinto bi gu'a.

Ya danga nda gá xodyo himbi gamfri'u ra Jesu

45 Ha nuya gants'ahni xqui 'behni da guma ra Jesu bi mengui habu mi 'bu ya nda gá macja ne ya fariseo, ne bi t'embabi:

—¿Hanja hinguá tsihu?

46 Ha nuya gants'ahni bi dadi ne bi 'ñena:
—¿Hinda tsihe ngue'a dá ødehe ya hoga noya bi ma nú'a hinhya'mu stá øhe to'o xa ma njabu!

47 Nu'bu nuya fariseo bi dadi ne bi 'ñembabi'u:
—¿Ha gue ne'ahu ya xa hya'ahu'a? 48 Guí pahu gue ni 'na de guecje núje dyá ndahe de ma nijahu ne dyá fariseohe hinstá camfrihe nú'a xa mañ'a.
49 Nú'u xa gamfri'a go gue'u nú'u hingui pa ra ley, y go gue'u ya xa t'equa pa ra 'ñu.

50 Ha nura Nicodemo mi 'buhni nehe xqui munts'ui yá mifariseoui, ne go gue'a xqui ma dega xuui pa bá c'a'tsa ra Jesu. Nu'bu nu'a bi 'ñembabi gathu nú'u mi 'buhni:

51 —Pe numa leyh_u ma gue hinto tsa ga tsamh_u nts'ahni 'b_u hinda nja ra nthanthya 'mɛt'o pa ga pah_u te 'be'a xa 'yøt'e. ¿Ha gue njab_u ma, o hina?

52 Nep_u nu'ú bi datuabi ra Nicodemo ne bi ñembabi:

—¿Ha gue ne'i go grá me Galilea pa guí ne gui camfri'a? Hñe'ta ra Maça T'ofu pa gui padi gue jo'o ni 'nará 'mehni Ajuá nú'a dra me Galilea.

'Nara 'behña ra zinga medinthati

53 Nep_u gathu ya ja'i bi ma yá ngu'ɛ.

8

1 Ha ra Jesu bi ma ja ra t'øhø 'bo Olivo. 2 Nep_u rá hyax'a bi mengui'a ma'na'qui pa ja ra ndanija, ne ja bi munts'uini gathu ya ja'i, ne bi hñuhni'a pa mi xahni'ɛ. 3 Nep_u nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo bá tsimpabi 'nara 'behña xqui ts'udi mri hñuxui 'nara medinthati, ne bri 'ba'ma madetho hab_u mi 'b_u ra Jesu co ya ja'i. 4 Nep_u nu'ú bi ñembabi:

—Xahnate, nuna 'behña bi ts'udi mri hñuxui 'nara medinthati. 5 Nura Moise 'bercah_u ja rá ley gue ga hoh_u co ya nc'ahni nuya 'behña ga tsuh_u di øt'a njab_u. Xi'i, ¿te go xi guí mangué?

6 Nú'ú bi mangu njab_u hønse pa xa 'yøde'ɛ te xa dadi hmaha ra Jesu, pa njab_u xa za xa ñapahma. Ha nura Jesu bi ndoqui ne bi 'yofu 'raya noya ja ra hai co rá dedo. 7 Pe nu'ú mi sigui mi ambabi'a, nu'bú nu'á bi 'mai ne bi ñembabi'ɛ:

—Nu'a tó'o hinxa 'yøt'a ni 'nara ts'oqui, dá føtua 'nara mudi nc'ahni nuna ra 'behña.

8 Ne bi yopa ndoqui'a ne bi sigui bi ñofo ja ra hai co rá dedo. 9 Ha nu mi 'yøde'ɛ nú'a bi mañ'a, bi

zose yá mfeni de yá ts'oqui'ɥ, ne bi mɔdi bi ma'ɥ
'rama'na, rá mɔdi bi ma nú'ɥ ma'na mi tsøxa yá
jɛya, nepɥ gatho ma'ra, ne ra Jesu bi gosɛuini nú'a
ra 'bɛhñá mi 'bahni madetho. ¹⁰ Nepɥ nura Jesu bi
'mai ne bi hyandi ya mi jo'oni ni 'na, hɔnse nú'a ra
'bɛhñá mi 'bɥhni, ne bi 'ñembabi'a:

—Naná, ¿habɥ 'ba nú'ɥ to'o mi ñap'a'i? ¿Ha gue
ya hinto ne da hyo'i dega nc'ahni?

¹¹ Ha nu'á bi dadi ne bi 'ñena:

—Ya jo'o, Ndada.

Nu'bú nura Jesu bi 'ñembabi'a:

—Nixi gueque hinte ma ga ø't'a'i. Grí ma, ne ya
oxqui yopa øt'a ma'ra ya ts'oqui.

Ra Jesu go ra ñot'i nú'a yo'tua yá mfeni ya ja'i

¹² Nepɥ ra Jesu bi yopa zofo ya ja'i ne bi
'ñembabi'ɥ:

—Nuga go guecagui drá ñot'i dí yo'tua yá mfeni
ya ja'i. Nu'a tó'o da dengagui hinda 'ño ja ra
'bɛxuui, nu'á da me'tsa ra ñot'i dega te pa nzantho.

¹³ Nepɥ nuya fariseo bi 'ñembabi'a:

—Nu'i guí manse gue to'o'igüe, hangue hinga
majuani nú'a guí mā.

¹⁴ Nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Masque dí manse to'ogui, pe gue'a majuani
nú'a dí mā, ngue'a nuga dí padi habɥ stí 'ñehe ne
habɥ grá ma, pe nu'ahɥ hinguí pahɥ habɥ stí 'ñehe
ni habɥ grá ma. ¹⁵ Nu'ahɥ gyá meximhithohɥ,
ne guí hā nguendahɥ ngu nú'a guí benschɥ. Pe
nuga hinstá ehe pa to ga hā'mba nguenda. ¹⁶ Pe
nu'bɥ to'o dí hā'mba nguenda, nu'bú nú'a dí mā
gue'a majuani, ngue'a hingo dí hanse nguenda, go
dí hā'be nguenda ma Dada nú'a to'o bá pencagui.

17 Nehe xa t'ofo ja ri leyh_u, nu'b_u yoho ya ja'i da damajuani ne 'nada nú'a da mañ_u, go gue'a majuani. 18 Nuga dí manse to'ogui, ne ma Dada nú'a to'o bá pencagui, ne'a damajuani to'ogui.

19 Ha nu'ú bi 'ñembabi:

—¿Hab_u bí 'b_u ri Dada?

Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Nu'ah_u hinguí pačj_u, hangue nixi ma Dada hinguí pa_h. 'B_u gri pa_hma_h to'oguiga, nehe gri pa_hma_h ma Dada.

20 Ra Jesu bi m_anga njab_u nu de mi xahna ya ja'i mbo ra 'me'tsboja ja ra ndanija, pe hinto bi g_u nts'ahni ngue'a mri 'beta rá ora'a.

“Hinda za gui mahani hab_u grá maga”

21 Ha nura Jesu bi yopa 'ñembabi'ú:

—Nuga ma ga maga, ha nu'ah_u ma gui hyon-gaguih_u pe ya gra jo'o, ne ma gui tuh_u gri nduda ri ts'oquih_u, hangue njab_u hinda za gui mahani hab_u grá maga.

22 Ha nuya nda gá xodyo bi 'ñémse'ú:

—¿Ha gue ma da hñose 'b_u? Hanja ena, “Hinda za gui mahani hab_u grá maga.”

23 Nep_u nura Jesu bi 'ñembabi'ú:

—Nu'ah_u gyá meximhaih_u, ha nuga drá mengu mahets'i. Nu'ah_u yá meti'ih_u nuna ra ximhai, ha nuga hingo rá metigui nuna ra ximhai. 24 Hangue dí xi'ah_u gue ma gui tuh_u gri nduda ri ts'oquih_u. Ngue'a 'b_u hinguí camfriguih_u gue go gueque ngu nú'a stá xi'ah_u, ma gui tuh_u gri nduda ri ts'oquih_u.

25 Nep_u nu'ú bi 'ñembabi'á:

—Xicje, ¿to'o'igue?

Nep_u nura Jesu bi 'ñembabi'ú:

—Ya stá xi'ah_u desde rá m_udi to'ogui. ²⁶ Nuga masque jahm_a ma'ra te ga xi'ah_u de ri 'm_uih_u ne de nú'a x_{cá} øth_u, pe h_øns_e dí xi'ah_u ngu nú'a bi xicagui nú'a to'o bá p_encagui, y nu'á m_anga majua_{ni}.

²⁷ Pe nú'u mi øde, himbi ba_{di} gue ra Jesu mi ñ_a de Aju_a ra Dada. ²⁸ Hangu_e nura Jesu bi 'ñembabi'u:

—Nu x_{crí} p_ø'tsh_u Nú'a To'o e bi Nja'i pa gui hyoh_u, gue'b_u ma gui pa_h_u gue go gueque ngu nú'a stá xi'ah_u, ne ma gui pa_h_u gue hingo de ma ts'edi s_eh_e nú'a dí øt'e, ngue'a ngu nú'a xa xica ma Dada gue'a dí m_a. ²⁹ Ha numa Dada nú'a to'o bá p_encagui 'b_ui con gueque, hinxa h_ye_gas_e, ngue'a nzantho dí øt'a nú'a di ho'a.

³⁰ Nu mi m_anga njab_u ra Jesu, bi gamfribi'a ndunthi ya ja'i.

Nú'u to'o yá batsi Aju_a ne nú'u to'o o ja rá 'y_e ra ts'oqui

³¹ Ha nura Jesu bi xipabi nuya xodyo xqui gamfri'a, ne bi 'ñembabi:

—Nu'b_u gui sigui gui camfrih_u ma noya, nu'b_u xi majua_{ni} go ma nxadi'ih_u. ³² Ne ma gui pa_h_u nú'a majua_{ni}, ha nu'b_u gui pa_h_u nú'a majua_{ni}, ya hingui ma gui 'm_egoh_u.

³³ Ha nu'ú bi da_{di} ne bi 'ñembabi'a:

—Nu_je go guec_je yá ja'iguihe ndu ra Abrá, ha hinhya'm_u stá 'm_egohe. ¿Hanja guí ena gue ya hinga ma ga 'm_egohe?

³⁴ Nura Jesu bi da_{di} ne bi 'ñena:

—Xi majua_{ni} dí xi'ah_u, nu'a tó'o øt'a ya ts'oqui go gue'a rá 'b_ego ra ts'oqui. ³⁵ 'Nara t'_u cohi pa nzantho ja rá ngu, pe 'nara 'b_ego da nja ra pa da

bøni da ma. ³⁶ Njabu_{tho} nehe Nú'a To'o e bi Nja'i, 'b_u da pøñ'a'ih_u de ja rá 'yε ra ts'oqui, nu'bú dyá b_{atsi}'ih_u Ajuá ne ya hindyá 'bεgo'ih_u ra ts'oqui. ³⁷ Nuga dí p_{adi} gue nu'ah_u yá ja'i'ih_u ndu ra Abrá. Pe nu'ah_u guí ne gui hyogaguih_u ngue'a hingrí hoh_u nú'a dí m_a. ³⁸ Nuga dí m_{anga} nú'a xa xicagui ma Dada, ha nu'ah_u guí øth_u ngu nú'a xa m_{anga} ri dadah_u.

³⁹ Ha nu'ú bi d_{adi} ne bi 'ñembabi:

—Pe nuje ma dadahe ndu ra Abrá.

Nu'bú nura Jesu bi 'ñembabi'ü:

—'B_u xi maju_{ani} go dri dadahm_{ah}_u ndu ra Abrá, nu'bú gri øthm_{ah}_u ngu mi øt'a. ⁴⁰ Pe nu'ah_u guí ne gui hyogaguih_u masque nuga go stá xi'ah_u nú'a ra noya xa xicagui Ajuá. ¡Pe ndu ra Abrá himi øt'e ngu guí øth_ubya! ⁴¹ Nu'ah_u guí øth_u ngu nú'a øt'a ri dadah_u.

Nu'bú nu'ú bi 'ñembabi ra Jesu:

—Nuje hingue to'oraza ma dadahe, 'nada nú'a ma dadahe, go gue'a Ajuá.

⁴² Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ü:

—'B_u Ajuá go dri dadahm_{ah}_u'a, nu'bú gri macjhm_{ah}_u, ngue'a stá ehe de hab_u ndí 'b_u'be'a. Ngue'a hinstá esε, nu'á go bá p_{encagui}'a. ⁴³ ¿Hanja hingui tso ri mfenih_u nú'a dí xi'ah_u? Nu'ah_u hingui tso ri mfenih_u ngue'a hingui ne gui 'yøh_u nú'a dí m_a. ⁴⁴ Ra ts'ond_{ahi} go gue'a ri dadah_u, ha nu'ah_u go yá b_{atsi}'ih_u'a, ne nu'ah_u go guí nesεh_u gui 'yø'tuabih_u nú'a di ho'a. Ne nu'á go gue'a ra hyote desde ra m_{udi}. Nu'á hønse hat'a ya ja'i ne hinhya'm_u xa m_{anga} nú'a maju_{ani}. Nuya nc'uamba mañ'a go xa zanse, ngue'a nu'á xi ra c'uamba ne go gue'a ra dada de ya nc'uamba.

⁴⁵ Nu'ah_u hinguí camfriguih_u ngue'a dí m̄anga nú'a majua_{ni}. ⁴⁶ ¿To'o 'na de gue'ah_u da z̄atca 'nara ts'oqui? Jo'o. Nuga dí xi'ah_u nú'a majua_{ni}. Nu'bú ¿hanja hinguí ne gui camfriguih_u? ⁴⁷ Nu'a tó'o rá m̄eti Ajuá di ho da 'yøde nú'a m̄anga Ajuá. Nu'ah_u hingo yá m̄eti'ih_u Ajuá, hangue hingrí hoh_u gui 'yøh_u nú'a mā.

Ra Jesu ya mi 'b̄u_i ante de ra Abrá

⁴⁸ Nep_u ya xodyo bi d̄adi ne bi 'ñembabi:

—Nu'bú, majua_{ni} nú'a dí mañhe gue grá me Nsamaria, ne grí 'ñoui ra ts'ondahi.

⁴⁹ Nu'bú ra Jesu bi d̄adi ne bi 'ñena:

—Hindrí 'ño'be ra ts'ondahi. Nuga dí numansu ma Dada, pe nu'ah_u hinguí numansuguih_u. ⁵⁰ Pe nuga hindí m̄anga njab_u pa gui esca ma nsuh_u, ngue'a 'b̄u_i 'na to'o esca ma nsu, ne go h̄a nguenda'a. ⁵¹ Xi majua_{ni} dí xi'ah_u, nu'a tó'o øtcagui nú'a dí mā, hinhya'm_u da du'a.

⁵² Nu'bú ya xodyo bi 'ñembabi:

—Nubyá h̄a, dá p̄ahe gue xi majua_{ni} grí 'ñoui ra ts'ondahi, ngue'a nu'i guí ena gue nu'a tó'o da 'yø't'a'i nú'a guí mā, hinhya'm_u da du. Conque ra Abrá ne yá 'm̄ehni Ajuá bi du. ⁵³ ¿Ha gue go ma'na ja ri nsugue que ndu ma dadahe ra Abrá ne ndu yá 'm̄ehni Ajuá? Xi'a'igue ¿to'o go grí nhyecuauí?

⁵⁴ Ha nura Jesu bi d̄adi ne bi 'ñena:

—Nu'b_u gra exasε ma nsu, nu'bú hinte dri muui. Numa Dada go gue'a esca ma nsu, nú'a guí emf_u gue go gue'a ri Ajuáh_u. ⁵⁵ Pe nu'ahú nixi xcá pah_u'a. Nuga h̄a, dí p̄aca'a. 'B_u gra ena gue hindí p̄aca'a, nu'bú gra c'uambahm̄a ngu nu'ah_u. Nuga dí p̄aca'a, ne dí øte nú'a mā. ⁵⁶ Ndu ri dadah_u ra

Abrá mi ne co 'nara johya da hyandgagui ma 'm̄i nuya pa de ga 'youa ja ra ximhai, ne xi bi johya mi hyandga'a.

⁵⁷ Ha nuya xodyo bi 'ñembabi'a:

—Nixi made nthebe njeya hinguí pe'tstho, ¿ne guí ena gue gá hyanda ndu ra Abrá?

⁵⁸ Ha nura Jesu bi 'ñembabi'u:

—Xi majuañi dí xi'ah̄, desde ante da 'm̄i ra Abrá, nuga ya ndí 'b̄i.

⁵⁹ Hangue nu'ú bi ḡxa ya do pa da c'anhma'a ngue'a mi nhyɛcuauí Ajuá. Pe nura Jesu bi 'bampi'u bi 'ranga madetho de gue'u ne bi b̄ni de ra ndanija bi ma'a.

9

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'ñøhø mrá goda ya de mi 'm̄i

¹ Ra Jesu mi 'yo ja 'nara 'ñu, ne de guehni bi hyanda 'nara 'ñøhø ya mrá goda desde rá 'b̄i. ² Ha nuyá nxadi bi 'yambabi ne bi 'ñena:

—Xahnate, ¿to'o bi 'yøt'a 'nara ts'oqui pa bi 'm̄i njani, nuni o rá dada o rá n̄an̄a?

³ Nura Jesu bi ðadi ne bi 'ñena:

—Hingo xa 'yøt'a ra ts'oquini, ni rá dada nixi rá n̄an̄a pa bi 'm̄i njani mrá goda. Xa njab̄u h̄onse pa da hnequi rá ts'edi Ajuá de nú'a ma da t'ø'tuabini.

⁴ Núbya ma patho mahyoni ga p̄pa rá 'b̄fi nú'a to'o bá p̄ncagui, ngue'a ma da zø ra xuui, ne nu'bú ya hinda za to da mp̄fi. ⁵ De núbya dí 'b̄cua ja ra ximhai go guecagui drá ñot'i dí yo'tua yá mfeni ya ja'i.

6 Nu mi uadi bi m̄anga njab̄u'a, bi zo rá jihni ja ra hai ne bi mant'a ts'̄u ra zi hai pa bi go'tsuabi ja yá da ra goda. 7 Ne bi 'ñembabi:

—Grí ma bá nx̄uca ja ra mothe Siloé. —Nura thuhu'a p̄oni da 'ñena, xa 'behni.

Nep̄u nu'á bi ma bá nx̄uqui, ha nu mi mengui ya mi handi. 8 Nep̄u yá 'nangu ne nú'̄u to'o xqui hyanda ma'met'o gue mrá goda'a bi 'ñembabi'̄u:

—Go guehni mi hudi mi peti, ¿ha ngue h̄a?

9 Ha 'ra mi ena:

—Go guehni.

Ha nu ma'ra mi ena:

—Hina. P̄ode rí hñ̄ats'i h̄a, pe hingo guehni.

Ha nu'á bi d̄adi ne bi 'ñena:

—Majuani go guecaguihma.

10 Nu'b̄u nuya ja'i bi 'yambabi ne bi 'ñembi:

—¿Hanja tsa guí handbya?

11 Nu'b̄u nu'á bi d̄adi ne bi 'ñena:

—Nú'a ra 'ñ̄h̄o rá thuhu ra Jesu go gue'a bi gosca ra b̄ohai ja ma da ne bi 'ñengagui: “Grí ma bá nx̄uca Siloé.” Nep̄u nuga dá ma dá nx̄uqui, hangue 'bestho ra ora'a dá handi.

12 Ha nu'á bi 'yambabi ne bi 'ñembi:

—¿Hab̄u bí 'b̄u'a?

Ne nu'á bi 'ñena:

—Hindí padí.

Ya fariseo bi 'ȳo'tua ya nt'ani nú'a mrá goda

13 Nep̄u nuya ja'i'̄u bi zi'tsua ya fariseo nú'a ra 'ñ̄h̄o mrá goda. 14 Ha nú'a ra pa'a ra Jesu bi mant'a ts'̄u ra hai co rá jihni pa bi go'tsua yá da nú'a ra goda pa bi umba rá thandi, go mrá pa dega tsaya. 15 Nehe ya fariseo bi 'yambabi ra goda hanja xqui nja pa ya mi handi. Ne nu'á bi 'ñembabi'̄u:

—Nú'a ra 'ñøhø rá thuhu ra Jesu bi gosca ra bøhai ja ma da, ne dá nxøqui, y hangue dí handbya.

¹⁶ Ha nu 'raya fariseo bi 'ñena:

—Nú'a ra 'ñøhø'a hinxqui 'ñehe de Ajuá ngue'a hingui jamasu ra pa dega tsaya.

Pe nu ma'ra mi ena:

—Nu'b_u 'nadra 'yøt'ats'oquihma, hinda za da 'yøt'a nuya ya danga nt'udi nguna.

Ne 'rama'na'ño mi mañ'ø. ¹⁷ Hangue nu'ú bi yopa 'yø'tua ya nt'ani ra goda ne bi 'ñembabi:

—Xi'a'i, ¿te go guí mangue de nú'a to'o bi xoc'a ri da?

Nu'á bi 'ñena:

—Nuga dí ena gue go gue'a 'nará 'møhni Ajuá.

¹⁸ Pe nuya ndá gá xodyo'ø himi camfri gue go mi gue'a mrá goda ne ya xqui xo yá da, hangue nu'ú bi zompa rá dada ne rá nana. ¹⁹ Nep_u bi 'yambabi'ø ne bi 'ñena:

—¿Ha go gue'a ri t'øhø guí mañhø gue ya mrá goda desde mi 'møi? ¿Hanja handbya 'b_u?

²⁰ Ha nurá dada ne rá nana'a bi dadi ne bi 'ñena:

—Dí pahe xá hño gue go gue'a ma t'øhe, ne desde mi 'møi ya mrá goda. ²¹ Pe hindí pahe hanja xa za xa hyandibya, nixi dí pahe to'o bi xocua yá da. Ya tsøxa yá jeya'a, go da 'yamf_u'a, nu'á da za da xi'asøhø.

²² Gue'a bi dadi rá dada ne rá nana nguetho mi tsu yá nda'ø, ngue'a nuyá nda'ø ya xqui go 'nara cohi gue nu'a tó'o da ma gue ra Jesu go gue'a majuani ra Cristo rá 'møhni Ajuá pa e da nda, nú'á da t'eni de ja ra nija. ²³ Hangue nurá dada ne rá nana xqui 'ñena: “Ya tsøxa yá jeya'a, ne da za gui 'yambasøhø.”

24 Ha nuya nda gá xodyo bi yopa zohna nú'a mrá goda ne bi 'ñembabi:

—Xocambeni Ajuá ne xicje nú'a majuani. Ngue'a nuje dí pahe gue nú'a ra 'ñøhø'a to'o xa xoc'a ri da, go gue'a 'nara 'yøt'ats'oqui.

25 Ha nura goda bi dadi ne bi 'ñena:

—Nuga hindí paði ua ra 'yøt'ats'oqui o hina. Hønsø nú'a dí paði, gue ndrã goda, ha nubýa ya dí handi.

26 Ha nu'ú bi yopa 'yambabi'a ne bi 'ñembi:

—¿Te bi 'yøt'a'i nú'a ra 'ñøhø mri xoc'a ri da?

27 Nu'bú nu'á bi dadi ne bi 'ñembabi'ũ:

—Ya stá xi'ahũ ne hinguí ne gui camfrihũ. ¿Hanja guí ne ga yopa xi'ahũ ma'na'qui? ¿Ha guí nehũ gue ne'a'ihũ dyá nxadi'ihũ'a?

28 Ha nu'ú bi zani'a ne bi 'ñembabi:

—Nu'i go rá nxadi'i'a, ha nuje yá nxadiguihe ra Moise. 29 Nuje dí pahe gue Ajuá mi ñaui ra Moise, pe nura 'ñøhø'a guí ena, hindí pahe habũ xqui 'ñehe'a.

30 Ha nura goda bi dadi ne bi 'ñembabi'ũ:

—¡Tengu gue nu'ahũ hinguí pahũ habũ xqui 'ñehe, ha nu'á bi xoga ma da! 31 Ngue'a dí pahũ gue Ajuá øtuabi yá t'adi nú'a to'o tsu'a ne øtuabi rá paha'a, pe nuyá t'adi ya 'yøt'ats'oqui hinguí øtuabi.

32 Ngue'a hinhya'mũ stá øhũ to xa xocua yá da 'nara ja'i nú'a ya mrá goda desde mi 'mũ. 33 'Bũ nú'a ra 'ñøhø'a hinxqui 'ñehmã de Ajuá, hinda za da 'yøthmã njabũ'a.

34 Ha nu'ú bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Nu'i desde ngá 'bũ ya ngrã 'yøt'ats'oqui, y njabũ ¿xi nguí ne gui xancaguihe?

Nepũ nu'ú bi 'yenga de ja ra nija.

Ra ngoda de rá mfeni 'na

³⁵ Ha nura Jesu bi 'yøde gue xqui t'enga de ja ra nija nú'a mrá goda, bi hyoni, y nu mi yopa zadi bi 'ñembabi:

—Nu'i, ¿ha guí camfribi rá T'ᵤ Ajuá?

³⁶ Nu'bú nu'á bi dadi ne bi 'ñena:

—Ndada, ¿to'o'a pa da za ga camfri?

³⁷ Ha nura Jesu bi 'ñembabi'a:

—Ya xcá hyandi, ne nú'a to'o guí ñauibya go guesε'a.

³⁸ Nu'bú nú'a mrá goda bi 'ñena:

—Ma zi Hmu'i, dí camfri'i.

Ne 'bestho bi ndandiñahmu pa bi nsunda'a.

³⁹ Ne ra Jesu bi 'ñena:

—Nuga stá eheua ja nuna ra ximhai pa ga øt'a ra ts'utbi, pa nu'ᵤ tó'o xa ngoda ja yá mfeni, ga xocua yá mfeni pa da badi, ha nu'ᵤ tó'o beni gue ja yá mfadi, nja ngu nú'ᵤ to'o xa xo yá da, ga japi da ngoda'ᵤ.

⁴⁰ Ha 'raya fariseo nú'ᵤ mi 'bahuini'a bi 'yøde nú'a te mi mañ'a, ne bi 'ñembabi:

—¿Ha gue necje dyá godahe?

⁴¹ Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi'ᵤ:

—'Bᵤ gri godahmahᵤ, nu'bú hingri tuhᵤ ri ts'oquihᵤ. Pe nu'ahú guí eñᵤ gue guí hanthᵤ, hangue grí tuhᵤ ri ts'oquihᵤ.

10

Ra Jesu bi mangua 'nara 'bede de 'nara nguño

¹ Xi majuani dí xi'ahᵤ, nu'a tó'o hingui cut'a ja ra gosthi nguño, ne tonts'a ma'na lado pa da yat'i, go gue'a 'nara be ne 'nara dacate. ² Nú'a to'o taca ya deti, go gue'a ra ma'yo, ne go gue'a cut'a po ja

ra gosthi. ³ Nura nsugosthi xoca ra gosthi pa da yut'a ra ma'yo, ha nuya deti patuatho rá noya, ha nu'á da zopa yá thuhu nú'ú yá meti'a pa da pøni'ú.

⁴ Ha nu stí pønga gatho nuyá meti'a, nu'á di 'bet'o ne ma'ti'ú, ne nuyá deti di deni'a ngue'a patuatho rá noya. ⁵ Ngue'a nuya deti hingui tena ma'na'ño ra ma'yo, nu'ú da ne'tsua ra 'rihi da ma, ngue'a hingui patua rá noya'a.

⁶ Ra Jesu bi xipabi'ú nuna ra 'bede, pe nu'ú himbi zo yá mfeni te mri bønga nú'a bi xipabi'ú.

Ra Jesu go ra hoga ma'yo

⁷ Nepa ra Jesu bi yopa 'ñembabi'ú:

—Xi majuañi dí xi'ahú, nuga go guecagui drá gosthi habú thogui ya deti. ⁸ Gatho nú'ú to'o bá 'bet'o de gueque go gue'ú myá be ne myá dacate ngue'a mi ne da hyat'a ma deti pa da deni'ú. Pe numa deti himbi 'yøtuabi nú'a mi mañ'ú, ngue'a hingo myá meti'ú. ⁹ Nuga go guecagui drá gosthi. Nu'a tó'o da yut'a ja nuna ra gosthina da mpøhø, ne nu'á da nja ngu 'nara zi deti di cat'i di pøni pa da ñuni.

¹⁰ 'Nara be bí ehe hønse pa da mpe, ne pa da hñote, ne pa da huata ra taxo. Pe nuga stá ehe pa ga umba yá te ya ja'i, ne nura te'a go 'nara hoga te pa nzantho. ¹¹ Nuga go guecagui drá hoga ma'yo, ngue'a 'nara hoga ma'yo da unga rá te po rá ngue yá deti. ¹² Pe 'nara ma'yo 'mego nú'a su ya deti hønse pa da hñanga rá thaha, nu'á 'bú da hyanda 'nara mi'ño bra 'ñehe pa e da za ya deti, nu'á da ne'tsua ra 'rihi da ma ne da zopú ya deti ngue'a hingo yá meti y hingo xi majuañi yá ma'yo'ú. Ha nura mi'ño da pent'i 'raya deti, ha nu

ma'ra haburaza da nxani'ɥ. ¹³ Njabɥ nú'a ra ma'yo 'mεgo da nest'ihi da ma ngue'a hingui tu rá mai de ya dɛti ngue'a nu'á 'nara 'bεgotho.

¹⁴⁻¹⁵ Nuga go guecagui drá hoga ma'yo. Ngu paçagui ma Dada ne dí paça'a, njabɥ nehe dí paði ma dɛti ne nu'ú paçagui nehe, ngue'a ma metiga'ɥ, ne ma ga unga ma te po rá ngue'ɥ. ¹⁶ Nehe 'bɥi ma'ra ma dɛti nú'ɥ hingyá mengu de nuna ra ngu'ño, ne nu'ú mahyoni ga tsi nehe. Ne nu'ú da 'yøscagui nu xcrá zofo, ne da 'ñehe'ɥ, ne njabɥ da 'nadra taxo ne da 'nadra ma'yo, y nura ma'yo'a go guecsεgui.

¹⁷ Ajuá ma Dada xi ri maçagui ngue'a ma ga unga ma te pa ga tu, ha nu xcrá tu, ma ga yopa nte ma'na'qui. ¹⁸ Pe hinto ma da hñaga ma te, ma ga tuse. Dí hã ra ts'edi pa ga tuse, ne dí hã ra ts'edi pa ga yopa nte ma'na'qui. Njabɥ bá 'bεpcagui ma Dada.

¹⁹ Ha nuya xodyo 'rama'na'ño mi mąnga ma'na'qui'ɥ ngue'a bi 'yøde te mi mąnga ra Jesu.

²⁰ Ndunthi de gue'ɥ bi 'ñena:

—Nuní 'ñoui ra ts'ondahi ne xa 'bε rá mfeni. ¿Hanja guí øxɥ nú'a te ma?

²¹ Ha nu ma'ra mi ena:

—Nuya noya mañi hingyá noya dega ts'ondahi. ¿Ha gue ra ts'ondahi da za da xocuahma yá da 'nara goda?

Ya nda gá xodyo himbi ne bi gamfri ra Jesu

²² Ne nuni Jerusale ja bi t'øt'ni 'nara ngo, ne nú'a ra ngo'a gue'a 'nara feni de nú'a ra pa bi yopa 'na'yo ma'na'qui ra ndañija nú'a xqui yopa thani. Ha nuya pa'ɥ myá pa dega tse. ²³ Ha ra Jesu

mi 'yoni ja ra porta nú'a mrá thuhu Salomó, go 'namrá porta nú'a ra ndanija'a. ²⁴ Ha nuya nda gá xodyo bi 'yent'a madetho'a ne bi 'yambabi:

—¿Ha'mu ma gui hñubga ma muhe? 'Bu xi majuani go gue'e grá Cristo rá 'mehni'i Ajuá pa gui nda, xi da xicje majuani pa ga pahe.

²⁵ Nu'bú ra Jesu bi dātuabi'u ne bi 'ñembi:

—Ya stá xi'ah'u ne nu'ahú hinxcá camfriu. Nuya 'befi dí pefi de rá thuhu ma Dada, go gue'u udi to'ogui. ²⁶ Pe nu'ah'u hinguí camfriu nguetho hingo ma deti'ih'u, ngu ya stá xi'ah'u. ²⁷ Numa detiga øde nú'a dí mā, ne nuga dí paça'u, ne nu'ú tengagui. ²⁸ Nuga dí umbabi'u ra te pa nzantho, ne hinhya'mu da 'medi, nixi hinto da zingagui de ma 'ye. ²⁹ Numa Dada nú'a to'o xa 'racagui'u, ma'na ja rá ts'edi de gatho, ne hinda za to da zinbabi'u de rá 'ye'a. ³⁰ Nuga ne ma Dada dí 'natho'be.

³¹ Nu mi ña njabu nura Jesu, nuya nda gá xodyo bi yopa guxa ya do pa xa hyohma dega nc'ahni'a.

³² Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi'u:

—Ndunthi ya hoga 'befi stá øt'e ja ri thandih'u nú'u xpá 'ñehe de ma Dada. ¿Nda'a de gue nú'u ya 'befi stá øt'e hinxá hño pa guí ne gui c'ancah'u?

³³ Nu'bú nu'ú bi dadi ne bi 'ñena:

—Hinga po rá ngue 'nara hoga 'befi dí ne ga c'an'ah'e, hønse ngue'a guí haçuabi rá nsu Ajuá, ngue'a nu'i 'nagra 'ñøhø nguje ne grí nhyecuau Ajuá.

³⁴ Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Xa t'ofu ja ri leyhu gue Ajuá bi zofu ya nzaya nú'u xqui hñuts'i'a, ne bi 'ñembi'u: “Nu'ah'u gyá ajuah'u.” ³⁵ Y nú'a xa t'ofu ja ra Maça T'ofu hinguí tsa to da mā gue hinga majuani. Ya gue Ajuá bi

'ñembabi gue go ya ajua nú'ɥ to'o bi hñani rá noya'a,
³⁶ xihma nú'a to'o bi hñuxa Ajuá ne bá pɛhniua ja
 ra ximhai, ¿hanja guí mañhɥ gue haɥua rá nsu Ajuá
 ngue'a bi 'ñena gue rá T'ɥ'a? ³⁷ Nuga dí øt'a ya t'øt'e
 ngu øt'a ma Dada. Pe nu'bɥ hindí øt'a ngu øt'a ma
 Dada, oguí camfriguihɥ. ³⁸ Pe nuga dí øt'a ya t'øt'e
 nú'ɥ bí ehe ja ma Dada, hangue masque hingo gui
 camfriguihɥ gue go gueque ngu nú'a stá xi'ahɥ, go
 da camfrihɥ gue nú'ɥ ya t'øt'e dí øt'e bí ehe de Ajuá,
 pa njabɥ nehe xi da hñu ri mɥihɥ gui pahɥ gue Ajuá
 ma Dada 'bɥi con gueque ne nuga dí 'bɥi con gue'a.

³⁹ Nu'bú ya ndá gá xodyo ma'na'qui bi 'ramanu
 pa xa guhma'a, pe nu'á bi ma'a, himbi za te bi
 'yø'tua'ɥ.

⁴⁰ Nepɥ nura Jesu bi mengui pa ri'nandi ra ðathe
 Jordá habɥ mi øt'a ra sistehe rá Xuua ma'met'o, ne
 ja bá 'bɥhni'a. ⁴¹ Ne ndunthi ya mengu de guehni
 bi ma bá c'a'tsi ne mi eñ'ɥ:

—Nura Xuua hinte ma ðanga nt'udi bi 'yøt'e, pe
 gatho nú'a bi xicjɥ de ra Jesu, majuani xa njabɥ.

⁴² Y ja guehni ndunthi ya ja'i bi gamfri gue ra
 Jesu go mi gue'a xpá mɛhna Ajuá pa da ndá.

11

Rá du ra Lasaro

¹ Y de mi 'bɥhni ra Jesu ri'nandi ra ðathe
 Jordá, gue'bɥ mri hñenga 'nara 'ñøhø mrá thuhu
 ra Lasaro mrá me Betania nuni habɥ mrá mengu
 nehe ra Maria ne ra Marta nú'ɥ myá nju'a. ² Nú'a
 ra Maria mrá nju nura Lasaro go gue'a bi go'tsuabi
 ra hoga ñɥni ja yá ua ra Jesu, nepɥ bi o'tuabi co yá

stá'a. ³ Nú'u ya 'bɛhñá mri ncu bi mɛmpa ra noya ra Jesu gue da t'embi:

—Ma zi Hmu'i, nú'a ri hmadi di hñeni.

⁴ Ha nu mi sipabi ra Jesu njabu, bi 'ñena'a:

—Nú'a ra hñeni'a hingue xi pa da du'a. Xa njabu pa da hnequi rá nsunda Ajuá, ne da hnequi rá nsunda rá T'u Ajuá po rá ngue'a.

⁵ Ha nura Jesu xi mri madi gatho nú'u hñu mri ncu. ⁶ Masque myá hmadi'u ne bi 'yøde gue ra Lasaro mri hñeni, pe ra Jesu hinga 'bestho bi ma, bá 'buhnitho má yo pa habu mi 'bui'a. ⁷ Nepu ja 'mɛfa nu'á bi 'ñembabi yá nxadi:

—Maha pa Judea ma'na'qui.

⁸ Ha nuyá nxadi bi 'ñembabi:

—Xahnate, guí nu ya ndá gá xodyo de guehni ja maha'mu mi ne xa hyo'a'i dega nc'ahni. ¿Ha nu'i guí ne gui yopa mani ma'na'qui?

⁹ Nepu nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi'u:

—¿Ha hinguí pahu pe'tsa 'ret'amayoho ora cada ra pa? Y nu'a tó'o da 'ño dega pa hinda hñaxa 'nara mfe'tse, ngue'a zø ra ñot'i ja ra ximhai, go gue'a nú'a to'o ø'tua rá paha Ajuá ne hinxa juatatho ra 'bɛfi nú'a bi umbi. ¹⁰ Pe nu'a tó'o da 'ño dega xuui da hñaxa ra mfe'tse ngue'a otho ra ñot'i, go gue'a nú'a to'o hinguí ø'tuabi rá paha Ajuá.

¹¹ Mi uadi bi mangua njabu ra Jesu ne bi 'ñembabi'u:

—Ma amigohu ra Lasaro bí aha, pe nuga ma ga mani pa ga a de rá t'aha.

¹² Ha nuya nxadi bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'ihe, 'bu aha, nu'á ma da ñani.

¹³ Pe nura Jesu mi mā gue xqui du ra Lasaro, ha nu'á mi hu yá mai gue mi mā de ra t'ahatho.

14 Nu'bú ra Jesu bi xipabi'ɥ de nú'a xqui nja ne bi 'ñena:

—Ra Lasaro xa du. 15 Ne nuga xi drí johya ngue'a dá njo'oni ora mi hñeni, ngue'a go 'nara hño pa gue'ahɥ, ngue'a po rá ngue'a ma'na ma gui camfriguihɥ. Maha, ma ga c'a'tshɥ'a.

16 Nepɥ nura Toma nú'a mi t'embi ra Go, bi 'ñemba yá minxadiui:

—Maha nehe pa grá tuhɥ mahyεgui con guehni.

Ra Jesu da gɥxa nú'ɥ xa du ne da umba ra te

17 Ha nu mi zønga ra Jesu ja ra hnini Betania, bi sipabi gue ya mi pe'tsa goho ma pa xqui t'agui ra Lasaro. 18 Ha nura zi hnini Betania mi guetbɥ Jerusale mi pe'tsa ngu hñu kilometro rá ñabɥ. 19 Ha xi ndunthi yá mixodyoui xqui ma da c'a'tsa ra Marta ne ra Maria pa da hñu'mba yá mɥi ngue'a xqui du yá cu'ɥ. 20 Ha nu mi 'yøde ra Marta gue ya mi ma da zønga ra Jesu ja yá ngu'ɥ, bi ma bá thadi, pe nura Maria bi gotritho ja rá ngu. 21 Nepɥ ra Marta bi 'ñembabi ra Jesu:

—Ma zi Hmu'i, nu'bɥ gri 'bɥhmaua hinxa duhma ma cu. 22 Pe masqué, nuga dí paði gue gatho nú'a te gui apabi Ajuá, nu'á da 'ra'a'i.

23 Ha ra Jesu bi 'ñembabi:

—Ri cu ma da nangui de rá du.

24 Nepɥ nura Marta bi 'ñembabi:

—Dí paði gue ma da nangui de rá du nú'a ra pa de ra ngaxhmai stí nanga gatho nú'ɥ ma'ra xa du.

25 Nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nuga ga jɥxa nú'ɥ xa du ne ga umbabi'ɥ ra te. Nu'a tó'o da gamfrigui, masque xa du, nu'á

ma da nja rá te. ²⁶ Ne nu'a tó'o 'bui ne camfrigui, hinhya'ma da du. Xi'i, ¿ha gue guí camfri njabu?

²⁷ Nepu nura Marta bi 'ñembabi:

—Haha, ma zi Hmu'i, nuga dí camfri gue go gue'e grá Cristo, rá T'u'i Ajuá, go gue'e ndí tɔp'a'ihe pa gui 'ñehe nuua ja ra ximhai.

Ra Jesu bi nzoni habu mi t'agui ra Lasaro

²⁸ Ha ngu mi mąnga njabu ra Marta, 'bestho bi mengui pa bá umba nt'ode ra Maria rá cu, ne bi xipi zi njante pa hinto da 'yode ma'ra, ne bi 'ñembabi:

—Xa zɔ ra Xahnate bí tɔp'a'i 'na.

²⁹ Ha nu mi 'yode'a bi dama 'mai ne bi ma bá c'a'tsi'a. ³⁰ Ne nura Jesu hinxqui yat'atho mbo ra hnini, ja bi gotritho habu xqui ma da dadi hmaha ra Marta. ³¹ Ha nuya xodyo nú'u mi 'buhni ja rá ngu ra Maria mi hu'mba rá mai, ngu xi bi hyandi'u gue ra Maria bi dama 'mai ne bi bɔni de rá ngu, nu'ú bi dɛni ne mri 'ñémbabi'u 'na ngu 'na:

—Nuni rí ma da nzoni habu bí t'agui rá cu.

³² Nepu ra Maria bi zɔni habu mi 'bu ra Jesu, y ngu bi hyandi bi ndandiñahmu ja yá ua'a ne bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, nu'bu gri 'buhmaua hinxa duhma ma cu.

³³ Ha nu mi hyanda ra Jesu gue ra Maria xi mi zoni ne nú'u ya xodyo mbra 'ñoui mi zoni'u nehe, nu'bú nu'á bi ntsɔ'mi ne bi du rá mai. ³⁴ Nepu bi 'ñena'a:

—¿Habu xcá aguih'a?

Ha nu'ú bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'ithe, maha ma ga u't'ahe.

35 Nepu ra Jesu bi nzoni. 36 Ha nuya xodyo bi ñémsɛ'u:

—A, xi mri maḍihma.

37 Pe 'ra de gue'u bi 'ñena:

—Nuni go guehni bi xocua yá da nú'a ra goda. ¿Ha hinxa zahma xa 'yøt'e nehe pa hinxa duhma ra Lasaro?

Ra Jesu bi guxa ra Lasaro de rá du

38 Ha nura Jesu bi yopa du rá mai, nepu bi zøni habu xqui t'agui ra Lasaro. Xqui thi'tsi ja 'nara cɛts'i, ne mi jot'i co 'nara xingdo. 39 Ha ra Jesu bi 'ñena:

—Hñacju ra do.

Ha nura Marta nú'a mrá cu nú'a xqui du bi ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, ya strá nxa ngue'a ya pe'tsa goho ma pa de xa du.

40 Ha ra Jesu bi ñembabi ra Marta:

—¿Ha gue hinstá xi'a'i gue nu'bu gui camfri ma gui hyandua rá nsunda Ajuá?

41 Nepu nuya ja'i bi hñaca nú'a ra do xqui jot'a ra nt'agui. Nepu nura Jesu bi nøts'e pa mahets'i ne bi 'ñena:

—Ma Dada'i, dí 'ra'a'i ra jamadi ngue'a xcá 'yøde nú'a stá a'a'i. 42 Nuga dí paḍi nzantho gui øde nú'a dí a'a'i. Pe dá manga njabu po rá ngue ya ja'i 'bucua con gueque, pa njabu da za da gamfriu gue go gue'e xcá pencagui.

43 Ha mi uadi bi 'yapa Ajuá njabu, nepu bi ña nts'edi bi 'ñena:

—¡Lasaro, bá pøni!

44 Ha ra Lasaro 'bestho bá pøni mi 'bant'a yá 'yε ne yá ua co 'raya xɯni dutu, ne mi 'bant'a rá ñaxu co ma'na ra dutu. Ha ra Jesu bi 'ñembabi ya ja'i:
—Xo'tuahɯ ya xɯni dutu.

Ya nda gá xodyo bi 'ñɯ'ti pa hanja da za da gɯ ra Jesu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Nu'bú nú'ɯ ya xodyo mri 'ñoui ra Maria mi hyanda nú'a bi 'yøt'a ra Jesu, ndunthi de gue'ɯ bi gamfri'a. 46 Pe 'ra bi ma bá xipabi ya fariseo nú'a te xqui 'yøt'e'a. 47 Nu'bú nuya nda gá macja ne ya fariseo bi 'yøt'a 'nara hmunts'i ne bi 'ñena:

—¿Te ga øthɯ? Ngue'a nura 'ñøhø'a xi øt'a ndunthi ya danga nt'udi. 48 Nu'bɯ ga hoptahɯ njabɯ, gatho ya ja'i da gamfri'a, ne 'mεfa da 'ñehe ya me Nroma da hñanga ma nijahɯ ne da zinga ma ja'ihɯ.

49 Pe 'na de gue'ɯ mrá thuhu ra Caifá mrá danga nda gá macja nú'a ra jeya'a, nu'á bi 'ñembabi'ɯ:

—Nu'ahɯ hinte ri fadihɯ. 50 ¿Ha hinguí pahɯ gue ma'na xá hño da du 'nada ra 'ñøhø pa hinda du gatho ya ja'i, pa njabɯ hinda 'mεdi ya ja'i mengu ma haihɯ?

51 Pe nú'a ra Caifá himbi bense nú'a bi ma. Pe ngue'a mrá danga nda gá macja nú'a ra jeya'a, Ajuá bi umbabi nuya ya noya, hangue bi ma gue ra Jesu mi ma da du po rá ngue ya me Judea. 52 Y hingue hønse po rá ngue ya menguni, pe nehe pa gatho yá batsi Ajuá nú'ɯ xa nxani habɯraza de ra ximhai, pa da 'natho'ɯ. 53 Hangue de gue'bɯ bi 'ñɯ'ti'ɯ pa hanja da hyohma'ɯ ra Jesu.

54 Hangue ra Jesu ya himbi sigui bi 'ño habɯraza pa bi ña ja yá thandi ya xodyo, ne bi ma de guehni

Judea pa ja 'nara t'uca hnini rá thuhu Efraí, guetb_u hab_u ja 'nara 'yo'mtha, ne ja bá 'b_uhuini yá nxadi.

⁵⁵ Ha ya mi ma da dat'a ra pa de ra pascua 'nará ngo ya xodyo, y ndunthi ya ja'i de hab_uraza ya zi t'uhnini bi ma Jerusale ante ra ngo pa da nt'axqui ngu myá nzai'ú. ⁵⁶ Ne go gue'ú mi 'yo mi hongra ra Jesu, y de mi 'b_uhni ja ra ndañija, mri 'ñémse'ú:

—¿Te guí beñh_u? ¿Ha gue hinda 'ñecua ja ra ngo'a 'b_u?

⁵⁷ Ha ya nda gá macja ne ya fariseo xqui manda gue nu'b_u to'o da badi hab_u di 'yo'a da xipabi'ú, pa da g_u nts'ahni'a.

12

'Nara 'beshña bi go'tsua 'nara njots'i ja yá ua ra Jesu nuni Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Y mri 'b_e 'rato ma pa pa da dat'a ra ngo de ra pascua, nura Jesu bi ma pa Betania hab_u mi 'b_u ra Lasaro nú'a xqui g_uts'i de rá du. ² Y ja bi t'ø'tuani 'nara nt'oxi ra Jesu. Ra Marta go mrá møxmexa, ne nura Lasaro mi huhuini ra Jesu ja ra mexa co ma'ra ya ja'i. ³ Nep_u ra Maria mri hña nde litro ra hoga ñ_uni mi 'ra'ta ra nardo ne xi mri muui ndunthi, ne bi go'tsuabi ja yá ua ra Jesu, nep_u bi o'tuabi co yá st_a, ne bi mfont'a nú'a ra ñ_uni gatho mbo ra ngu. ⁴ Nu'b_u ra Juda Iscariote nú'a mrá t'ú ra Simu ne 'namrá nxadi ra Jesu, ne go gue'a mi ma da da'a, bi 'ñena:

⁵ —¿Hanja himbi 'ba nú'a ra hoga ñ_uni'a xi xá mađi? Xa za xa 'bahma po hñu nthebe denario, ne nura boja'a xa thecuahma ya zi hyoya.

⁶ Nura Juda bi mā njab_u ngue'a mrá be, ne ngue'a go mi pɛ'tsa ra nca_uboja ne mi j_u nú'a go mi ne de ja ra buxa, ne hingue xi maju_uni mri hueca ya hyoya'a. ⁷ Pe nura Jesu bi 'ñembabi ra Juda:

—Ote guí xipabi. Nuní bi goscagui nuna ñ_uni ja ma ua pa nura pa'a de ma nt'agui. ⁸ Ngue'a nuya hyoya nz_uantho ma da 'm_ui con gue'ah_u, pe nuga hinga nz_uantho ma ga 'b_uiua con gue'ah_u.

Ra nt'w'ti pa dra thohm_u ra Lasaro

⁹ Nep_u xi ndunthi ya xodyo bi sipabi gue ra Jesu mi 'b_uhni Betania, ne bi ma'_u pa bá c'a'tsi'a, y hingue h_unse pa da c'a'tsa ra Jesu, nehe pa bá handa ra Lasaro nú'a xqui g_uxa ra Jesu de rá du. ¹⁰ Nu'b_u nuya nd_u gá macja bi 'ñ_u'ti pa da hyohm_u ra Lasaro nehe. ¹¹ Ngue'a po rá gue ra Lasaro ndunthi ya xodyo xqui 'uegue de gue'_u ne bi gamfri'_u ra Jesu.

Ra Jesu bi y_ut'i ja ra hnini Jerusale

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ha nurá hyax'a gatho ya ja'i nú'_u xqui ma ra ngo de ra pascua nuni Jerusale bi 'y_ude gue ra Jesu mi ma da z_uni de guehni. ¹³ Ne nu'ú bi doca ya d_unthi ne bi ma bá th_udi ra Jesu ne mi manta'_u mi ena:

—¡Xá nsunda Ajua! ¡Ajua da j_upi nuni to'o bá ehe de rá thuhu'a! ¡Ajua da j_upi nuni ma Nda_uh_u nú_u dyá me Israelh_u!

¹⁴ Ha nura Jesu bi z_udi 'nara zi t'ubru ne bi t_ugue'a pa bi nja ngu nú'a xqui t'of_u ja ra Ma_uca T'of_u hab_u ena:

¹⁵ Oxqui ntsuh_u, nú'ah_u gyá menguh_u Si_un; ndi, hyanth_u, xa 'ñep_u ri Nda_uh_u,

bra tɔgue 'nara zi t'ɔbru.

¹⁶ Ha nuyá nxadi hinga 'bestho ra ora'a bi zo yá mfeni hanja xqui njabu. Pe nú'bɛ mi yopa nte ra Jesu ne bi yopa menga mahets'i, nu'bá hã, bi beni yá nxadi gue xqui t'ofu njabu de gue'a, ne xqui njabu ngu nú'a xqui t'ofu.

¹⁷ Nú'ɛ ya ja'i mi 'bɛhni nura ora'a ra Jesu bi xipa ra Lasaro da bɔni de ra nt'agui ne bi gats'i de ra du, nu'ú xqui 'yonga ra 'bede de nú'a xqui hyant'ɛ.

¹⁸ Hangue ndunthi ya ja'i xqui bɔni de ra hnini pa bá thadi ra Jesu ngue'a xqui 'yode de nú'a ra danga nt'udi xqui nja. ¹⁹ Nepɛ ya fariseo mri 'ñémsɛ'ɛ:

—ɪHa ngue dí xi'ahɛ gue hinda za te gui 'yɔthɛ! Ndi, gatho ya ja'i di denini, hinda za to da zamiyɛ.

'Raya me Grecia mi hongra ra Jesu

²⁰ Nehe 'raya me Grecia xqui ma Jerusale ja nú'a ra ngo pa da xɔcambeni'ɛ Ajuã. ²¹ Y nú'ɛ ya me Grecia bi ma bá tsudi ra Lipe nú'a mrá me Betsaida de ra hai Galilea, ne bi 'ñembabi:

—Ndada, dí nehmahe ga ñahe co ra Jesu.

²² Nepɛ bi ma nura Lipe bá xipabi ra Andre, ne ri yoho'ɛ bi ma bá xipa ra Jesu. ²³ Ha ra Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Ya bi zɔ ra ora pa da du Nú'a To'o e bi Nja'i ne da yopa menga pa mahets'i. ²⁴ Xi majuani dí xi'ahɛ, 'bɛ 'nara nda dega trigo 'be'tsitho ne hinda 'bot'a ja ra hai, hinda nxandi. Pe nu'bɛ xa 'bot'i, ma da unga ndunthi ra sofo. ²⁵ Nu'a tó'o da maɗi rá te, ma da 'bedi, pe nu'a tó'o hingui maɗi rá te nuua ja ra ximhai, nú'á go gue'a ma da mɛ'tsa rá te pa nzantho. ²⁶ Nu'a tó'o da mɛpcagui, mahyoni da dengagui, y nu habɛ ga 'bɛiga da 'mɛhni nehe.

Ha nu'a tó'o da mεpcagui, ma Dada ma da 'ñe'tsua rá nsu.

Ra Jesu bi ma de rá du

²⁷ Nubyá xi dí tu ma m̄i. ¿Te ma ga apa Ajuá ma Dada? ¿Ha ga xipa njaua: “Ma Dada'i, ñangagui de nú'a ma ga thogui nuna ra orabya”? Pe hinda za ga embi njab̄, ngue'a pa guehna stá ehe. ²⁸ Ma Dada'i, 'yøt'e nú'a go ri paha pa dra nsunda'i ri thuhu.

'Bestho ra ora'a bi nt'øde 'nara noya de mahets'i nú'a bi 'ñena:

—Ya stá øt'e ne ma ga yopa øt'a ma'na'qui.

²⁹ Ha nura hmuntsja'i mi 'bahni ra ora'a bi 'yøde nú'a ra noya de mahets'i, ne 'ra bi 'ñena gue mi 'nara ngani, ha nu ma'ra mi ena gue 'nara enxε bi zofo'a.

³⁰ Nep̄ nura Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Hingo po rá ngueque xa nt'øde nú'a ra noya, hønse po rá ngue'ah̄. ³¹ Nubyá nú'̄ ya meximhai hinda ne da gamfrigui ma dra t'ε'mbabi pa dra castiga'̄, ne ma dra thacuabi rá ts'εdi ra ts'ondahi nú'a ri nda ja nuna ra ximhai. ³² Nuga ma dra ts'utcgui maña ja 'nara ponza pa da thogagui, y nu sta t'øtque njab̄, ma da gamfrigui ndunthi ya ja'i po rá ngue ma du.

³³ Nu'á bi m̄anga njab̄ pa da fadi te ma du mi ma da du'a. ³⁴ Nep̄ nuya ja'i bi dadi ne bi 'ñena:

—Nu'i guí ena gue go gue'e Nú'a To'o e bi Nja'i, ne nuje ndí hu ma m̄ihe gue go guet'a ra Cristo nú'a mi ma da mehna Ajuá pa da nda. Pe nu'i guí ena gue mahyoni ma dra ts'uta maña ja ra ponza Nú'a To'o e bi Nja'i. Pe nura ley ma gue ra Cristo

ma da 'm̄ui pa nzantho. Nu'bū ¿te rá 'b̄efi Nú'a To'o e bi Nja'i? ¿Ha go gue'a nú'a mi ma da m̄ehna Ajuá pa da nda?

³⁵ Nu'bū ra Jesu bi 'ñembabi'ũ:

—Nuga drá ñot'i dí yo't'a ri mfenihũ. Pe ya ts'ũtho ya pa dí 'b̄ui con gue'ahũ. Hangue mientras dí 'b̄ui con gue'ahũ, tengaguihũ, pa hingui njahũ ngu nú'a to'o bi zũ ra 'b̄exuui, ngue'a nu'a tó'o 'yo ja ra 'b̄exuui hingui pađi habũ rí ma. ³⁶ De dí 'b̄uiua pa ga yo't'a'ihũ, camfriguihũ, pa njabũ dyá meti'ihũ ra ñot'i.

Ha nu mi uadi bi m̄anga njabũ ra Jesu, bi 'uegue de gue'ũ bi ma bá 'b̄ui habũ hinda bađi'ũ.

Hanja ya xodyo himbi gamfri ra Jesu

³⁷ Masque ra Jesu xqui 'yøt'a ndunthi ya d̄anga nt'udi ja yá thandi nuya xodyo, pe nu'ú himbi gamfri. ³⁸ Bi njabũ ngu nú'a xqui 'yofo ra bađi Isaía habũ ena:

Ma zi Hmu'i, ¿to ja gue'a xa gamfri ma noyahũ?
¿To ja gue'a xa gamfri'i ngue'a xcá 'yøt'a ya d̄anga nt'udi?

³⁹ Nu'ú himi tsa da gamfri ngue'a bi njabũ ngu nú'a xqui 'yofo ra bađi Isaía ja ma'na ra x̄eni habũ ena:

⁴⁰ Ajuá bi go'tua yá da'ũ ne bi japi bi megui yá mfeni,
pa himbi hyandi co yá da,
nixi bi bađi co yá mfeni,
pa himbi ñobri'ũ ne pa njabũ nuga himbi za dá pøhø'ũ.

⁴¹ Ra Isaía bi m̄anga njabũ de ra Jesu ngue'a xqui hyandua rá nsunda'a, hangue mi ma de gue'a.

⁴² Masque njabũ, pe asta 'raya nda gá xodyo nehe bi gamfri gue ra Jesu go gue'a xpá m̄ehna

Ajuá pa da ndá, pe nu'ú hinto bi xipabi ngue'a mi tsu ya fariseo da 'yɛni'ɥ de ra nija. ⁴³ Ngue'a nu'ú ma'na mi ne da pønga yá hmi ja yá thandi ya ja'i que ja rá thandi Ajuá.

Ya ja'i tuda yá ts'oqui ngue'a himbi gamfri nú'a bi mąga ra Jesu

⁴⁴ Ra Jesu bi ñá nts'edi ne bi 'ñena:

—Nu'a tó'o camfrigui, hingue hønse camfrigu-iga, nehe camfri nú'a to'o bá pɛncagui. ⁴⁵ Ne nu'a tó'o handga ma 'mɥi, ja ra uenda handua rá 'mɥi nú'a to'o bá pɛncagui. ⁴⁶ Nuga go guecagui drá ñot'i stá eheua ja ra ximhai pa nuto gatho da gamfrigui ga pøni de ja ra 'bɛxuui. ⁴⁷ Nu'a tó'o øde nú'a dí mą, ne hinda ne da 'yøt'e, nuga hingo ma ga ε'mbi pa da ma ja ra nidu, ngue'a nuga stá ehe pa ga pøhø ya ja'i, hingue pa ga ε'mbi da ma ja ra nidu. ⁴⁸ Nu'a tó'o hingui numansugui ne hingui ne da gamfri nú'a dí mą, go gue'a ma da t'ε'mbi pa ja ra nidu, ne numa noya go gue'a ma da 'yε'mbi nú'a ra pa de ra ngaxhmai. ⁴⁹ Ngue'a nuga hinstá bense nú'a dí mą. Ma Dada nú'a to'o bá pɛncagui go gue'a xa 'bɛpcagui pa ga xi'ahɥ nú'a bi xiqui. ⁵⁰ Ne dí pađi gue nú'ɥ ya noya xa 'bɛpqui ga mą go gue'ɥ unga ra te pa nzantho. Hangué dí xi'ahɥ ngu nú'a xa xicagui ma Dada.

13

Ra Jesu bi xɥcua yá ua yá nxadi

¹ Nura pa ante ra ngo de ra pascua, ra Jesu mi pađi gue ya xqui zø ra ora pa da ma de guecua ja ra ximhai pa da yopa mengui habɥ bí 'bɥ Ajuá rá

Dada. Nu'á nzantho bi madi nú'ú to'o yá mɛti'a, ne xi ra dangui rá hm̩ate bi mɛ'tsuabi'ú.

² Ha ra Jesu bi nt'oxiui yá nxadi. Ha ra ts'ondahi ya xqui yut'a ja rá mfeni ra Juda Iscariote nú'a mrá t'ú ra Simu, pa da da ra Jesu. ³ Ha ra Jesu mi p̩adi gue bá ehe de habú mi 'búhui Ajuá rá Dada pa da 'múcuja ja ra ximhai, ne mi p̩adi nehe gue ya mi ma da yopa mengui pa da 'múhui'a. Nehe mi p̩adi gue Ajuá rá Dada ya gatho xqui 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ'a. ⁴ Hangué nu'á bi 'mai de ja ra mexa habú mri nt'oxi'ú ne bi hñaca rá pat'i ne bi ngút'a 'nara nt'ot'yɛ. ⁵ Ne bi xit'a ra dehe ja 'nara nsu'yɛ, ne bi madi bi xúcuja yá ua yá nxadi. Nepú mi o'tuabi co nú'a ra nt'ot'yɛ mri ngút'i'a.

⁶ Ha nu mi ma da xúcuabi yá ua ra Pedro, ra Pedro bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, ¿ha gue go ma gui xúga ma uaga?

⁷ Ha nura Jesu bi d̩adi ne bi 'ñembabi:

—Nubyá hingui tsa da zo ri mfeni nú'a dí øt'e, pe 'mɛfa h̩a, ma gui p̩adi.

⁸ Nura Pedro bi 'ñembabi:

—Nu'i hinhya'mú ma gui xúga ma uaga.

Ha nura Jesu bi d̩adi ne bi 'ñembabi:

—Nu'bú hinga xúc'a ri ua, hinte guí pɛ'tsi de gueque.

⁹ Nu'bú ra Pedro bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, nu'bú, hingue h̩ɔnse ma ua gui xugagui, xúga ma 'yɛ ne ma ñaxu nehe.

¹⁰ Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nú'a to'o ya xa nxaha, ya hinga mahyoni da yopa nt'axca ma'na'qui, h̩ɔnse da súcuja yá ua, ngue'a ya xá nt'axi gatho rá ndo'yo. Ha nu'ahú ya xá nt'axi'ihú, masque hinga gatho'ihú.

¹¹ Nu'á mi padi to'o mi ma da da'a, hangue bi ñena gue hinxmá nt'axi gatho'ũ.

¹² Ha nu mi uadi bi xũcua yá ua'ũ, bi yopa hñuxa rá pat'i ne bi hñudi ma'na'qui ja ra mexa ne bi ñembabi'ũ:

—¿Ha tso ri mfenihũ nú'a stá ø't'a'ihũ? ¹³ Nu'ahũ guí enjũ go gueque ri Xahnateguihũ ne ri Hmuguihũ. Nú'a guí enjũ gue'a majuani, ngue'a hã, go guecagui. ¹⁴ Hangue ngue'a núga ri Hmuguihũ ne ri Xahnateguihũ ne stá xũc'a ri uahũ, hangue nu'ahá nehe rí ñep'ahũ gui nxũcua uahũ 'na ngu ma'na. ¹⁵ Dí u't'a'ihũ njabũ pa ne'ahũ da za gui 'yøthũ ngu nú'a stá ø't'a'ihũ. ¹⁶ Xi majuani dí xi'ahũ, 'nara 'bego hingo ma'na ri manda'a que rá hmu, nixi 'nara 'mehni hingo ri manda'a que nú'a to'o xa mehni. ¹⁷ Nu'bũ gui pahũ nú'a dí xi'ahũ, ne 'bũ gui 'yøthũ, nu'bá gui njapihũ.

¹⁸ Pe hindí mã de gatho'ihũ, ngue'a dí pa'a'ihũ nú'ahũ stá huan'a'ihũ pa dua nxadi'ihũ, ne stá huan'ahũ pa da njabũ ngu nú'a manga ra Maca T'ofu habũ ena: “Xa gũgui dega ncontra nú'asẽ to'o stá ñu'me.” ¹⁹ 'Bedi da njabũ ngu nú'a stá xi'ahũ, pe nubyá dí xi'ahũ nú'a te ma da nja, pa nu stí njabũ, da za gui camfrihũ gue go gueque ngu nú'a stá xi'ahũ. ²⁰ Xi majuani dí xi'ahũ, nu'a tó'o da numansu ma 'mehni, go gueque numansugui; ne nu'a tó'o da numansugui, go numansu nú'a to'o bá pẽncagui.

*Ra Jesu bi mã gue ra Juda ma da da'a
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)*

21 Ha nu mi m̄anga njab_u ra Jesu, bi du rá m̄ai, ne bi xipabi yá nxadi te mri b̄onga nú'a mi ma, ne bi 'ñena:

—Xi majuani dí xi'ah_u, 'na de gue'ah_u ma da dagagui.

22 Ha nuya nxadi bi nu'tua da'u ngue'a himi padi to'o 'na de gue'u nú'a mi mañ'a. 23 Ha 'nara nxadi nú'a xi mrá hm̄adi ra Jesu, ja mi huhni ja rá hyo'a.

24 Y nura Pedro bi 'ñutua ra seña nú'a ra hm̄aca nxadi pa da 'yambabi ra Jesu to'o'a. 25 Nep_u nu'á xqui ncahma guetb_u ja rá tiñ_a ra Jesu bi 'ñembabi:

—¿To'o 'na de guecje, ma zi Hmu'ihē?

26 Ha nura Jesu bi d̄adi ne bi 'ñena:

—Nú'a to'o ga umba ra c'athuhme go gue'a.

Nu'b_u nu'á bi po'mba ra thuhme ne bi umbabi ra Juda Iscariote nú'a mrá t'_u ra Simu. 27 Ha nura Juda mi hñanga nú'a ra c'athuhme gue'a ra ora bi yut'a ra Satá ja rá mfeni'a pa da 'yø'tua rá 'bēfi. Nep_u nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nú'a guí beni gui 'yøt'e, 'yøt'e 'bestho.

28 Pe ni 'na de gue nú'u mi huhni ja ra mexa himbi zo yá mfeni hanja bi xipabi njab_u'a.

29 Ngue'a nura Juda go mi pe'tsa ra nc̄uboja, hangue 'ra de gue'u mi hu yá m̄ai gue ra Jesu xqui xipabi gue da ma da danga te mahyoni pa ja ra ngo, o pa da umbi te da umba ya hyoya. 30 Ne ngu xi bi hñanga nura c'athuhme, 'bestho bi b̄oni. Ne ya xmá 'm̄exuui ra ora'a.

Ra 'ra'yo hmanda

31 Ha nu mi b̄onga ra Juda, bi 'ñenga ra Jesu:

—Nubyá ma da hnequi rá nsunda Nú'a To'o e bi Nja'i po nú'a ma da thogui. Ne po rá ngue'a ma

dra nsunda Ajuá. ³² Nep_u Ajuá ma da umba rá nsu pa di mahyεguiui yá nsu, ne ma da 'yøt'e 'bestho. ³³ Ma zi t'ú'ih_u, ya hinga ma ga 'bui ndunthi con gue'ah_u. Ma gui hyongaguih_u, ne ngu stá xipa ya ndá gá xodyo, njab_u nehe dí xi'ah_ubya: Hinda za gui mahani hab_u grá maga. ³⁴ Nubyá 'nara 'ra'yo hmanda dí tsoc'ah_u: Mádih_u 'na ngu ma'na, nja ngu stá ma'a'ih_u, njab_u nehe gui mádih_u 'na ngu ma'na. ³⁵ 'B_u gui mádih_u 'na ngu ma'na, nu'bú njab_u da badi gatho ya ja'i gue majuani ma nxadi'ih_u.

*Ra Jesu bi ma gue ra Pedro ma da gøni'a
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)*

³⁶ Ha nura Pedro bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, ¿hab_u ma gui ma?

Ha nura Jesu bi dadi ne bi 'ñembabi:

—Hinda za ga mεuibya hab_u grá maga. 'Mεfa ha, ma gui mani.

³⁷ Ha nura Pedro bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, ¿hanja hinda za ga mεuibya? Nuga masque ga tu por gue'e.

³⁸ Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—¿Ha gue ma gui tuge po rá nguecagui? Xi majuani dí xi'a'i, ma gui cøngagui hñu'qui ante da mafi ra menja.

14

Ra Jesu tsixcah_u pa hab_u bí 'b_u Ajuá ra Dada

¹ Ne ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Oguí tu ri muih_u. Nu'ah_u guí camfrih_u Ajuá ma Dada, hangue camfriguih_u nehe. ² Nuni hab_u bí 'b_u Ajuá ma Dada xi bí ja ndunthi ya ngu. Nu'b_u

di othohma, ya stá xi'ahmaḥ. Nuga ma ga ma pa ga hoc'a'ihḥ habḥ ma gui 'bḥḥ. ³ Ne xcrá ma pa ga hoc'a'ihḥ habḥ gui 'bḥḥ, ma ga yopa pengui pa ga tsix'a'ihḥ pa gui 'bḥḥ habḥ ma ga 'bḥca. ⁴ Ne guí pahḥ habḥ ma ga maga, ne guí pahḥ ra 'ñu.

⁵ Nu'bú nura Toma bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, hindí pahe habḥ ma gui ma, ¿ne guí enje gue dí pahe ra 'ñu?

⁶ Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi:

—Nuga go guecagui drá 'ñu, ne drá majuaní, ne drá te. Hinda za to da zøni habḥ bí 'bḥ ma Dada 'bḥ hingo ga tsixca. ⁷ 'Bḥ xcá paçjhmaḥ, xcá pahmaḥ ma Dada nehe. Ne desde nubya guí pahḥ'a, ne xcá hyanthḥ'a.

⁸ Ha nura Lipe bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'ihe, 'ñutcahe Ajuḥ ra Dada, ne ya con guet'a.

⁹ Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi:

—¿Ha hincá paçaguitho, nugue Lipe? Y ya øt'a ndunthi ya pa stá 'ñohḥ. Nu'a tó'o xa hyandgagui xa hyanda Ajuḥ ma Dada nehe. Nu'bú ¿hanja guí engaguiḥ gue ga u't'a'ihḥ Ajuḥ ra Dada? ¹⁰ ¿Ha hinguí camfri gue dí 'natho'be Ajuḥ ma Dada? Nuga hinstá bense nú'a dí xi'ahḥ, nixi nú'ḥ ya 'bēfi dí pēfi hingo dí pēfi de guecsε. Numa Dada to'o dí 'natho'be go gue'a øt'e gatho, ne go rá 'bēfise'a. ¹¹ Camfriḥ gue nuga dí 'natho'be Ajuḥ ma Dada. Pe nu'bḥ hinguí camfriḥ nú'a dí ma gue dí 'natho'be'a, camfriḥ po nú'ḥ ya 'bēfi stá pēfi. ¹² Xi majuaní dí xi'ahḥ, nu'a tó'o da gamfrigui, ne'a ma da mε ya 'bēfi ngu nú'ḥ dí pēfi, ne ma'na dya dangui ma da mēfi'a nguetho nuga ma ga yopa pengui pa ga 'bḥ'be ma Dada. ¹³ Ne gatho nú'a

te ma gui 'yapabih_u ma Dada de ma thuhuga, ma ga ø't'a ri nt'adih_u, pa dra nsunda ma Dada po rá ngueque rá T'ugui. ¹⁴ Hangue nu'araza te gui 'yadih_u ja ma thuhu, nuga ga 'ra'ah_u.

Ra Jesu bi ñagui ma dua pɛhna ra Maca Ndaḥi

¹⁵ B_u grí maçaguih_u, 'yøth_u nuya hmada dí 'bɛp'a'ih_u. ¹⁶ Ne nuga ma ga apabi Ajuḗ ma Dada da mɛn'ah_u ma'na nú'a to'o da hñup'a ri muih_u, ne nu'á da mɛn'ah_u pa da 'mɛi nzantho con gue'ah_u, y nu'á go gue'a ra Maca Ndaḥi nú'a to'o mąnga majuani. ¹⁷ Ne ya ja'i nú'u hingyá gamfri hingui tsa da hñani'a, ngue'a nu'ú hingui paḍi to'o'a, ne hingui tso yá mfeni'u tengu'a. Pe nu'ahú guí paḥu'a ngue'a nu'á 'bɛi con gue'ah_u, ne ma da 'mɛi ja ri corasoh_u. ¹⁸ Hangue njab_u nuga hinga ma ga tsoc'aseh_u, ma ga yopa pengui ma'na'qui pa ga 'bɛi con gue'ah_u. ¹⁹ Ne 'bestho ma da zø ra ora ya ja'i nú'u hingyá gamfri ya hinda ma da hyandgaua ngue'a pa gue'u ma ga njo'o, pe nu'ahú ha, ma gui hyandgaguih_u ngue'a ma ga 'bɛi con gue'ah_u. Y nuga ma ga yopa nte, hangue ne'ah_u ma gui pɛ'tsh_u ra te pa nzantho ngue'a dí tega. ²⁰ Ha nu xcrá njab_u, ma gui paḥu gue dí 'bɛ'be ma Dada, ne nu'ah_u guí 'bɛh_u con gueque, ne nuga dí 'bɛi con gue'ah_u ja ri corasoh_u. ²¹ Nu'a tó'o ø't'a ya hmada nú'u dí ma, nú'á go gue'a ri maçagui. Ha nu'a tó'o ri maçagui, ma Dada ri maḍi'a, nequi ga maḍi'a ne ga utuabi tengu ma 'mɛi.

²² Nu'bú ra Juda, pe hingue nura Juda Iscariote, bi 'ñembabi ra Jesu:

—Ma zi Hmu'i, ¿hanja hønseguihe ma gui utcaguihe tengu ri 'mɛi, ha nu ma'ra ya ja'i hina?

23 Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi ñembabi:

—Nu'a tó'o ri macagui ma da 'yɔtca nú'a dí ma, ne ma Dada da mađi'a, ne nuga co ma Dada ga e'be ne ga 'búhe 'nadb con gue'a. 24 Nu'a tó'o hingui macagui, hingui ɔtca nú'a dí ma. Y nú'a guí øhú dí ma, hindí mansega, numa Dada nú'a to'o bá pɛncagui go gue'a mañ'a.

25 Dí xi'ah njab núbya de dí 'búitho con gue'ah. 26 Pe ra Maca Ndađi nú'a ma dua pehna ma Dada de ja ma thuhu pa da 'mú con gue'ah ne da hñup'a ri múih, nu'á ma da 'ñu't'a'ih gatho, ne ma da ben'a'ih gatho ngu nú'a stá xi'ah.

27 Dí ne gui 'búh te rá entho nsingue ra dumú, hangue dí 'ra'ah ra humú, gue'a ngu 'nara tsogui dí tsoc'ah. Y nú'a ra humú dí 'ra'ah, hingue ngu nú'a di unga ya meximhai. Hangue oxqui tu ri múih, níxi gui ntsuh. 28 Nu'ah ya stá xi'ah gue ma ga ma, ne ma ga yopa pengui pa ga 'bú con gue'ah. 'Bú gri macjhma, nu'bú xcá johyahma nu ndá xi'ah gue ma ga ma habú bí 'bú ma Dada, ngue'a nu'á go ma'na há ra ts'edi de gueque. 29 Nubyá dí xi'ah nú'a di 'búetho da nja, pa nu stí nja, ma gui beñh, pa njab ma'na gui camfriguih.

30 Ya hinga ma ga 'bú ndunthi con gue'ah pa ga ñah, ngue'a xa 'ñep ra ts'ondahi nú'a ri nda de nuna ximhai, pe nu'á hingui há ra ts'edi pa te da 'yɔtcagui. 31 Nuga ma ga hoptho da 'yɔtque nú'a te xa 'yɛ'mgagui, pa njab da bađi gatho ya ja'i gue dí mađi ma Dada, ne dí ɔt'e ngu nú'a xa 'bɛpcagui'a. 'Baih, maha.

15

Ra 'bai gá obxi ne yá mai

¹ Nep_u ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi: Nuga dí nja ngu 'nara hoga 'bai gá obxi, ha numa Dada nja ngu nú'a to'o pε ra uá'obxi. ² Nu'_u tó'o 'b_ui con gueque go gue'_u nja ngu ya mai de nura hoga 'bai gá obxi'a. Ne gatho ya mai nú'_u hingui unga yá fruta, nú'a to'o pε ra uá'obxi da zεqui'_u. Pe nu'_u di unga yá fruta, nu'á da moqui'_u pa ma'na da unga yá fruta. ³ Nu'ah_u ya xá nt'axi'ih_u po nura noya stá xi'ah_u. ⁴ 'B_uh_u con gueque, ne nuga ga 'b_ui con gue'ah_u. Ngu 'nara mai hingui tsa da unse yá fruta 'b_u hingui tøgue ja rá 'bai, guí njah_ub_u nehe, hinda za gui uñ_u ri frutah_u 'b_u hingui 'b_uh_u con gueque.

⁵ Nuga go guecagui drá 'bai gá obxi, ha nu'ah_u go gyá maih_u. Nu'a tó'o 'b_ui con gueque, ne nuga con gue'a, go gue'a da unga ndunthi ya fruta, ngue'a nsinque de gueque hinda za te gui 'yøth_u. ⁶ Nu'_u tó'o ya hingui 'b_ui con gueque, nja ngu ya mai xa ts'εqui, da 'yot'i, nep_u da hmunts'i gatho pa dra thøt'a ja ra tsibi, da nzø.

⁷ 'B_u xi gui 'b_uh_u con gueque, ne 'b_u ma noya da 'yoda ja ri mfenih_u, nu'bú 'yaph_u Ajuá gatho nú'a go gui neh_u ne nu'á da 'ra'ah_u. ⁸ 'B_u gui uñ_u ndunthi ra fruta, nu'bú da hnequi rá nsunda ma Dada, ne njab_u ma go dua nxadi'ih_u. ⁹ Ngu ma Dada maçagui, njab_u nehe dí ma'a'ih_u. Oxqui 'uegueh_u de ma hmäte. ¹⁰ Nu'b_u gui 'yøth_u nuya hmanda dí 'bεp'ah_u, nu'bú guí 'b_uh_u ja ma hmäte, ngu nuga stá ø'tua yá hmanda ma Dada ne dí 'b_u ja rá hmäte'a.

11 Dí xi'ah_u njab_u pa da nja ma johya ja ri corasoh_u, ne pa hinhya'm_u da 'mε ri johyah_u.
 12 Nu'a ma hmanda dí 'bεp'ah_u: Mádi_h 'na ngu ma'na ngu stá mā'a'ih_u. 13 Nu'a tó'o da du po rá ngue yá amigo, go gue'a ma'na ja rá hmate ra dangui de gatho. 14 Ha nu'b_u gui 'yøth_u nú'a dí 'bεp'ah_u, nu'bú go ma amigo'ih_u. 15 Hangué ya hindí hant'ah_u ngu 'nara 'bεgo, ngue'a 'nara 'bεgo hingui p̄adi te pε rá hmu. Y nubyá dí hant'ah_u ngu ma amigo'ih_u, ngue'a stá xi'ah_u gatho nú'a xa xicagui ma Dada. 16 Nu'ah_u hingo xcá huancah_u, nuga go stá huan'a'ih_u, ne stá hux'a'ih_u pa gui maha hab_u ga pεn'a'ih_u, ne pa gui uñh_u ra fruta nú'a hinhya'm_u da thegue. Ne nú'a te gatho gui 'yapabih_u ma Dada de ja ma thuhu, nu'á da 'ra'a'ih_u. 17 Hangué nu'a dí 'bεp'a'ih_u, mádi_h 'na ngu ma'na.

Nú_u hingyá gamfri utsa ra Jesu, nehe utsa nú_u to'o camfri'a

18 'B_u da utsa'ih_u ya ja'i, beñh_u gue go 'mεt'o bi utsaguiga'uh. 19 Nu'b_u dyá mēti'ih_u hmaḥa ra ximhai, nu'bú ya meximhai di mā'a'ih_u ngu mādi yá mimeximhaiui. Pe nu'ah_u hingyá mēti'ih_u ra ximhai ngue'a nuga stá huan'a'ih_u ne stá 'uec'a'ih_u de ya ts'ot'øt'e de ra ximhai. Hangué por gue'a ya ja'i di utsa'ih_u. 20 Oxqui ma gui pumfri_u nú'a stá xi'ah_u, gue 'nara 'bεgo hingo ma'na ja rá nsu que rá hmu. Nu'uh tó'o xa utsagui da utsa'ih_u nehe, ha nu'uh tó'o xa 'yøtca nú'a stá mā, nehe da 'yøt't'a'ih_u nú'a gui mañh_u. 21 Pe nú'uh to'o ma da utsa'ih_u ngue'a guí camfriguih_u, nu'ú ma da

'yø't'a'ih_u njab_u ngue'a hingui pa_{di}'_u nú'a to'o bá p_{en}cagui.

²² B_u hinstá eheh_ma ne hinstá zofoh_ma ya ja'i, nu'bú nu'ú hinte ma ts'oqui di tuh_ma'_u. Pe nuga dá ehe, ne dá zofo'_u. Hangue nubyá nu'ú tu ya ts'oqui ne hinda za te ma da da_{di}'_u. ²³ Nu'a tó'o utsagui, utsa ma Dada nehe. ²⁴ Nuga dá øt'a ya da_{ng}a nt'udi ja yá thandi'_u, nú'_u hinhya'm_u to'o ma'na xa 'yøt'e. Pe masque njab_u nu'ú himbi ne bi gamfrigui, hangue nubyá tu yá ts'oqui. Ne masque bi hyanda nuya da_{ng}a nt'udi'_u, bi utsagui ne bi utsa ma Dada nehe. ²⁵ Bi njab_u pa da nja ngu nú'a xqui t'of_o ja yá ndaxjua ley'_u: “Masque hinte ma ts'oqui stá øt'e, pe nu'ú bi utsagui.”

²⁶ Pe ma ga p_{en}'a'ih_u ra Ma_{ca} Nda_{hi} pa da 'm_ui con gue'ah_u ne da hñup'a ri m_uih_u. Nu'á ma da 'ñehe de Aju_a ra Dada, ne ma_{ng}a maju_{an}i, ne ma da xi'ah_u de gueque. ²⁷ Ne'ah_u ma gui xiph_u ma'ra ya ja'i de gueque ngue'a desde rá m_udi xcá 'b_uh_u con gueque.

16

¹ Dí xi'ah_u njab_u pa hingui 'uegueh_u de gueque nu xcrí thoh_u ya nt'utsate. ² Ma da t'èñ'a'ih_u de ja ya nija. Nehe ma da nja ra pa gue 'b_u to'o da hyo'ah_u da beni gue supa rá 'b_efi Aju_a. ³ Nu'ú ma da 'yøt'ah_u njab_u ngue'a hinxa ba_{ca}gui'_u nixi xa ba ma Dada. ⁴ Dí xi'ah_u njab_u pa nu stí zø ra pa da njab_u, da za gui beñh_u gue ya stá xi'ah_u.

Rá 'b_efi ra Ma_{ca} Nda_{hi}

Nurá m_udi hindá xi'ah_u nú'a te ma da nja ngue'a mi 'b_etho pa ga ma. ⁵ Pe nubyá ma ga yopa

pengui ga 'b_u'be nú'a to'o bá p_encagui, ne ni 'na de gue'ah_u hinguí angah_u hab_u drá ma. ⁶ Pe go guí tu ri m_{ai}h_u ngue'a dí xi'ah_u njab_u. ⁷ Pe dí xi'ah_u majuani gue pa gue'ah_u ma'na xá hño ga ma, ngue'a 'b_u hinga ma, hinda 'ñe ra M_aca Nd_ahi pa da 'm_{ai} con gue'ah_u ne da hñup'a ri m_{ai}h_u, pe nu xcrá ma, ma ga p_en'ah_uua'a. ⁸ Ha nu stí zø'a ma da zopa yá mfeni ya ja'i pa da bađi'ú gue xi tu ya ts'oqui, ne hanja da za da 'm_u xá hño, nehe da bađi'ú gue Aju_a ma da 'yøt'a ra ts'utbi. ⁹ Nú'a ra M_aca Nd_ahi'a ma da 'ñutuabi'ú gue xi tu ya ts'oqui ngue'a hinguí camfrigui'ú. ¹⁰ Nehe nu'á ma da 'ñutuabi'ú hanja da 'm_{ai}'ú xá hño, ngue'a nuga ya ma ga ma pa ga 'b_u'be ma Dada ne nu'ah_u ya hinguí ma gui hyandgah_u. ¹¹ Y nu'á ma da 'ñutuabi'ú gue Aju_a ma da 'yøt'a ra ts'utbi, ngue'a nu'á ya xa hñ_acua rá ts'edi ra ts'ond_ahi nú'a di nd_a ja nuna ra ximhai.

¹² Ja ma'ra te ga xi'ahm_ah_u, pe nubyá hinga ma ga xi'ah_u ngue'a hinda za gui pađih_u gatho. ¹³ Pe nu stí zø ra M_aca Nd_ahi, ma da 'ñu't'ah_u pa gui pa_h gatho nú'a majuani, nguetho nu'á m_anga majuani, ne hinda ma da m_ans_e nú'a da m_a, nu'á ma da xi'ah_u gatho nú'a ma da xipabi Aju_a ma Dada, ne ma da xi'ah_u nú'a te ma da nja. ¹⁴ Ne ma da 'yøt'e pa da hneca ma nsunda, ngue'a ma da xi'ah_u ngu nú'a te ga xipabi. ¹⁵ Nuga, nu'a dí m_a, dí m_a ngu nú'a xica ma Dada, hangue dí eñ'ah_u gue ra M_aca Nd_ahi ma da xi'ah_u ngu nú'a ga xipi.

Nura dum_{ai} da mp_unga johya

¹⁶ Ya ma da zø ra ora ya hinguí ma gui hyandgah_u, nep_u hints'ú ya'a ma gui yopa

hyandgah_u ma'na'qui, ngue'a ma ga yopa pengui hab_u bí 'b_u ma Dada.

17 Nep_u 'rayá nxadi bi 'ñémse'u 'na ngu 'na:

—¿Te rí bønga nú'a bi xicj_uni nu mi ma: “Ya ma da zø ra ora ya hingui ma gui hyandgah_u, nep_u hints'u ya'a ma gui yopa hyandgah_u ma'na'qui, ngue'a ma ga yopa pengui hab_u bí 'b_u ma Dada”?

18 Ne nu'ú mi 'ñémse'u:

—¿Te rí bønga nuya ya noya xicj_uni: “Ya ma da zø ra ora”, ne “hints'u ya'a”? Hingui tso ma mfenih_u nú'a bi m_uni.

19 Ha nura Jesu bi batho gue mi ne'u da 'yambabi hmaha, hangue nu'á bi 'ñembabi'u:

—¿Ha gue grí 'ñánbah_u te rí bønga nú'a stá eñ'ah_u gue ya ma da zø ra ora ya hingui ma gui hyandgah_u, nep_u hints'u ya'a ma gui yopa hyandgah_u ma'na'qui? 20 Xi majuani dí xi'ah_u, nu'ah_u ma gui nzoñ_u ne ma gui tu ri m_uih_u, pe ya ja'i nú'u hinyá gamfri da johya'u. Ma da du ri m_uih_u, pe nuri dum_uih_u ma da mpanga johya nu xcrí yopa hyandgah_u ma'na'qui. 21 Ma gui njah_u ngu 'nara 'behñ_a ma da 'm_u rá b_utsi pe'tsa xica ugui ngue'a ya xa dat'a rá pa, pe nu stí uadi da 'm_u rá b_utsi, nu'á ya da pumfri yá ugui ne da johya'a ngue'a ya bi dá nximhai 'nara b_utsi. 22 Guí njah_u nehe, guí tu ri m_uih_u, pe nuga ma ga yopa pengui ga 'b_ui con gue'ah_u, ne njab_u ma xi gui johyah_u, ne hinto da hñac'ah_u nura johya'a.

23 Ha nuya pa'u ya hinte ma nt'ani ma gui 'yangah_u. Xi majuani dí xi'ah_u, nú'a te gatho gui 'yapabih_u ma Dada de ja ma thuhu, nu'á ma da 'ra'ah_u. 24 Hinte xcá 'yapthoh_u Ajuá ma Dada de

ja ma thuhu. 'Yaph_u y nu'á da 'ra'ah_u, pa njab_u nzantho xi da nja ri johyah_u.

Ra Jesu bi ntate de ra ximhai

²⁵ Nú'a stá xi'ah_u, stá xi'ah_u ngu 'nara 'bede. Pe ma da zø ra pa gue ya hinga ma ga xi'ah_u njab_u, pe ma ga xi'ah_u de ma Dada co ya noya nú'u 'bestho da za gui pãdih_u. ²⁶ Ha nuya pa'u ma gui 'yaph_u ma Dada de ja ma thuhu, y hinga mathoni go ga api pa da 'ra'ah_u nú'a te gui 'yaph_u. ²⁷ Ngue'a ma Dada xi ma'a'ih_u, ngue'a guí maçaguih_u ne xcá camfriguih_u gue stá ehe de hab_u ndí 'b_u'be'a. ²⁸ Ndí 'b_u'be ma Dada ne stá ehe pa guecua ja ra ximhai, ne nubya ma ga ma de guecua ja ra ximhai pa ga yopa pengui ma'na'qui nuni hab_u bí 'b_u ma Dada.

²⁹ Nu'bú nuyá nxadi bi 'ñembabi:

—Nubyá hã, ya tso ma mfenihe xá hño nú'a guí ma, ngue'a ya hinte grí hyεcuabi nú'u ya noya guí ma. ³⁰ Nubyá hã, dí pãhe gue guí pãtho gatho, hangue hinga mahyoni to da 'yan'a'i 'nara nt'ani. Hangue dí camfrihe gue Ajuã bá peñ'a'i.

³¹ Ha nura Jesu bi datuabi ne bi 'ñembabi:

—¿Ha gue ya guí camfrih_u? ³² Pãh_u gue ma da zø ra pa ne majuani nubya ya xa zøhø, ma gui nxanih_u ne ma gui penj_u ja ri nguh_u 'na ngu 'na, ne ma gui hyεgasεh_u, pe nuga hinga ma ga 'b_uεga, ngue'a dí 'b_u'be ma Dada. ³³ Dí xi'ah_u njab_u pa da za gui 'b_uh_u te rá 'ñentho nsi ra dumui ngue'a guí camfriguih_u. Nuua ja ra ximhai ma gui thoh_u ya thogui, pe oxqui tu ri muih_u, dá nja ri ts'edih_u pa gui tsεtih_u, ngue'a nuga ya stá ntate de nuna ra ximhai.

17

Ra Jesu apa Ajuḡ rá Dada po yá nxadi

¹ Mi uadi bi mḡnga njabḡ ra Jesu, nepḡ bi nḡts'e pa mahets'i ne bi 'yapa Ajuḡ rá Dada, bi 'ñena:

—Ma Dada'i, ya bi zḡ ra ora. 'Yḡt'e pa da hnequi ma nsunda núga ri T'ḡgui, ne pa njabḡ necá ga ḡt'e pa da hnequi ri nsunda nehe. ² Ngue'a nú'i xcá 'yentc'a ja ma 'yε gatho ya ja'i de ra ximhai, pa ga umbabi ra te nzḡntho nuto gatho xcá 'raqui. ³ Nú'ḡ to'o pε'tsa ra te nzḡntho go gue'ḡ paḡi gue go guesε'i grá 'nat'a Ajuḡ majuaḡni, ne paḡcagui núga drá Jesucristo xcá pεncagui.

⁴ Nuga stá ḡt'e pa bi hnequi ri nsunda nuua ja ra ximhai, ngue'a ya stá jua't'a ri 'bεfi nú'a gá 'bεpcagui ga pεfi. ⁵ Nubyá, ma Dada'i, 'yḡt'e pa nu xcrá yopa mabḡ, da yopa hnequi ma nsunda ngu nú'a ndí pε'tsi nú'bḡ ndá 'bḡhuibḡ nú'bḡ mi othotho ra ximhai.

⁶ Núyḡ to'o xcá huahni de ra ximhai ne xcá 'racagui, ya stá utuabiyḡ to'o'igie ne tengu ri 'mḡi. Nuyḡ go ri mεtiyḡ ne xcá 'racaguiyḡ, ne nuyú xa 'yḡt'e ngu mḡnga ri noya. ⁷ Nuyú ya paḡi gue gatho nú'a dí pεfi ne nú'a dí mā go xcá 'bεpcagui. ⁸ Ngue'a stá xipabiyḡ nú'a xcá xicagui, ne nuyú xa gamfri, ne xa baḡi gue xi majuaḡni stá ehe de habḡ ndí 'bḡhui, ne xa gamfri gue go gue'e xcá pεncagui.

⁹ Nuga dí a'a'i gui suyḡ, hingo dí a'a'i pa gui su nú'ḡ ya ja'i hingyá gamfri, hḡnse dí a'a'i gui su núyḡ xcá 'racagui, ngue'a go ri mεtiyḡ. ¹⁰ Ne gatho nú'a xcá 'racagui go ma mεtiga, ne gatho nú'a ma mεtiga go ri mεti nehe, ne gatho nú'a ri mεtigie

go ma mɛtiga nehe. Mahyɛgui ma mɛtihɯ. Ne ma nsunda di hnequi ja guehyɯ.

¹¹ Ngu guí p̄adi gue nuga ya hinga ma ga 'bɯcua ja ra ximhai, ngue'a ma ga mabɯ pa habɯ guí 'bɯi. Pe nuyá h̄a, ma da gohi. Ma maça Dada'i, jamasu co ri ts'ɛdi núyɯ to'o xcá 'racagui, pa njabɯ da 'nathoyɯ ngu dí 'nathoui. ¹² De stá 'bɯcua ja ra ximhai stá jamasugayɯ co ri ts'ɛdi pa hinxa 'uegueyɯ. Stá su núyɯ xcá 'racagui, ne hinto ma'na de guehyɯ xa 'mɛdi, nsøctho nú'a to'o dí 'ñepi da 'mɛdi pa da njabɯ ngu m̄anga ra Maça T'ofó.

¹³ Nubyá ma ga mabɯ habɯ guí 'bɯi. Pe de dí 'bɯcuatho ja ra ximhai, dí a'i go gui subyayɯ, pa njabɯ nuyá da mɛ'tsa ra johya ja yá coraso ngu nú'a dí pɛ'tsca. ¹⁴ Nuga stá xipabiyɯ ri noya, pe nuya ja'i nú'ɯ hingyá gamfri di utsayɯ ngue'a nuyá ya hingyá mɛti ra ximhai, ngugui nehe hingo rá mɛtigui ra ximhai. ¹⁵ Hindí a'a'i pa gui tsits'i de guecua ja ra ximhai, nu'a dí a'a'i, ñaniyɯ de ra ts'ondahi. ¹⁶ Nuyá ya hingyá mɛti ra ximhai, ngugui nehe hingo rá mɛtigui ra ximhai. ¹⁷ Hangué dí a'a'i gui utuabiyɯ ri noya, pa njabɯ da 'uegueyɯ de gatho nú'a xá nts'o ja ra ximhai, ngue'a nuri noya gue'a majuani. ¹⁸ Ngu xcá pɛncaguiua ja ra ximhai, njabɯ nehe dí pɛhniyɯ pa da ma gatho ja rá nguni ra ximhai pa da m̄anga ri noya. ¹⁹ Nuga dí huts'i ga unga ma te po rá nguehyɯ ngue'a dí ø't'a'i nú'a go ri paha, pa njabɯ neheyɯ da 'yø't'a'i ri paha ngue'a nuyá p̄adi nú'a majuani.

²⁰ Hindí a'a'i pa sɛheyɯ, dí a'a'i nehe pa nuto gatho ma da 'yøde nú'a da m̄anyɯ, ne da gamfrigui,

²¹ pa da 'natho'ᵤ ngu dí 'nathoui, ngue'a nu'i ma Dada'i guí 'bᵤi con gueque ne nuga dí 'bᵤi con gue'e. Ne dí a'a'i pa nú'á ne nuᵤ ga 'nathohᵤ, pa njabᵤ gatho ya ja'i ja ra ximhai da gamfri gue go gue'e xcá p̄ncagui. ²² Ngu xcá 'yøt'e pa bi hneca ri nsunda ja ma 'mᵤi nuua ja ra ximhai, njabᵤ nehe stá øt'e pa da hneca ri nsunda ja yá 'mᵤi'ᵤ, pa njabᵤ da 'natho'ᵤ nehe ngu dí 'nathoui. ²³ Nuga dí 'bᵤi con gue'ᵤ ne nu'i guí 'bᵤi con gueque, y njabᵤ da 'natho'ᵤ, pa njabᵤ gatho ya ja'i ja ra ximhai da za da baḍi gue go gue'e xcá p̄ncagui ne grí maḍi'ᵤ nehe ngu grí maḍagui.

²⁴ Ma Dada'i, ya nguí maḍagui desde nú'bᵤ mi othotho ra ximhai, ne 'nada ra nsunda habᵤ ndí 'bᵤhui. Nubyá nú'ᵤ to'o xcá 'racagui dí ne da mabᵤ núbᵤ habᵤ grá ma, y núbᵤ ma dí hyanda ma nsunda nú'a ya ma ga yopa haḅi ma'na'qui. ²⁵ Ma hoga Dada'i, nuya ja'i hingyá gamfri hingui paḍi to'o'i, pe nuga ha, dí paḍi to'o'i, ne núyᵤ xcá 'racagui paḍi gue go gue'e xcá p̄ncagui. ²⁶ Stá utuabiyᵤ to'o'igüe ne tengu ri 'mᵤi, ne ga sigui ga utuabi, pa njabᵤ ngu grí maḍagui, neheyᵤ da me'tsa nú'a ra hmäte'a ja yá coraso, ne nuga ga 'bᵤi con guehyᵤ.

18

Bri jᵤ nts'ahni ra Jesu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Ha nu mi uadi bi maḅa ra Jesu njabᵤ, bi ma de guehni co yá nxadi ne bi 'rani ja 'nara hñe rá thuhu Cedró, pa bi zøni'ᵤ ja 'nara uaza, nepᵤ ja bi yᵤt'ini'ᵤ. ² Ha nura Juda nú'a bi da ra Jesu, ya

mi paḍi nú'a ra uaza, ngue'a ndunthi ya 'mi'qui xqui mani'a co ra Jesu ne ma'ra yá nxadi, mi munts'ini'ḡ. ³ Nu'bú ra Juda bi zixa 'na hmunts'i ya soldado ne 'raya gants'ahni nú'ḡ xqui mehna ya nda gá macja ne ya fariseo, ne ja bi mani'ḡ ja ra uaza mri hña ya ñot'i ne con te da hñotehma. ⁴ Pe nura Jesu gatho mi paḥo nú'a te mi ma da t'ø'tuabi'a, hangue bá pøni de ja ra uaza pa bi nthεui'ḡ, ne bi 'yambabi'ḡ:

—¿To'lo guí hoñḡ?

⁵ Ha nu'ú bi ḍadi ne bi 'ñena:

—Ra Jesu nú'a ra me Nasare.

Nu'bú nura Jesu bi 'ñembabi'ḡ:

—Go guecagui.

Ne ra Juda nú'a to'lo bi da'a mi 'bahuini ya soldado ne ya gants'ahni. ⁶ Ha ngu bi uadi bi mąga ra Jesu gue go mi gue'a, nu'bú nu'ú bi mengui dega xḡtha ne bi dagui ja ra hai. ⁷ Neḡ nura Jesu bi yopa 'yambabi'ḡ ne bi 'ñembabi:

—¿To'lo guí hoñḡ?

Ha nu'ú bi 'ñena:

—Ra Jesu nú'a ra me Nasare.

⁸ Ha ra Jesu bi ḍadi ne bi 'ñena:

—Ya stá xi'ahḡ gue go guecagui. 'Bḡ go gueque guí hongaguiḡ, oxqui jḡḡ ni 'na de núyḡ drí 'ño'be.

⁹ Ra Jesu bi mąga njabḡ pa da nja ngu nura noya xqui mañ'a: “Ni 'na hindá 'bedi de núyḡ xcá 'racagui.” ¹⁰ Nu'bú nura Simu Pedro mri hña 'nara mahuai, ha bi c'o'tsi ne bi dacua rá gu de ra 'ñei rá 'bεgo ra ḍąga nda gá macja. Y nú'a ra 'bεgo'a mrá thuhu ra Malco. ¹¹ Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:

—Oguí øt'a njab_u, pɛ'tsa ri huai. Majuani ma ga tho ra thogui, ngue'a_a gue'a_a rá paha Aju_a ma Dada.

Ra Jesu bi ts'ixa ja rá thandi ra danga nda gá macja

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Nep_u nuya soldado co yá nda ne co ya gants'ahni nú'_u xqui mɛhna ya nda gá xodyo bi mihi'_u ra Jesu ne bi du'ti. ¹³ Rá mudi bi ts'its'i'a hab_u mi 'b_u ra Anás, ngue'a_a nu'á go mrá ndøhña ra Caifá nú'a to'o mrá danga nda gá macja de nú'a ra jeya'a. ¹⁴ Nura Caifá go gue'a_a xqui ma ne xqui xipa ya nda gá xodyo gue mri 'ñepi honda 'na da du po rá ngue ya ja'i.

Ra Pedro bi ncøni gue himi padi ra Jesu

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ha nura Simu Pedro ne ma'na ra nxadi mri 'bɛfa zi yab_utho mi denga ra Jesu. Nú'a rá ñoho ra nxadi mrá mpadi nú'a to'o mrá danga nda gá macja, hangue nu'á bi yut'a ja ra patio de rá ngu'a hab_u xqui ju'ta ra Jesu. ¹⁶ Pe nura Pedro bi gohi møte de ra gosthi. Nep_u nú'a ra nxadi mrá mpadi nú'a to'o mrá danga nda gá macja bi bøni ne bi ñaui ra 'bɛhña nú'a mrá nsugosthi pa bi thoca ra Pedro mbo. ¹⁷ Nep_u nú'a ra 'bɛhña mrá nsugosthi bi 'yambabi ra Pedro ne bi 'ñembi:

—¿Ha hingo gue'e gá 'ñoui dega nxadi nura dame'a?

Nep_u nura Pedro bi dadi bi 'ñena:

—Hina, nuga hina.

¹⁸ Ha nuya 'bego ne ya gants'ahni xqui 'ñu ra tsibi ngue'a_a xmá tɛ, ne mi 'bahni mri mpa'ti, ha nehe ra Pedro mi 'bahuini'_u mri mpa'ti'a.

Ra danga nda gá macja bi 'yø'tua ya nt'ani ra Jesu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Ha nú'a ra danga nda gá macja bi 'yambabi ra Jesu de yá nxadi ne de rá nt'utuante. ²⁰ Ne nura Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Nuga stá ña ja yá thandi gatho ya ja'i, nzantho stá udi ma nt'utuante ja ya nija ne ja ra ndanija habu di munts'a gatho ya xodyo, ne hinstá ña mant'agui. ²¹ ¿Hanja go guí angagui? 'Yambabi to'o gatho xa 'yøde te stá ma. Nú'ú ha, paði xá hño te stá ma.

²² Ha nu mi manganjabu ra Jesu, 'nara gants'ahni mi 'bahni bi umba 'nara mpe'ti'a, ne bi 'ñembabi:

—¿Ha gue njabu guí thatuabi ra danga nda gá macja?

²³ Nu'bú nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nu'bu stá ñama'ñuhma, da za gui xiqui te rá 'be'a stá ma xá nts'o. Xi'a gue dá ña xá hño, ¿hanja guí nabgagui?

²⁴ Nepu de gue'a ra Anás bi mehni mi that'itho pa habu mi 'bu ra Caifá nú'a mrá danga nda gá macja.

Ra Pedro bi yopa ncøni gue himi paði ra Jesu

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Ha nura Pedro mi 'bahni mri mpa'ti bi t'ambabi ma'na'qui:

—¿Ha hingo gue'e gá 'ñoui dega nxadi nú'a ra 'ñøhø'a?

Ha nu'á bi ncøni ne bi 'ñena:

—Hina, nuga hina.

²⁶ Ha mi 'bahni 'nará 'bego ra danga nda gá macja, ne nu'á mi ja te mrá njauí nú'a xqui thacua

rá gu, ne nura Pedro go xqui 'yøt'a njab_u. Nura 'bego'a bi 'ñembabi ra Pedro:

—¿Ha gue hindá hant'a'ini ja ra uaza con gue'a?

²⁷ Ha nura Pedro bi ncøni ma'na'qui, ne 'bestho nura ora'a bi mafi ra menja.

*Ra Jesu bri 'ba'ma ja rá thandi ra Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)*

²⁸ Hamxuditho bi ts'ixa ra Jesu de ja rá ngu ra Caifá pa hab_u mi ja rá ts'utbi ra Pilato nú'a mrá go-bierhnu, ha nuya xodyo himbi yat'a mbo ra ts'utbi pa njab_u hinda nts'oqui'u, ne pa njab_u da za da zi ra hñuni de ra ngo dega pascua. ²⁹ Nu'bá ra Pilato bi bønga møte hab_u mi 'bai'u pa bi 'yambabi'u ne bi 'ñembi:

—¿Te 'be guí ne gui mambabihuni?

³⁰ Nu'ú bi dadi ne bi 'ñembabi:

—'B_u hinte ma ts'oqui xa 'yøthma, nixi stá tsin'ahmahe.

³¹ Ha nura Pilato bi 'ñembabi'u:

—Tsixh_u ne go da 'yø'tuah_u ra ts'utbi ngu nú'a mangan ri leyh_u.

Ha nuya xodyo bi 'ñena:

—Núje dyá xodyohe hindí pe'tshe ra nsequi pa ga hohe 'nara ja'i.

³² Bi mangan njab_u'u pa ra Jesu da 'yo ja yá 'ye ya me Nroma, ngue'a nu'ú h_a, mi pe'tsa ra nsequi pa da nhyote'u ja 'nara ponza. Hangue bi njab_u ngu xqui mangan ra Jesu te ma du mi ma da du'a.

³³ Nep_u nura Pilato bi yopa yat'i ma'na'qui hab_u mi ja rá ts'utbi, ne bi zohna ra Jesu pa bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:

—¿Ha go gue'e grá Nda de ya xodyo?

³⁴ Ha ra Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—¿Ha gue to xa xi'a'i, o go guí manse?

³⁵ Ha ra Pilato bi 'ñembabi:

—¿Ha gue drá xodyoga? Nuya mengu ri hai ne ya nda gá macja go gue'ɥ bá tsi'a'i de guecua. ¿Te xcá 'yøt'e?

³⁶ Nu'bú ra Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Ma nsu dega nda hingo xa 'raca ya meximhai. Nu'ɥ go xa 'racjhma'ɥ, nu'bú nú'ɥ to'o gra manda xa ñanjmahā de ja yá 'yε ya nda gá xodyo. Pe numa hmandaga hingo mahyεgui ngu nú'ɥ jaua ja ra ximhai.

³⁷ Hangue nura Pilato bi 'ñembabi:

—Nu'bú nu'i 'nagra ndague'ɥ.

Ra Jesu bi dadi ne bi 'ñena:

—Haha, drá nda ngu ja juadi gá ma. Pa gue'a dá e dá 'ɥaiua ja ra ximhai pa ga xipa ya ja'i nú'a majuani. Nuto gatho camfri nú'a majuani, go gue'ɥ øde nú'a dí ma.

³⁸ Nu'bú ra Pilato bi 'ñembabi:

—¿To ja gue'a padi nú'a majuani?

Ra Jesu bi secuabi gue da tho

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Ha nu mi manganjabu bi bonga møte pa bá yopa ñaui ya xodyo ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Nuga hinte ma ts'oqui dí tsatuabi nuna ra 'ñøhø. ³⁹ Numa nzaihu dí pe'tshu dí hec'ahu 'nara 'yofadi núbya de ra ngo dega pascua. Nu'bú, ¿ha guí nehɥ ga hec'ahu nuni ri Ndahɥ nú'ahɥ gyá xodyohɥ?

⁴⁰ Ha nu'ú bi mudi bi mafi gatho ne bi 'ñena:

—¡Nuní hina, nura Barraba ha!

Ha nú'a ra Barraba mrá dacate'a.

19

¹ Hangue ra Pilato bi manda bri fet'a ra Jesu.

² Nep_u nuya soldado mi 'b_uhni bi met'a 'nara corona dega 'bini, ne bi hñu'tsuabi ja rá ñaxu ra Jesu ne bi hyete 'nara thenga dutu. ³ Nep_u bi 'ñembabi'a:

—¡'B_ui pa nzantho nu'i ri t'equ'ei rá Nd_ui ya xodyo!

Nep_u nu'ú mi umba ya mpε'ti'a.

⁴ Ha nura Pilato bi b_onga m_ote ma'na'qui ne bi 'ñembabi ya xodyo:

—Ndi, dra zin'a'ih_uua pa gui pah_u gue hinte ma ts'oqui dí ts_utuabini.

⁵ Ha ra Jesu bi b_onga m_ote mi hu'tsa nú'a ra corona dega 'bini ne mi he nú'a ra thenga dutu. Nep_u ra Pilato bi 'ñemba ya xodyo:

—¡Xi 'bacua nuna 'ñ_oh_o!

⁶ Ha nuya nd_u gá macja ne ya g_unts'a_hni mi mantho'_u nu mi hyanda ra Jesu, ne mi eñ'_u:

—Nuní drá pont'i, drá pont'i pa da du.

Nu'b_u ra Pilato bi 'ñembabi'_u:

—Tsixh_u, go da bá ponth_u, ngue'a nuga hinte ma ts'oqui dí ts_utuabini.

⁷ Nep_u nuya xodyo bi d_udi ne bi 'ñena:

—Nuje dí pε'tshe 'nara ley, ne nura ley'a ma gue nuní dí 'ñepi da du, ngue'a xa 'ñet'a T'_u de Aju_u.

⁸ Ha nu mi 'y_ode ra Pilato nú'a mi mañ'_u, ma'na bi ntsu'a. ⁹ Hangue bi zixa ra Jesu ma'na'qui mbo ja ra ts'_utbi ne bi 'yambabi bi 'ñembi:

—¿To'o rá 'm_ehni'i?

Pe nura Jesu hinte bi d_udi.

¹⁰ Hangue ra Pilato bi 'ñembabi'a:

—¿Ha gue hinte guí thadi? ¿Ha gue hinguí pađi gue dí hā ra ts'edi pa ga pont'a'i o pa ga hεc'a'i?

¹¹ Nu'bú nura Jesu bi dađi ne bi 'ñena:

—Ni 'nara ts'edi hinguí hā pa da za te gui 'yøtcagui 'b_u hingo Ajuā da 'ra'a ra ts'edi. Hangué nú'a to'o xa dagagui ja ri 'yε, nú'á go gue'a ma'na tu ra ts'oqui que nu'i.

¹² Hangué desde ra ora'a, ra Pilato mi ne da hεguihma'a, pe nuya xodyo himi tsaya ra hmafi ne mi ena'ε:

—¡Nu'b_u nu'i gui hεgui nú'a ra 'ñøhø'a, nu'bú higrí amigo ra dānga ndā Cesa, ngue'a gatho nú'a to'o da 'ñet'a ndā gue'a rá ncontra ra Cesa!

¹³ Ha nu mi 'yøde ra Pilato nú'a mi mañ'ε, nu'bú nu'á bi manda da ts'ixa ra Jesu pa møte, nep_u nehe'a bi bøni pa bá hudi ja rá hudi dega ts'utbi ja ra luga mrá thuhu Gabata dega ebreo, rí bøni da 'ñena rá thuhu ra T'ut'ado. ¹⁴ Y nú'a ra pa'a mrá pa dega nthoqui de ra ngo dega pascua, ne ngu mi nzunga 'rato xudi. Nep_u ra Pilato bi 'ñembabi ya xodyo:

—¡Ndi, 'bacua ri Ndaḥ_u!

¹⁵ Pe nu'á bi yopa mafi'ε ma'na'qui ne bi 'ñena:

—¡Tsits'i, bá pont'i, ne ja dí duni!

Nep_u ra Pilato bi 'ñembabi'ε:

—¿Ha gue guí neh_u ga pont'a nuna ri Ndaḥ_u?

Nep_u nuya ndā gá macjā bi dađi ne bi 'ñena:

—Nura Cesa hønse go gue'a ma ndahe, y jo'o ma'na.

¹⁶ Hangué ra Pilato bi 'yent'ua ja yá 'yε ya xodyo pa dra pont'i'a. Hangué nu'á bi zinga ra Jesu ne bi zits'i pa da pont'i ngu mi ne'ε.

Ra Jesu bri pont'a ja ra ponza
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷ Ne ra Jesu bi bøni mi ndude rá ponza. Ne bi ts'its'i pa ja ra t'øhø rá thuhu Ñaxmadu, dega ebreo rá thuhu Golgota. ¹⁸ Ne ja brá pont'ini'a co má yoho ya 'ñøhø, 'na cada rá hyo, ha ra Jesu bi 'yoda madetho de gue'ua. ¹⁹ Y ja ra ponza habu bri pont'a ra Jesu xqui thøta 'nara xithε ne mi huxni 'raya noya nú'a bi manda ra Pilato da t'ofu. Mi ena njabu: “Ra Jesu ra me Nasare, rá Ndā ya xodyo.” ²⁰ Ne ndunthi ya xodyo bi hñe'ta nú'ua ya noya, ngue'a habu bri pont'a ra Jesu mi guetbu ra hnini Jerusale, y nú'ua ya noya'ua xqui t'ofu dega ebreo, ne dega griego, ne dega lati. ²¹ Ne nuyá ndā gá macja ya xodyo bi ma bá embabi ra Pilato:

—¿Hanja gá ofo njabu gue go gue'a rá Ndā ya xodyo? 'Yofo gue nu'á mi manse gue rá Ndā ya xodyo.

²² Ha nura Pilato bi dadi ne bi 'ñena:

—Nu'a stá ofo, ya stá ofo.

²³ Ha nu mi uadi bi pont'a ra Jesu nuya soldado, bi gampa yá dutu ra Jesu nú'ua xqui 'bøcuabi. Mi goho ya soldado, ne bi hñegue 'ra 'na xeni nuya dutu'ua. Ne bi gampa rá mahe nú'a himi pε'tsa ni 'nará nt'edi, mi xøgue ra xuni. ²⁴ Nepu nu'á bi 'ñémbabi'ua 'na ngu 'na:

—Hinga ma ga tuñhu, ma ga rifahu pa ga nuhu to'o drá meti.

Hangué bi njabu ngu mangu ra Maça T'ofu habu ena: “Bi nhyegue 'ra 'na xeni ma dutu, ne bi rifagui nú'a ma'na ma he.” Ne gue'a bi 'yøt'a ya soldado.

²⁵ Y guetbu ja ra ponza mi 'bahni rá nana ra Jesu, ne 'nara 'behña nú'a mrá cu rá nana ra Jesu, ne ra

Maria rá 'behñá ra Cleofa, ne ra Maria Magdalena.
 26 Ha nu mi hyanda ra Jesu rá nana mi 'bahuini
 nú'a rá hmaça nxadi'a, nu'bú nu'á bi 'ñembabi rá
 nana:

—Nubyá 'yøt'a ra uenda gue nú'a guí 'bahuib_u
 go gue'a dri t'ubya'a.

27 Nep_u ra Jesu bi 'ñembabi nehe nú'a rá hmaça
 nxadi:

—Ne'i, 'yøt'a ra uenda gue nú'a guí 'bahuib_u go
 gue'a dri nanabya'a.

Y desde gue'b_u, nura hmaça nxadi bi zits'i'a ja rá
 ngu pa bi japamasu.

Ra Jesu bi du

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Y ra Jesu mi pađi gue ya bi uadi gatho, nep_u pa
 bi nja ngu nú'a mąga ra Maça T'ofa, nu'á bi 'ñena:

—Tsaca ra nduthe.

29 Ha mi jani 'nara mohi mi po ra ju'tsa vinu.
 Nep_u bri 'bo'mba 'nara sponja co nura ju'tsa vinu
 ne bri thøta ja 'nara ts'at'o dega isopo, nep_u bi
 'bø'tse asta ja rá ne ra Jesu. 30 Ha nu mi zi nura
 ju'tsa vinu ra Jesu bi 'ñena:

—Ja xa uadiua gatho nú'a xra 'bεpcagui.

Ne 'bestho ra ora'a bi ñe'mi ne bi du.

'Nara soldado bi umba 'nara nsuni ja rá hyo rá tiña ra Jesu co 'nara lansá

31 Ha mrá pa ra nthoqui de ra ngo dega pascua,
 hangue nuya ndá gá xodyo bi ma bá bantebi ra
 Pilato pa da manda dra thempa yá ua nú'u xqui
 'bont'i ne da ja'mba yá ndo'yo de guehni, pa njab_u
 ni 'nara anima hinda gohi ja ra ponza nura pa
 dega tsaya, ngue'a nú'a ra pa dega tsaya gue'a ra

dango. ³² Hangue nuya soldado bi uat'i habu mi zadi 'na de nú'u ya be xqui 'bont'i mahyεgui co ra Jesu pa bi thempabi yá ua, nepu bri jabu nehe nú'a ma'na ra be. ³³ Pe nu mi uat'i habu xqui 'bont'a ra Jesu, nu'á ya himbi thempa yá ua ngue'a bi hyandi'u gue ya xqui du'a.

³⁴ Pe 'nara soldado bi umba 'nara nsuni ja rá hyo rá tiñá co 'nara lansa, nepu 'bestho bi bonga ra ji ne ra dehe. ³⁵ Ha nú'a to'o pedená, go 'na to'o bi hyandi, y núna mā go guehna majuani, pa gui camfriu nehe. ³⁶ Bi njabu pa bi nja ngu manga ra Māca T'ofu habu ena: “Hindra thempabi ni 'nará ndo'yo'a.” ³⁷ Y nehe bi njabu ngu manga ra Māca T'ofu habu ena: “Ya ja'i bi hyandi nú'a bi sanse'u.”

Ra Jesu bri t'agui

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Nepu ra Jose mrá me Arimatea bi ma bá bantebi ra Pilato pa da 'yapa nsequi da ca'mba rá zi ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza ne da duts'i'a. Ra Jose xqui gamfri ra Jesu, masque mant'aguitho ngue'a mi tsu yá mixodyoui. Ne ra Pilato bi umba nsequi, hangue bi ma bá ca'mba rá ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza ne bi duts'i. ³⁹ Nehe ra Nicodemo nú'a xqui ma da c'a'tsa ra Jesu dega xuui, nehe bi mani habu xqui 'bont'i'a. Nu'á mi hñá ra mirra mi nthants'i co ra aloe, mi pe'tsa 'natema'ret'a kilo rá hñu. ⁴⁰ Nepu nu'á bi du'tsua rá zi ndo'yo ra Jesu, ne bi mant'i co ya xuni dutu nú'u xqui t'uxa nú'a ra mirra ne ra aloe, ngue'a mi njabu yá nzai yá nt'agui ya xodyo. ⁴¹ Y nu habu bri pont'i'a, mi jampa guetbu 'nara uaza habu mi ja 'nara cuts'i pa ra nt'agui, ne hinto xqui nt'aguitho ja nura cuts'i'a.

⁴² Hangue ja bá aguini'ɥ ra Jesu ngue'a guehni bi gampa guetbɥɥ de habɥ xqui 'bont'i'a, ne ngue'a ya mi ma da mɥdi ra pa dega tsaya de ya xodyo.

20

Ra Jesu bi yopa nte de ra du

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Nitho nú'a ndomingo, tobya himi hats'itho, ra Maria Magdalena bi ma habɥ xqui t'agui ra Jesu, ne bi hyandi gue xqui t'ent'a ra do nú'a xqui jot'a ra nt'agui. ² Hangue nu'á bi ma hnest'ihí pa habɥ mi 'bɥi ra Simu Pedro ne nú'a ma'na ra nxadi nú'a xi mrá hmɥdi ra Jesu ne bi 'ñembabi'ɥ:

—Xa tháí ra zi Hmu de habɥ mi t'agui ne xa thuts'i, y nubyá nixi hindí pɥhe habɥ xá ts'ogui'a.

³ Nepɥ nura Pedro bi ma 'bestho pa da c'a'tsa ra nt'agui co nú'a ma'na ra nxadi. ⁴ Bi ma hnest'ihí ri yoho, pe nú'a ma'na ra nxadi ma'na bi 'mɛt'o de ra Pedro, hangue 'mɛt'o bi zønga ja ra nt'agui'a. ⁵ Ngu bi zøni bi ndoqui ne bi nc'ats'i, nepɥ bi hyanda ya xɥni dutu mi 'bøni, pe nu'á himbi yɥt'i. ⁶ Nepɥ hinga ya'a 'bestho bi zønga ra Simu Pedro nú'a mri 'befa, ne nu'á hɥ, bi yɥt'a mbo ra nt'agui ne bi hyanda ya xɥni dutu mi 'bøni. ⁷ Ne bi hyanda nú'a ra dutu xqui thu'tuahmá rá ñaxu ra Jesu xqui 'bants'i ne 'nambɥ xqui thuts'i. ⁸ Nehe nú'a xqui zønga ra mɥdi, bi yɥt'i mbo habɥ bi t'agui ra Jesu pa bi hyandi, ne bi gamfri gue ra Jesu xqui yopa nte ngu xqui xipi'ɥ. ⁹ Nu'ú hinxqui zo yá mfeni de nú'a mi mɥnga ra Mɥca T'ofɥ habɥ ena gue mi pe'tsi da nangui de ja ra du, ne asta nura ora'a ja bi zo yá mfeni'ɥ. ¹⁰ Nepɥ ri yoho bi mengui pa ja yá ngu'ɥ.

Ra Maria Magdalena bi hyanda ra Jesu xqui nangui de ra du

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Pe nura Maria mi 'bahni møte guetb_u ra nt'agui mi zoni, ne ra ora mi zoñ'a bi ndoqui pa bi nc'axa mbo ra nt'agui. ¹² Ne bi hyanda yoho ya enxe mri hñe t'axi, 'na mi hudi hab_u xqui nja rá ñaxu, ha nu'a ma'na hab_u xqui nja yá ua nuni hab_u xqui 'bɛgui hmahá rá zi ndo'yo ra Jesu. ¹³ Ha nu'á bi 'ñembabi'a:

—Naná, ¿hanja guí zoni?

Nu'á bi 'ñena:

—Ngue'a xa thaj ma zi Hmu ne xa thuts'i, ne hindí pađi hab_u xá ts'ogui'a.

¹⁴ Ne nu mi mąnga njab_u'a, bi ñegui nep_u bi hyanda ra Jesu mi 'bahni, pe nu'á himbi bađi ua go mi gue'a ra Jesu. ¹⁵ Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—Naná, ¿hanja guí zoni? ¿To'o guí honi?

Ha nura Maria mi hu rá mai gue go mi gue'a ra nsu uaza, hangue bi 'ñembabi:

—Ndada, 'b_u xcá tuts'igue, xicagui hab_u xcá tsogui pa ga ma ga tuts'i.

¹⁶ Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—¡Maria!

Ra ora'a ra Maria bi mpants'i ne bi 'ñembabi dega ebreo:

—¡Raboni! —Nú'a ra noya'a rí bøni da 'ñena Xahnate.

¹⁷ Ha ra Jesu bi 'ñembabi:

—Oguí thangagui gue'a hinstá matho hab_u bí 'b_u ma Dada, pe rí ma bá xipabi nú'u ma'ra ma cu ne gui 'ñembabi'u gue ma ga ma hab_u bí 'b_u ma Dada ne ri Dadah_u, ma Ajuá ne ri Ajuah_u.

18 Nu'bu ra Maria Magdalena bi ma ba xipabi ya nxadi gue xqui hyanda ra zi Hmu, ne bi xipabi'ua ngu nu'a xqui xipabi'a.

Ra Jesu bi 'mai madetho de ya nxadi

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ne nura domingo'a de mi nxuui ya nxadi xqui munts'i ne xqui got'a ya gosthi ngue'a mi tsu ya nda ga xodyo. Nepu bi zonga ra Jesu ne bi 'mai madetho de gue'ua ne bi zengua bi 'ñembabi'ua:

—'Buhu te ra 'ñentho.

20 Ne nu mi xipabi njabu'ua, bi 'ñutuabi ya 'ye ne ra hyo ra tiña. Hangué ya nxadi xi bi johya ngue'a bi yopa hyanda ra zi Hmu. 21 Nu'bu ra Jesu bi yopa 'ñembabi'ua:

—'Buhu te ra 'ñentho. Ngu ba pencagui Ajuu ma Dada, njabu nehe di pen'ahu.

22 Ne nu mi manga njabu bi hui'ti'ua ne bi 'ñembabi:

—Hñañhu ra Maça Ndañi. 23 Nuto gatho gui pumbahu ya ts'oqui, gue'ua dra pumbabi, ne nuto gatho hingui pumbahu, gue'ua di tuda ya ts'oqui.

Ra Toma bi hyanda ra zi Hmu gue xqui yopa nte de ra du

24 Pe nura ora mi zonga ra Jesu mi jo'oni ra Toma 'na de nu'ua ya 'ret'amayoho ya nxadi, nu'a mi t'embi ra Go. 25 Hangué nu ma'ra ya nxadi bi 'ñembabi ra Toma:

—Stá hanthe ra zi Hmu.

Nepu nu'a bi 'ñembabi'ua:

—'Bu hinga handua ya 'ye habu bi mfoxa ya clavo, ne 'bu hinga thint'a ma dedo habu bi mfoxa ya clavo, ne 'bu hinga thint'a ma 'ye ja ra hyo ra tiña, hinga camfri.

²⁶ Rá hñato ma pa'a bi yopa munts'a ya nxadi ma'na'qui, ne nu'bú há, mi 'buhni nehe ra Toma. Nepu bi zonga ra Jesu mi jot'a ya gosthi ne bi 'mai madetho de gue'u ne bi zengua bi 'ñembabi'u:

—'Buhu te rá 'ñentho.

²⁷ Nepu nu'á bi 'ñembabi ra Toma:

—Haua ri dedo ne thint'a ja ma 'yε, ne haua ri 'yε ne thint'a ja rá hyo ma tiña. Ográ 'ñagamfri, camfrigui.

²⁸ Nu'bú ra Toma bi dadi ne bi 'ñembabi:

—¡Ma zi Hmu'i, ne ma Ajuá'í!

²⁹ Nepu ra Jesu bi 'ñembabi:

—¿Ha gue ya xcá camfri ngue'a xcá hyandgagui, nугue Toma? Dá njapi nuto gatho camfrigui masque hinxa hyandgagui.

Nuna ra t'ofu bi t'ofu pa gui camfrihu

³⁰ Ndunthi ma'ra ya danga nt'udi bi 'yot'a ra Jesu ja yá thandi yá nxadi, pe nu'ú hinxa t'ofu ja nuna ra t'ofu. ³¹ Pe nuyá bi t'ofu pa da za gui camfrihu gue ma zi Hmuhu ra Jesu go gue'a ra Cristo rá T'u Ajuá, ne pa 'bu gui camfrihu, da nja ri tehu pa nzantho po rá ngue'a.

21

Ra Jesu bi c'a'tsa yoto yá nxadi ja ra ñanthe

¹ 'Mefa ra Jesu bi yopa hnequi habu mi 'bui yá nxadi ja ra ndehe rá thuhu Tiberia. Ne bi yopa hnequi njaua: ² Ra Simu Pedro mi 'buhui 'nadbhu ra Toma nú'a mi t'embi ra Go, ne ra Natanael nú'a ra me Ncaná de Galilea, ne yá t'u ra Sebedeo, ne má yoho yá nxadi ra Jesu, gatho'u 'nadbhu mi 'bui.

³ Ha ra Simu Pedro bi 'ñembabi'u:

—Ma ga ma ra 'bɛhua.

Ha nú'ɥ ma'ra nehe bi 'ñena:

—Ga maha nehe.

Nepɥ bi ma'ɥ ne bi yɥt'a ja 'nara motsa, pe nura xuui'a hinte bi gɥ'ɥ. ⁴Ha nu mi hyats'i mi 'bahni ra Jesu ja rá hyo ra ndehe, pe nuya nxadi himi paɗi ua go mi gue'a ra Jesu. ⁵Nepɥ nu'á bi 'ñembabi'ɥ:

—Ts'ɥnt'ɥɥ, ¿ha hinte xcá jɥɥ?

Nu'ú bi ɗaɗi ne bi 'ñena:

—Otho.

⁶Ha nu'á bi 'ñembabi'ɥ:

—Cathɥ ra xit'a po ja ra 'ñei de ja ra motsa ne njabɥ da za gui jɥɥ.

Hangue nu'ú bi gat'a ra xit'a, ne nu mi gɥts'i xi mi ñuxa ya hua asta himi tɛdi da pø'tse'ɥ co yá hñɥ ya hua mi cɥ. ⁷Nu'bú nú'a rá hmɛca nxadi ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:

—¡Go guehni ma zi Hmuhɥ!

Ha ngu mi 'yøde ra Pedro gue go mi gue'a ra zi Hmu, nu'bú bi ɗama hñuxa rá he nú'a xqui hñáqui, ne bi hñøt'a ja ra ndehe pa bi zønga ja ra ñanthe habɥ mi 'ba ra Jesu. ⁸Ne nu ma'ra ya nxadi bi 'yɛt'a ra motsa pa ja ra ñani, mri gɥt'atho'ɥ ra xit'a nú'a mi ñuxa ya hua, ngue'a himi yabɥ pa ja ra ñani, ngu mi 'na nthebe metro rá yabɥ. ⁹Ha nu mi bøni'ɥ de ra motsa, bi hyanda 'raya ɗɛspi mi zøni, ne ja mi oxni 'nara hua mi nthaxi, nehe mi jani 'raya thuhme. ¹⁰Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi'ɥ:

—Bá haɥɥ 'raya hua nú'ɥ ja juadi gá jɥɥ.

¹¹Nu'bú ra Simu Pedro bi yɥt'a ja ra motsa ne bi pønga ra xit'a ja ra ñanthe nú'a mi ñuxa ya ɗanga hua, mi 'na nthebe made ne hñu yá ndunthi'ɥ. Y

masque mi ndunthi ya hua pe ra xit'a himbi ntani.

¹² Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ua:

—Bá e gui ntacohu.

Ha nuya nxadi mri ntsapabi da 'yambi to'o'a, ngue'a mi paḍi'ua gue go mi gue'a ra zi Hmu.

¹³ Nepu nura Jesu bi joni ja ra tsibi bi hñaca ya thuhme ne bi umbabi'ua; njabu nehe bi 'yøt'e co ra hua.

¹⁴ Ya rá hñu'qui'a xqui 'ñudi ra Jesu ja yá nxadi nu de ya xqui yopa nte de ra du.

Ra Jesu bi ñqui ra Simu Pedro

¹⁵ Nu mi ua ntaco'ua ra Jesu bi 'yambabi ra Simu Pedro ne bi 'ñembi:

—Nugue Simu, rá t'ua'i ra Joná, ¿ha gue ma'na go grí maçagui de guehyu ma'ra?

Ha nu'á bi 'ñembabi:

—Haḥa, ma zi Hmu'i, nu'i guí paḍi gue drí ma'i.

Ne nu'á bi 'ñembabi:

—Supca ma zi t'uca deti.

¹⁶ Nepu rá ño'qui ra Jesu bi 'yambabi ma'na'qui, bi 'ñembabi:

—Nugue Simu, rá t'ua'i ra Joná, ¿ha grí maçagui?

Ra Pedro bi daḍi ne bi 'ñembi:

—Haḥa, ma zi Hmu'i, nu'i guí paḍi gue drí ma'i.

Ne nu'á bi 'ñembabi:

—Supca xá hño ma zi deti.

¹⁷ Nepu rá hñu'qui bi 'yambabi ma'na'qui, ne bi 'ñembabi:

—Nugue Simu, rá t'ua'i ra Joná, ¿ha grí maçagui?

Ra ora'a bi du rá mai ra Pedro ngue'a ya rá hñu'qui bi 'yambabi ua mi maḍi'a, ne bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, nu'i gatho go guí paḍi, ne guí paḍi gue xi drí ma'i.

Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi:

—Supca xá hño ma zi dεti. ¹⁸ Xi majuañi dí xi'a'i, nú'b_u nguí nts'unt'_u nguí hesε ri he ne nguí 'yo hab_u go nguí ne. Pe nu xcrí ndaxjua ma gui tanga ri 'yε, ne ma'na to ma da hye't'a'i ri he, ne da zix'a'i hab_u hingo gui negue.

¹⁹ Bi mąnga njab_u'a pa bi xipi te ma du mi ma da du ra Pedro pa da hnequi rá nsunda Ajuą. Ne nu mi mąnga njab_u bi 'ñembabi:

—¡Tεngagui!

Ra hmąca nxadi

²⁰ Nep_u nura Pedro bi ñegui ne bi hyandi gue mi dεna nú'a rá hmąca nxadi ra Jesu, nú'a xqui hñudi ja rá hyo ra Jesu nú'b_u mi nt'oxi'_u ne xqui 'yambabi to'o mi ma da da'a. ²¹ Ne nu'bú ra Pedro nu mi hyant'a bi 'yambabi ra Jesu:

—Ma zi Hmu'i, xi nuni, ¿te go ma da jani?

²² Nu'bú ra Jesu bi dądi:

—Nu'b_u go ga negá nuni da 'm_ui asta ra pa ga pengui, ¿te go grí 'ñanigue? Nu'i go da tεngagui.

²³ Hangue nuna ra 'bedeną bi 'ño ja gatho ya gamfri, ne bi beni'_u gue nura nxadi'a himi ma da du. Pe ra Jesu himbi 'ñena gue himi ma da du, hōnsε bi 'ñena: “Nu'b_u go ga negá nuni da 'm_ui asta ra pa ga pengui, ¿te go grí 'ñanigue?”

²⁴ Nú'a ra hmąca nxadi'a go gue'a di damajuani de nuya ya t'øt'e bi nja, ne bi 'yofo ja nuna ra t'ofu. Ne dí pahe gue nú'a bi 'yofo gue'a majuani.

²⁵ Nehe ja ndunthi ma'ra ya t'øt'e nú'_u bi 'yøt'a ra Jesu. 'B_u to da 'yofo gatho'_u dí beni gue nuya t'ofu'_u hinda 'ñeni gatho maxøgue rá ng_uni ra ximhai. Njab_u gue'a.

Ra 'Ra'yo Testamento
New Testament in Otomi, Mezquital (MX:ote:Otomi,
Mezquital)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Mezquital

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomi, Mezquital

ote

Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Mezquital

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

xcv

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

c6437f19-566b-5232-8b2a-5c88e5a5622b